IOAN HUDIȚĂ

JURNAL POLITIC

●●

INSTITUTUL EUROPEAN

Joi, 28 noiembrie 1940. După-masă am rămas acasă să citesc presa şi să complectez *Jurnalul*. Lucram la el când, pe la ora 6, m-am trezit cu Maniu, însoţit de Ilie Lazăr şi Leucuţia. Am fost surprins de această vizită, căci niciodată Maniu n-a fost la noi fără să se asigure printr-un telefon că suntem acasă. Mi-a trecut fulgerător prin minte că a venit să-mi anunţe alte veşti triste, care nu puteau fi comunicate la telefon. În câteva minute am fost lămurit. „Astăzi la prânz, mi s-a adresat Maniu, m-am înţeles cu ceilalţi membri din birou ca d-ta să fii numit secretar general în locul lui Madgearu... Cât despre cheltuielile legate de exercitarea acestei funcţii, ştiind că dumneata eşti un om sărac, am decis cu prietenii noştri din birou ca ele să fie susţinute de partid."

Ioan Hudiţă, *Jurnal politic*

Jurnalul politic *al lui Ioan Hudiţă reprezintă o bogată sursă de informaţii privind istoria contemporană. De data aceasta, a fost încredinţată luminii tiparului partea referitoare la preluarea puterii de către generalul Ion Antonescu şi la regimul legionar.*
După cum am evidenţiat şi în introducerea volumului anterior, notaţiile profesorului Hudiţă reflectă prezentarea evenimentelor interne şi externe, observaţiile şi convingerile sale, uneori nedeplin înţelegătoare faţă de cursul vremurilor şi faţă de contemporanii săi. Dar, în acelaşi timp, notaţiile reprezintă o amplă sursă de informaţie, care nu poate fi ignorată.

Dan Berindei

INSTITUTUL EUROPEAN

ISBN 973-586-026-0
Pe copertă: Ioan Hudiţă, (foto, 1942)

Preţ de vînzare	63706 lei
Timbru literar	1294 lei
TOTAL	65000 lei

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
HUDIŢĂ, IOAN
Jurnal politic: (7 septembrie 1940 - 8 februarie 1941) /
Ioan Hudiţă, - Iaşi: Institutul European pentru Cooperare Cultural-Ştiinţifică, 2000
296 p., 23 cm - (Memorii)
Index
ISBN 973-586-026-0

94 (498) "1940/1941"

ISBN 973-586-026-0

PRINTED IN ROMANIA

IOAN HUDIȚĂ

JURNAL POLITIC

(7 septembrie 1940 – 8 februarie 1941)

Studiu introductiv și note de acad. DAN BERINDEI

STUDIU INTRODUCTIV

Jurnalul politic *al lui Ioan Hudiță reprezintă o sursă bogată de informații privind istoria contemporană. De data aceasta*, a fost încredințată luminii tiparului partea referitoare la preluarea puterii de către generalul Ion Antonescu și la regimul legionar.*

După cum am evidențiat și în introducerile volumelor anterioare, notațiile profesorului Hudiță reflectă prezentarea evenimentelor interne și externe, observațiile sale *și înainte de toate* propriile *convingeri și poziții, uneori nedeplin înțelegătoare nici față de cursul vremurilor și nici față de contemporanii săi. Dar, în același timp, notațiile reprezintă o amplă sursă de informație, care nu poate fi ignorată de cercetătorii perioadei în cauză.*

În recenzii ale volumelor anterioare mi s-a reproșat faptul că nu am redat integral manuscrisul rămas, că am omis cuvinte, fraze sau chiar pagini întregi, observație care corespunde realității. Notațiile zilnice cuprind, în ansamblu, un număr de pagini uriaș, ceea ce impune a nu se putea cuprinde în volume totalitatea notațiilor, atunci când este vorba de lucruri nesemnificative. De asemenea, dacă memorialistul ar fi trăit, este cert că, înainte de a încredința tiparului textele sale, el ar fi procedat la o revizuire, la îndreptări, retușuri și complectări. În calitate de editor al acestor texte mi-a revenit și-mi revine această sarcină. Sunt pagini scrise în care adjective excesive reflectă iritări de moment, aprecierile privind anumite persoane oglindesc epoca în care au fost scrise, relațiile memorialistului cu ele evoluând deseori în anii următori. În omisiuni am căutat să nu las deoparte notații privind fondul, informațiile. *Totodată, tot ceea ce se publică este însă* pe deplin *conform manuscrisului, deoarece n-am procedat la nici o modificare a textului și* toate *omisiunile sunt marcate cu /.../. În orice caz, îmi pot exprima convingerea că* Jurnalul politic *reprezintă unul dintre cele mai importante izvoare privind evenimentele la care el se referă.*

*

* *

După abdicarea regelui Carol II, a urmat o perioadă în care generalul Antonescu a guvernat cu miniștri din ultimul cabinet ministerial al fostului monarh. A fost și perioada în care a pregătit formarea noului său guvern, dar în care s-a vădit că legionarii aveau să fie principalii săi parteneri. La 13 septembrie, la Casa Verde, participanții manifestă pentru Antonescu, dar și pentru guvernul legionar, care se formează în ziua următoare.

Pentru conducerea Partidului Național Țărănesc perspectivele erau îngrijorătoare. Doctorul Lupu ridica problema celor „10 000 fruntași ai clasei conducătoare" și a cerut ca, în această situație, Antonescu să nu fie combătut „prea violent", în timp ce Iuliu Maniu se considera înșelat de general, întrucât acesta evitase, în mod evident, „să stea de

---

* Ioan Hudiță, *Jurnal politic. 1 ianuarie-24 august 1944*, București, Editura Roza Vânturilor, 1997 și Idem, *Jurnal politic.1 ianuarie 1940-6 septembrie 1940*, Iași, Institutul European, 1998.

găsirii unui modus vivendi *și de conlucrare parțială cu cea de intransigentă combatere a noului regim - aveau să fie prezente la nivelul conducerii național țărăniștilor. Cel mai intransigent s-a manifestat necontenit Maniu, secundat de Ghiță Pop și de Hudiță, Lupu ca și Madgearu fiind oscilanți, iar Mihai Popovici și mai ales Mihalache pronunțându-se pentru o atitudine mai flexibilă, pentru a nu-l „azvârli" pe Antonescu în brațele legionarilor.*

Generalul a fost necontenit prezent, prin forța împrejurărilor, în discuțiile și dezbaterile fruntașilor țărăniști. În Jurnal *se întâlnesc și aprecieri pozitive: „un om onest și incoruptibil", „bun militar și om cinstit", „ține discursuri frumoase, care impresionează" și în primul rând i se recunoșteau „marile merite" în înlăturarea lui Carol II. În legătură cu acest moment crucial, importante sunt descrierile nopții de 5 spre 6 septembrie, în variantele generalilor Antonescu și Coroamă, consemnate de Ioan Hudiță în urma întrevederilor ce le avusese cu ei. Dar, evident, i se reproșa totodată generalului, nu numai că era „ambițios", că-și lua „fanteziile sale drept realitate" sau chiar că era „complect nebun" - o spune chiar Maniu la 25 noiembrie 1940 - dar poate* mai ales *că nu-și respectase „cuvântul dat" privind alcătuirea, după abdicare, a unui guvern național,* deci excluderea țărăniștilor și liberalilor de la participarea la guvernare.

Răsturnarea lui Carol II și fermitatea lui Antonescu au impresionat pe contemporani. În vizita pe care o face Ioan Hudiță la Zorleni, la socrii săi, puține zile după formarea noului guvern, el este evident iritat de faptul că Antonescu se bucura „de mare popularitate", chiar și în rândurile conducătorilor locali ai partidelor istorice. Dar combaterea de către general a abuzurilor regimului de dictatură regală îl determină până și pe Hudiță să exclame, la un moment dat: „Bravo lui Antonescu!". După spusele lui Lupu, consemnate la 24 septembrie, în satul său, Arsura, țăranii vorbeau „cu multă admirație pentru Antonescu". Când a devenit evidentă conlucrarea politică dintre general și legionari, opiniile au început să fie diferite. La Bogdănești, în satul natal al lui Hudiță, la începutul lui octombrie, Antonescu, care fusese „foarte popular", își pierduse această poziție, deoarece „s-a dat cu legionarii". Dacă în septembrie liberalul Louis Bolomei se pronunța admirativ la adresa lui Antonescu, spre sfârșitul lunii octombrie, el nu mai era „entuziast" din pricina dezordinilor și abuzurilor care aveau loc.

Deși era reproșată lui Antonescu nealcătuirea unui guvern național, în realitate, dată fiind poziția partidului condus de Maniu față de Germania hitleristă, o colaborare la nivel guvernamental era practic imposibil să fie realizată cu Maniu și cu cei ce urmau „linia" lui de politică externă! În schimb, în mai multe rânduri, Mihai Antonescu, dar chiar și generalul Antonescu au încercat să câștige concursul lui Ion Mihalache, el și Gheorghe Brătianu fiind considerați susceptibili de a putea să participe la o guvernare în condițiile alianței cu Axa, datorită mai ales poziției lor față de o recuperare a Basarabiei și a Bucovinei de Nord. Maniu s-a opus însă categoric oricărei colaborări și Ioan Hudiță se alinia aceleiași opinii. În aceeași vreme, însă, Maniu a arătat necontenit o atitudine tolerantă față de Mihalache, care „are totuși - spunea el - mari calități".

În legătură cu Antonescu, irita colaborarea lui cu legionarii, dar mai ales treptata sa alăturare de puterile Axei, culminând cu adeziunea la pactul tripartit. Primirile sale la Roma și Berlin sunt semnalate în Jurnal. *„...conducerea partidului nostru, nota la 14 noiembrie Hudiță, este ostilă politicii lui Antonescu...nu i se poate acorda absolut nici un sprijin". În același timp, nu se putea a nu se ține seama de starea de spirit a majorității „clasei conducătoare". „Clasa noastră conducătoare, nota Hudiță la 24 noiembrie 1940, se teme mai mult de Soviete decât de germani, iar armata noastră e în plină admirație față de cea germană".*

mult de Soviete decât de germani, iar armata noastră e în plină admirație față de cea germană".

Antonescu a tolerat existența pe mai departe a Partidului Național Țărănesc, a primit în audiență pe fruntașii săi - pe Mihalache și Lupu, ca și și pe Hudiță, aducător al celui dintâi memoriu, încă în septembrie 1940 - sau a lăsat pe Mihai Antonescu s-o facă. Acesta, în perioada a cinci luni, a primit de trei ori pe Ioan Hudiță, o dată chemându-l chiar el. De asemenea, țărăniștii ca și liberalii adresau necontenit memorii Conducătorului Statului. Generalul își motiva poziția de toleranță, pe care evident o adoptase, uneori evident cu multă neplăcere, față de național țărăniști, chiar față de Fabricius, reprezentantul celui de-al Treilea Reich, potrivit relatării lui Mihalache, căruia îi repetase motivarea chiar Antonescu: „Dacă nu-l arestez pe Maniu și grupul lui de prieteni, aceasta se datorește dictatului de la Viena, care ne-a nedreptățit, silindu-ne cu arma în mână să dăm jumătate din Transilvania noastră Ungariei, care nu are absolut nici un drept asupra ei. Eu nu pot să-l arestez pe omul care reprezintă în fața țării politica de rezistență și protestare în contra acestui dictat. Poporul român ar putea, în cazul acesta, să mă considere un simplu instrument în mâinile Berlinului și atunci orice colaborare loială între noi n-ar mai fi posibilă".

Conducătorii Partidului Național Țărănesc s-au găsit într-o situație ciudată după răsturnarea regelui Carol II. Ei erau evident satisfăcuți de abdicarea ce avusese loc, dar, în același timp, nu deveniseră părtași la actul de guvernare și aveau și obsesia adversarilor lor carliști și a unei eventuale „coalizări" a acestora cu Antonescu. La începutul lunii octombrie, în Jurnal *se nota cu satisfacție scoaterea generalilor apropiați fostului rege, Lupu semnala că „în lagărul foștilor carliști domnește o jale mare", ridicarea domiciliului obligatoriu lui Gheorghe Tătărescu l-a iritat pe Hudiță, Maniu și cu el se „bucură" când generalul Antonescu hotărăște „de a urmări în justiție pe conducătorii Partidului Națiunii și Serviciului Social". Între Ioan Hudiță și Gavrilă Marinescu are loc o interesantă convorbire, relatată în* Jurnal *cu evidente observații ironice, chiar câteva zile după schimbarea regimului. Evident, „transfugii" din propriul lor partid în tabăra fostului rege sunt cei mai atacați, Maniu, dar și Hudiță opunându-se oricărei reprimiri a lor, spre care unii din ceilalți conducători se arătau înclinați, în primul rând Mihai Popovici (din pricina cumnatului său Lugosianu!), dar chiar și Lupu și mai ales fratele său Costache, care a păstrat necontenit contactul cu Mihail Ghelmegeanu sau cu Mihai Ralea. Ioan Hudiță se arată categoric opus oricărei reluări a legăturilor și aprecierile pe care le făcea chiar la încetarea din viață a unora dintre ei - Ion Inculeț, Petre Andrei, Grigore Iunian - sunt chiar șocante prin duritatea lor, prin refuzul de a accepta că cei în cauză avuseseră, în orice caz, și merite.*

La nivelul conducerii partidului se constată nu rareori tensiuni și divergențe, dar, totodată, era limpede autoritatea pe care o exercita Iuliu Maniu asupra celorlalți membri ai biroului, care și atunci când nu erau de acord sfârșeau totdeauna prin a se supune verdictelor sale. Hudiță și Ghiță Pop apar ca secundanții săi fideli. Autorul Jurnalului, *deseori extrem de aspru - și nu totdeauna în mod îndrituit! - față de ceilalți colegi din birou, are o atitudine de constantă și nețărmuită admirație față de președintele său. Ioan Hudiță consemnează o opinie semnificativă, la care evident subscrie prin aceasta, a lui Ghiță Pop despre Maniu: „Maniu este un om extraordinar pentru mine; are atâta putere de convingere, încât îmi este imposibil să nu-i cedez, chiar în chestiuni în care eu am păreri cu totul contrarii; motivul principal care explică acest lucru este convingerea mea că el are infinit mai mare experiență decât mine și în plus judecă obiectiv orice situație, pentru că e profund onest și dezinteresat, făcând totdeauna abstracție de persoana sa". La*

descurcă atât de ușor și de bine în chestiunile externe; desigur, el dispune de o mare experiență, dar este ajutat și de o intuiție excepțională". Intervenind, Costică Mihăiescu adăugase: „El mai are o altă mare calitate, care-l deosebește de oamenii noștri politici, judecă lucrurile cu totul dezinteresat, făcând abstrație de orice interes personal și riscându-și viața, dacă e nevoie". Pentru ca doctorul Lupu să mai adauge și el, scuzându-și oarecum și propriile atitudini: „Eu am admirat totdeauna la Maniu curajul excepțional de care a dat dovadă în împrejurări extrem de grele. Nu toată lumea poate fi erou". Relatările privind zece ședințe de birou, ca și discuțiile de la mesele - la locuința unuia sau altuia sau la restaurante - la care ei participă, sunt edificatoare în a dezvălui pozițiile fiecărui fruntaș al Partidului Național Țărănesc față de diferitele probleme cu care țara era confruntată. Animozitățile nu lipsesc nici ele și chiar unele altercații.

Față de putere se acționa prin audiențe și memorii, pe care generalul Antonescu le suporta, ba chiar își dădea osteneala de a răspunde la ele. Jurnalul *evidențiază și strânsa colaborare dintre președinții celor două partide istorice, Maniu bazându-se pe Dinu Brătianu în adoptarea unor poziții similare, până la trimiterea în paralel a memoriilor către general. Nu în egală măsură Dinu Brătianu se putea întemeia pe „disciplina" secundanților săi, având probleme mai ales cu Gheorghe Brătianu, cu o optică diferită - dar deseori mai realistă! - asupra evenimentelor.*

Neîndoielnic, aprecierile lui Hudiță și chiar ale lui Maniu privind forța politică a partidului erau exagerate. El nu reprezenta chiar „imensa majoritate a țării", cum se afirma în Jurnal *în mai multe rânduri, dar, în orice caz, reprezenta un fragment însemnat al opiniilor politice, mai important și mai activ decât cel al liberalilor. Deși o activitate publică a partidelor continua a fi interzisă, Antonescu tolera atât existența partidelor istorice la nivelul conducerii lor superioare, cât și menținerea în funcțiune a conducerilor organizațiilor locale. După asasinarea lui Madgearu, Ghiță Pop și Ioan Hudiță au fost însărcinați să-și asume treburile secretariatului general al partidului, cel dintâi pentru Transilvania, cel de-al doilea pentru Vechiul Regat, ca și pentru teritoriile pierdute - Bucovina de Nord și Basarabia. Rând pe rând, Hudiță a avut întrevederi cu șefii locali ai partidului, străduindu-se la o reanimare a activității în teritoriu și totodată a acționat pentru înlăturarea celor cu atitudini șovăielnice față de linia partidului. În legătură cu această sarcină, a făcut și o vizită la Dobrești lui Mihalache.*

Dar în țară a fost instaurat Statul legionar și a fost alcătuit un guvern cu majoritate legionară. „Anarhia din țară continuă" scria Ioan Hudiță la 28 septembrie, pentru ca, peste o lună, la 23 octombrie, să noteze că „anarhia sporește zi de zi" și că „legionarii își fac de cap, nevoind să dea ascultare îndemnurilor lui Antonescu la liniște și legalitate". Poliția legionară, lucrând în paralel cu cea oficială, opera „tot felul de descinderi, percheziții și arestări, după bunul ei plac". Pe șoseaua București-Brașov erau oprite automobilele și se operau confiscări, inclusiv de haine. În casele evreiești se prăda „fără rușine", în provincie magazinele evreiești erau jefuite și incendiate.; alteori, se făceau „aranjamente" forțate pentru „înțolirea legionarilor". Profund ostil acestor acțiuni, Hudiță, în calitate de președinte al comisiei de bacalaureat la liceul Mihai Viteazul, *a asigurat toată imparțialitatea pentru a se da un „rezultat obiectiv fără nici o umbră de antisemitism". La rândul său, doctorul Lupu și fratele său Costache erau în necontenită legătură cu cercurile evreiești, care le furnizau și informații. Potrivit doctorului - notația din 26 septembrie - Antonescu ar fi declarat lui Wilhelm Filderman în legătură cu problema evreiască: „Eu nu voi proceda niciodată ca Hitler". Din păcate, generalul a tolerat mai departe abuzurile brutal antisemite ale legionarilor.*

Între Antonescu și Mișcarea legionară au apărut grabnic contradicții. Încă la 9 septembrie, profesorul P.P. Panaitescu, fruntaș legionar, considera pe Ion Antonescu „un

mare general, dublat de un om politic de mare clasă", dar curând observațiile sale critice aveau să se înmulțească. Deși, evitând partidele istorice, incompatibile cu orientarea externă pe care voia s-o dea regimului său, Antonescu a format guvernul legionar, Maniu prevedea, încă de la 16 septembrie, „mari și inevitabile fricțiuni viitoare". Generalul Coroamă declara lui Hudiță că generalul „a cedat de formă legionarilor, pentru a-i încadra și domina mai ușor", iar colonelul Marinescu din Inspectoratul Jandarmeriei îl informa, la 28 septembrie, că „o ruptură violentă nu este exclusă", pentru ca Hudiță să noteze la 4 octombrie: „Nu-l văd bine pe Antonescu". Totuși, numai patru zile mai târziu, tot el nota: „Antonescu face impresia că domină situația și că nu se lasă încălecat de legionari". Dar, la 12 octombrie, Antonescu mărturisea totuși doctorului Lupu primit în audiență: „Din nenorocire, autoritățile sunt înfricoșate de ei și nu execută ordinele mele...mă voi vedea silit să mă despart definitiv de ei".

În ciuda marilor manifestații de la București și Iași, la care participă Antonescu, îmbrăcat în cămașă legionară, ceea ce Hudiță critică, tensiunile interne ale regimului instaurat la 14 septembrie au crescut necontenit. Divergențe au apărut între poziția legionarilor și cea a generalului privind pedepsirea celor responsabili de uciderea conducătorului lor și a celorlalte victime din cadrul Mișcării legionare, Antonescu nefiind de acord cu pedeapsa cu moartea și tergiversând procesele. Tensiuni existau și în sânul Mișcării legionare între partizanii lui Horia Sima și cei ai bătrânului Ioan Zelea Codreanu. Starea de incertitudine a fost accentuată prin amenințările care au început a fi făcute, încă de la sfârșitul lunii septembrie, la adresa unor fruntași politici carliști, dar și național țărăniști. Madgearu, nota la 27 septembrie Hudiță, „de mai bine de o săptămână primește zilnic tot felul de scrisori de amenințare...cu bătaia și chiar cu moartea". În această stare tensională, Petre Andrei s-a sinucis, Nicolae Iorga s-a mutat la Sinaia, având impresia - din nefericire neconfirmată de cursul evenimentelor - că ar fi fost acolo mai în siguranță și a apărut „o așa-zisă listă neagră legionară", cuprinzând pe cei ce trebuiau să fie suprimați. Costică Mihăiescu susținea chiar, la începutul lui noiembrie, că era vorba în această privință de nu mai puțin de 10 000 de persoane vizate.

Luna noiembrie avea să fie o lună de vârf a nenorocirilor. La 10 noiembrie a avut loc puternicul cutremur, care a dus la prăbușirea blocului Carlton, *atmosfera și împrejurările tragicului moment fiind prinse sugestiv în* Jurnal. *Totodată, în luna noiembrie, într-o stare de lucruri din ce în ce mai tensionată - având ca fundal operația deshumării lui Codreanu și a grupului cu care fusese executat, ca și ceremoniile ce au avut loc - a avut loc asasinarea lui Virgil Madgearu și Nicolae Iorga, ca și asasinatele de la Jilava. De la 20 noiembrie se discuta ca fruntașii țărăniști să nu mai doarmă acasă și ca, de asemenea, la sfatul chiar al lui Maniu, să-și procure revolvere. La 23 noiembrie, se nota în* Jurnal: *„Mare agitație în lumea legionară", pentru ca două zile mai târziu, Madgearu să se plângă lui Ghiță Pop și lui Hudiță de amenințările zilnice pe care le primea, el fiind întrebat la telefon „dacă n-a murit încă"!*

După o zi, la 26 noiembrie, Madgearu a fost ridicat din casă și ucis; detaliile și felul în care tragicul eveniment s-a reflectat la nivelul conducerii partidului, Maniu fiind „negru de supărare", sunt puternic prezente în Jurnal. *În ziua următoare,* Jurnalul *cuprinde relatarea discuției pe care Hudiță a avut-o în privința asasinatului, la care se vor adăuga cele de la Jilava și cel al lui Nicolae Iorga, cu un grup de fruntași intelectuali legionari, între care Eugen Chirnoagă califica fapta drept „asasinat murdar". În aceeași zi, Maniu, trăgând o concluzie politică conform obiectivelor partidului său de înlăturare a regimului instaurat, a remarcat că „toate aceste crime au condamnat definitiv Statul legionar și pe Antonescu personal". Costică Mihăiescu semnala că „Antonescu este turbat*

pe legionari", iar Hudiță era prevenit că fusese și el căutat la vechea sa adresă din strada Știrbei Vodă*! În ziua următoare,* Jurnalul *înregistra moartea lui Iorga. Cu acest prilej a avut loc o discuție de-a dreptul penibilă în biroul politic al partidului, unde animozități politice și personale - inclusiv cazul autorului* Jurnalului *- au făcut să fie făcute aprecieri partizane și mai ales unilaterale, intervenția finală a lui Maniu dovedindu-se însă mai ponderată. În aceeași zi, a avut loc la Ministerul Educației Naționale o nouă discuție între Ioan Hudiță și grupul de intelectuali legionari din ziua precedentă, dintre care numai P.P. Panaitescu a încercat a justifica crimele, exceptând pe cea a lui Madgearu. El a lansat chiar ideea ca Antonescu să „treacă" Mișcării legionare „întreaga putere", în timp ce Chirnoagă a pledat pentru retragerea legionarilor de la guvernare.*

În ziua de 29 noiembrie este descrisă în Jurnal *„atmosfera de amenințare și teroare" în care au avut loc înmormântările lui Madgearu și Iorga. Tragicele evenimente au fost însă și ocazia unei acțiuni politice, inițiate în principal de Maniu, prin care s-a cerut lui Antonescu să se retragă lăsând loc formării unui alt guvern, național, în care evident Partidul Național Țărănesc urma să joace rolul principal. Negândindu-se însă a lăsa frîiele puterii, pe 30 noiembrie generalul l-a primit în audiență pe Mihalache, căruia i-a anunțat că „o ruptură este inevitabilă ...pe f.curând" între el și legionari și-i repeta propunerea de a intra în guvernul său. Comentând cele relatate de Mihalache, Maniu a remarcat sec: „Antonescu ia fanteziile sale drept realitate"; de altfel, el avea să refuze să participe la sărbătoririle de la Alba Iulia de 1 decembrie.*

Evident că se mergea spre o ruptură între Antonescu și Mișcarea legionară, dar conjunctura externă, mai ales după aderarea la pactul tripartit, a făcut ca acest mariaj dificil să mai continue încă două luni. Între timp, Jurnalul *mai dezvăluia legăturile amicale pe care Ioan Hudiță le-a avut cu foștii săi colegi din universitatea ieșeană - Găzdaru și Chirnoagă - membri marcanți ai Mișcării legionare și totodată implicați, ca și P.P. Panaitescu, în operațiile unei comisii de verificare a cadrelor didactice universitare. Hudiță, eliminat din rândurile corpului didactic de la Academia de Comerț (unde se transferase de la Universitatea din Iași) în timpul regimului dictaturii regale, profesor la Școala Superioară de Arhivistică, unde fusese apoi numit în ultima perioadă a amintitei dictaturi, dorea să ajungă în rândurile corpului didactic al Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București. Vacanța produsă prin pensionarea forțată a lui Nicolae Iorga se pare că-i oferea o perspectivă; apoi „în cursă" a apărut și Gheorghe Brătianu, până la urmă comisia înclinând spre o împărțire a catedrei între Brătianu și Hudiță, soluție la care nu s-a ajuns, deoarece lucrările comisiei nu au mai avut valabilitate după rebeliune. Urmașii la catedra lui Iorga vor fi profesorii Gheorghe Brătianu, venit de la Iași, și Constantin Marinescu, provenit de la Universitatea din Cluj. Ioan Hudiță avea și el să obțină numirea sa în funcția de conferențiar de istorie a diplomației, fiind apoi avansat profesor.*

Jurnalul *dezvăluie relațiile de amiciție dintre autorul său și foștii săi colegi din sus amintita comisie, fără ca aceasta să însemne însă o adeziune a sa la pozițiile lor. Discuțiile pe care ei le poartă aruncă o lumină interesantă asupra lumii intelectuale legionare și asupra opțiunilor ei, uneori divergente. Eugen Chirnoagă și mai ales Dumitru Găzdaru apar pe poziții mai moderate, în timp ce Panaitescu se arată cu mult mai excesiv, fiind chiar, potrivit lui Găzdaru, „un mare naiv, care-și face iluzii prea mari despre posibilitățile noastre de a guverna singuri". Hudiță le înmânează un memoriu în care el descria ilegalitățile săvârșite în Universitatea din Iași, evident oglindind și antipatii și resentimente proprii. De asemenea, el apăra cauza colegului și prietenului său Nicolae Șerban, titularul catedrei de franceză de la Iași, care dorea să se transfere la București.*

proprii. De asemenea, el apăra cauza colegului şi prietenului său Nicolae Şerban, titularul catedrei de franceză de la Iaşi, care dorea să se transfere la Bucureşti.

Găzdaru îl vizita, era invitat la masă şi-i aducea documente ale comisiei, iar el era invitat la Chirnoagă la 8 ianuarie. Dar, cum evidenţiam, aceste relaţii n-au dus la o părăsire a propriilor poziţii. „Găsesc sprijin - nota Ioan Hudiţă la 1 octombrie - în rezolvarea intereselor mele în învăţământ tocmai de la legionari, a căror mişcare am detestat-o şi o detest mai departe! Acum văd ce rol important joacă prieteniile personale!" În sensul păstrării propriilor atitudini, în discuţiile cu Găzdaru, Hudiţă nota în Jurnal *„o mărturisire interesantă" a acestuia referitoare la „strânse raporturi cu Maniu", pe care ar fi trebuit să le stabilească Mişcarea legionară şi el, la rândul său, îi mărturisea că partidul său avea „nevoie de tineretul legionar, în care se află elemente f.bune". De asemenea, pentru a evidenţia poziţia principială pe care a rămas totuşi Hudiţă, merită a fi reliefată notaţia sa din 4 februarie, după rebeliune, când lucrările comisiei deveniseră caduce: „Prefer să rămân mai departe profesor la Şcoala de Arhivistică, fericit că a scăpat ţara de Statul legionar".*

Una din dominantele Jurnalului *este şi problematica externă, preocupare de bază şi constantă a autorului său. Zi de zi, Ioan Hudiţă urmărea evoluţia evenimentelor legate de desfăşurarea celui de-al Doilea Război Mondial, operaţiile de pe fronturi - cel aerian, cel din Albania şi Grecia, cel din Africa -, dar mai ales activităţile politice desfăşurate pe plan internaţional. Optimistul Ioan Hudiţă - de altfel, el însuşi nota la 16 septembrie că făcea prietenilor săi „injecţii de optimism" - interpreta ştirile văzând neîncetat numai jumătatea plină a paharului! El îşi „încărca bateriile" ascultând cu o regularitate matematică - ceea ce a făcut, de altfel, până la sfârşitul vieţii! - ştirile şi comentariile postului de radio Londra. „În fiecare seară, însemna el la 10 septembrie, înainte de culcare, simt nevoia să ascult la Radio Londra astfel de ştiri care mă dispun pentru un somn liniştit". Injecţiile sale de optimism aveau efect şi asupra colegilor săi din biroul partidului, la 28 septembrie Hudiţă notând: „Ne-am despărţit într-o atmosferă de mult entuziasm şi optimism".*

Pentru Hudiţă înfrângerea puterilor Axei era certă, chiar şi în momentele în care indiscutabilele succese germane alimentau mai ales opinii contrare. Pentru el, Anglia era invincibilă, iar prin forţa împrejurărilor, Statele Unite aveau să intre în război, a căror evoluţie, din acel moment, avea să ducă la zdrobirea celui de-al Treilea Reich şi a aliaţilor săi. La 19 septembrie 1940, însemna în Jurnal, *deplin încrezător în opiniile sale: „Înfrângerea lui Hitler şi Mussolini devine acum vizibilă şi celor mai naivi şi care n-au idee de politică externă". Hudiţă considera comunicatele germane „pline de minciuni şi exagerări", susţinea că pierderile germane în avioane în bătălia deasupra Angliei erau de 4, 5 ori mai mari decât cele britanice, pe cât putea minimaliza efectele bombardamentelor germane şi în schimb nota aproape zilnic, stereotip în bună măsură, gravele efecte ale bombardamentelor britanice asupra centrelor industriale ori porturilor din Germania sau din ţările ocupate, ironiza slabele prestaţii militare italiene în Albania, Grecia şi Africa. Totodată, el respingea tezele celor ce susţineau că Anglia „va dispărea ca putere mondială" şi se arăta chiar iritat de faptul că interlocutorii săi, mai ales „toţi cu avere", „preferă pe nemţi" şi pe Hitler lui Stalin!*

Când s-a încheiat Pactul tripartit, Ioan Hudiţă îl interpreta optimist şi în perspectivă - trebuie recunoscut - justificat, ca „cea mai mare greşeală de politică externă", deoarece astfel ameninţate „direct" de Japonia, Statele Unite aveau să fie silite să se implice în conflagraţie. „Pactul Berlin-Roma-Tokio, nota el, va determina intrarea în război a colosului american". Maniu avea, de altfel, o opinie apropiată. „Acest pact, spunea el conform Jurnalului, *reprezintă o încercuire a Rusiei şi o ameninţare la adresa Statelor Unite". Tot astfel - ca şi Maniu - consideră zvonurile de pace „simple scornituri". Este însă drept că*

atunci când a primit vești direct de la o cunoștință engleză privind dezastrele pricinuite de bombardamentele germane, nota: „Vești f. proaste și triste de la Londra".

În a doua jumătate a lunii octombrie, Hudiță a continuat să înfățișeze optimist evoluția războiului aerian, de data aceasta putându-se sprijini și pe slăbirea atacurilor aeriene germane, ca și pe evidenta renunțare sau cel puțin amânare la debarcare. „Cartiere întregi au fost distruse în întregime", însemna el la 17 octombrie în legătură cu bombardarea Berlinului, pentru ca o săptămână mai târziu să menționeze „bombardamente teribile engleze", care „au făcut harcea-parcea obiectivele militare și porturile germane"; în schimb, nota el, germanii „nu mai reușesc" să ajungă cu avioanele deasupra Londrei, ori bombardamentele asupra Londrei slăbesc „pe fiecare zi", ori germanii atacă „de-abia cu câteva zeci de avioane", iar când atacul a avut loc masiv, atunci el s-a desfășurat „cu pierderi mari de tot".

Al Treilea Reich reprezenta evident, în opinia lui Hudiță, dar și a lui Maniu, primejdia cea mai mare; semnificative sunt în această privință mărturisirile lui Maniu din 18 noiembrie, când el declara - ca și Kogălniceanu în celebrul său discurs de la Academie din 1891! - că „toată formația mea intelectuală e germană", dar, când denunța totodată primejdia pe care o reprezenta Germania sub conducerea lui Hitler și califica drept „iluzii deșarte" a se pune „bază pe promisiunile conducătorilor de azi ai Reichului". Interesantă era și poziția lui Madgearu, în general înclinat spre realizarea unui modus vivendi *cu generalul Antonescu, dar care se arăta categoric opus planurilor „înfeudării totale a economiei țării în spațiul economic al Germaniei". Din însărcinarea conducerii partidului său, Madgearu a întocmit un memoriu destinat lui Antonescu privind primejdia înrobirii economice a țării, calificat de Hudiță - în general nu prea binevoitor lui Madgearu! - drept făcând asupra membrilor biroului, inclusiv a lui, „bună impresie". „Primejdiile" semnalate de Madgearu sunt confirmate de Mircea Cancicov lui Ionel Pop, Cancicov transmițând și ulterior informații în această privință conducerii partidului căruia el nu-i aparținea.*

Problema Ardealului de Nord, a refugiaților, represiunile autorităților ungare, îl fac pe Maniu „trist și îngrijorat". Tentativele pe care le-a făcut Maniu pentru a determina la o rezistență generalii comandanți din Transilvania nu au avut succes și, de asemenea, președintele Partidului Național Țărănesc a renunțat la convocarea unei mari adunări protestatare la Alba Iulia, de teama consecințelor pe care le-ar fi putut avea aceasta chiar pentru menținerea unității statale a românilor. Situația a determinat totuși o campanie de presă oficială și chiar un discurs al lui Horia Sima ținut la Brașov. La 21 octombrie, în Jurnal *se nota că se ajunsese la 12 000 de români refugiați din părțile cedate în urma dictatului de la Viena. Pentru partizanii Axei, o reluare a acestor teritorii - o spunea Mihail Manoilescu lui Hudiță - nu se putea realiza decât sprijinindu-se acțiunea expansionistă a lui Mussolini în Balcani, dictatorul italian urmând apoi să sprijine revendicările României.*

Problema recuceririi Basarabiei și a Bucovinei de Nord era și ea prezentă în Jurnal. *Mulți dintre interlocutorii lui Ioan Hudiță - între alții C.C. Giurescu, la 13 septembrie - considerau că ea urma să aibă loc prin conlucrarea generalului Antonescu cu germanii și prin concursul pe care el urma a-l da „la doborârea bolșevismului". Generalul David Popescu confirma și el acest plan al lui Antonescu. Înăuntrul conducerii Partidului Național Țărănesc au avut loc discuții în contradictoriu privind poziția partidului într-o atare împrejurare. Pan Halippa și Sauciuc Săveanu se arătau partizani ai sprijinirii lui Antonescu. Într-o primă fază, la 19 septembrie, chiar și Maniu accepta o acțiune militară* până la Nistru. *Trei zile mai târziu, Hudiță era primit de generalul Antonescu, care i-a declarat că nădăjduia să elibereze, cu ajutorul lui Hitler și al lui Musssolini, „Basarabia și nordul Bucovinei și poate, până la urmă, dacă-mi va ajuta Dumnezeu, și Ardealul de Nord".*

Dacă „foarte multă lume" gândea cam în acelaşi sens, chiar şi dintre cei care nu erau de acord cu politica internă a lui Antonescu, în schimb Maniu şi-a definit încă la sfârşitul lunii septembrie poziţia sa nuanţată faţă de problemă. El s-a pronunţat pentru adoptarea unei poziţii de neutralitate, în momentul unui eventual conflict germano-sovietic şi apoi la iniţierea, profitându-se de conflict, a unor tratative pentru restituirea teritoriilor în cauză, convins fiind că Uniunea Sovietică „va înţelege", ceea ce ne îndoim că reprezenta o viziune justă asupra realităţilor poziţiilor sovietice!

În întreaga toamnă 1940, starea de tensiune româno-sovietică a persistat. La 10 septembrie se nota în Jurnal *că „de două zile circulă tot feluri de ştiri privitoare la un iminent atac din partea Sovietelor", adăugându-se că aceste „zvonuri...circulă în tot lungul frontierei cu Sovietele". Ioan Hudiţă refuza a le lua „în serios" şi chiar considera că „Antonescu a reluat tactica lui Carol de a menţine o atmosferă de incertitudine dinspre ruşi, pentru ca opinia publică să înghită uşor supunerea faţă de dictatul de la Viena şi alianţa cu puterile Axei". Două săptămâni mai târziu, Stelian Negoiescu, venind de la Poieni, declara însă şi el lui Hudiţă că era „convins că Sovietele nu renunţă la ocuparea Moldovei". Dar tot atunci se discuta şi ipoteza inversă, aceea a atacului dezlănţuit de Germania împotriva Uniunii Sovietice. În această privinţă, basarabeanul Anton Crihan exprima un punct de vedere apropiat de cel al lui Maniu, pronunţându-se pentru neutralitate şi negocieri în vederea recuperării teritoriilor răpite. La rândul său, Ioan Hudiţă opina: „Noi nu putem merge alături de ea /de Germania/, întrucât ar însemna să luptăm în contra Angliei şi aliaţilor ei". Generalul Ilie Şteflea se arăta şi el „convins că în primăvară Hitler va ataca Rusia", opinie exprimată în ultima decadă din octombrie.*

În luna noiembrie, zvonurile se înteţesc. Dacă Maniu nu credea „într-o ruptură apropiată" între Hitler şi Stalin şi avea dreptate, deoarece aveau să mai treacă trei sferturi de an până în acel moment, Mihai Antonescu spunea lui Hudiţă că „Hitler ne va ajuta să reluăm dreptul nostru din mâinile Sovietelor". La 14 noiembrie, Ioan Hudiţă a primit vizita a doi colegi ieşeni, profesorii George Pascu şi Ioan Plăcinţeanu, care s-au declarat „siguri că în primăvară Hitler va ataca Rusia Sovietică" şi că astfel aveau să poată fi reluate teritoriile răpite, la care să se adauge şi teritoriul până la Bug. Două zile mai târziu, după şedinţa de birou a partidului, Hudiţă nota că „am rămas cu toţi cu convingerea că în adevăr războiul germano-rus nu este deloc exclus". Din nou s-au intensificat apoi şi zvonurile privind un iminent atac sovietic, colonelul Marinescu transmiţând în această privinţă „informaţiile sigure" ale Inspectoratului Jandarmeriei, în timp ce profesorul Emil Vîrtosu, colegul lui Hudiţă la Şcoala Superioară de Arhivistică, îi semnala că la Galaţi se stătea cu lucrurile pregătite de fugă din cauza masării de forţe sovietice în preajmă. Acum, Hudiţă a ajuns şi el la concluzia că Hitler, neputând înfrânge Anglia, nu avea altă soluţie decât de a ataca pe sovietici.

La 28 noiembrie, se nota: „Războiul împotriva Sovietelor devine pe zi ce trece tot mai probabil", pentru ca două zile mai târziu să se înfăţişeze opinia lui Antonescu, exprimată într-o audienţă acordată lui Ion Mihalache: „Antonescu i-a vorbit apoi despre iminenţa războiului germano-rus. El a ţinut să precizeze că în această privinţă el nu are nici o informaţie directă din partea forurilor oficiale germane, însă că aceasta este convingerea lui adâncă pe care şi-a format-o din discuţiile particulare pe care le-a avut cu diverşi fruntaşi hitlerişti".

După asasinatele din noiembrie, tensiunile dintre Antonescu şi legionari s-au accentuat, în timp ce zvonurile privind izbucnirea conflictului germano-sovietic au sporit şi ele. La începutul lunii decembrie, ofiţeri germani în civil au inspectat poziţiile sovietice de la graniţă, pentru ca Ghiţă Pop şi Mihai Popovici să arate că reprezentanţi ai saşilor şi

șvabilor vorbeau pe față de un război „inevitabil și apropiat". În săptămânile următoare, știri despre un război „inevitabil în primăvară" erau culese atât de doctorul Lupu și fratele său Costache, cât și de Vasile Hudiță de la evreii moldoveni. O poziție interesantă o va avea în această privință și basarabeanul moș Ion Codreanu, care opina că un atac german avea să fie întâmpinat de „o rezistență teribilă din partea populației".

În privința conflictelor interne, ministrul plenipotențiar al Germaniei la București, Fabricius, sprijinea pe Antonescu pe lângă autoritățile centrale germane, în timp ce agenți ai S.S.-ului sfătuiau și mai ales îndemnau pe legionari la o desprindere de Antonescu. Acesta a început să-și ia măsuri de precauție, supraveghind pe generalul Petrovicescu, ministrul de Interne, partizan al legionarilor. O rudă a profesorului Hudiță, el însuși ofițer superior, îi declara la 26 decembrie că „militarii sunt toți cu Antonescu și detestă pe legionari"; peste vreo zece zile, comandorul Zimțea susținea și el că „armata va trage cu entuziasm în ei, ca în niște trădători de patrie". La rândul său, spre sfârșitul anului 1940, Maniu își exprima opinia că „dacă Hitler se pregătește să atace Sovietele, atunci sigur el va prefera pe Antonescu". Acest sprijin ipotetic ascundea însă și primejdii, semnalate chiar de Hudiță la 31 decembrie: „De azi înainte, Hitler poate obține orice de la Antonescu, amenințându-l, în orice moment, cu legionarii". Două zile mai târziu, fruntașul legionar Găzdaru remarca, în ceea ce îl privea, că „nemții ne joacă pe toți după cum le dictează interesele", în timp ce generalul Antonescu i-a declarat profesorului Lupu că „e sigur sută-n sută de sprijinul lui Hitler".

La nivelul conducerii Partidului Național Țărănesc, pozițiile erau variate, dacă nu chiar opuse. Costică Mihăiescu remarca că Antonescu „ține discursuri frumoase, care impresionează", în timp ce doctorul Lupu susținea că dacă generalul persista în alianța sa cu Hitler, el „trebuia neapărat înlăturat". I se mai reproșa lui Antonescu că nu închisese pe Carol II sau chiar că nu-l executase! Mihalache, în schimb, a primit din nou vizita lui Mihai Antonescu la Dobrești, a doua zi de Crăciun și a văzut pe general la 3 ianuarie 1941, Mihai Antonescu vorbindu-i de iminenta despărțire de legionari și de faptul că Ion Antonescu se gândea la formarea unui „guvern național", în care să intre câte 2-3 liberali și 2-3 țărăniști, în frunte cu Gheorghe Brătianu și Mihalache, plângându-se, în schimb, de Maniu, care „îl atacă peste tot și-l consideră nebun". Mihalache propunea, în consecință, la 4 ianuarie 1941, ca Antonescu „să fie ajutat să restabilească ordinea în țară", iar Mihai Popovici sugerase chiar să înceteze „orice activitate de partid până la sfârșitul războiului". Lupu și Hudiță s-au opus vehement celor doi, cel de-al doilea cerând ca Antonescu să-și dea demisia, iar Maniu a cerut ca generalul să fie combătut continuu! Interesantă a fost și întrevederea pe care a avut-o Ioan Hudiță cu Lavrentiev, la cererea reprezentantului Uniunii Sovietice la București, în ziua de 18 ianuarie, în care planul privind revendicarea provinciilor răpite pe cale de negociere a fost dezvăluit diplomatului sovietic.

Pe măsură ce ciocnirea dintre Antonescu și Mișcarea legionară se apropia, intelectuali ca profesorii I. Petrovici și N. Herescu îi exprimau sprijinul, deoarece „va pune la punct pe legionari" și Petrovici propunea chiar „să se facă zid în jurul lui". Încă de la 6 ianuarie 1941, Hudiță nota: „Legionarii pregătesc o lovitură. Adună arme, muniții și concentrează în Capitală multe din cadrele lor bune din provincie". Totodată, fruntași intelectuali legionari - ca Chirnoagă și Găzdaru - îl învinuiau pe general de „nesinceritate față de legionari, de ambiție bolnăvicioasă și de spirit îngust de politicianism ordinar", acuzându-l în plus că era „înțeles cu Tătărescu și foștii carliștii", afirmație combătută de Hudiță. La 7 ianuarie, Horia Sima și Alexandru Ghica l-au vizitat pe Antonescu de ziua numelui, dar relațiile lor nu s-au ameliorat. Peste câteva zile, Jurnalul *consemna distribuirea către legionarii din „echipele de șoc" a „revolverelor cu cartușe". Antonescu a plecat*

apoi să-l viziteze pe Hitler și evident să capete „focul verde" pentru a reprima pe legionari. Dar doctorul Lupu se întreba dacă el nu avea să fie oprit de Hitler!

Mișcarea legionară a trecut pe urmă la o fază nouă a pregătirilor ei insurecționale, corpul legionar condus de Dumitru Groza făcând „exerciții de tragere, cu puști și mitraliere". La 16 ianuarie se nota: „Mare neliniște în atmosfera Capitalei. Grupuri, grupuri de legionari, în uniformele lor verzi, aleargă grăbiți, pe jos sau în camioane". Cu o seară mai înainte, Antonescu se reîntorsese de la Hitler. La 19 ianuarie, demonstrativ, au loc în diferite centre întruniri legionare cu tema „Lupta Germaniei și Italiei pentru instaurarea unei noi ordini europene", cu evidentul țel de a-l supralicita pe general în fața celor două puteri „protectoare".

Zilele de confruntare se apropiau. Îngrijorări existau în rândurile membrilor marcanți și mai ales ale fruntașilor țărăniști. Costică Mihăiescu se temea de poziția unor tineri ofițeri, temându-se de simpatii legionare ale acestora. Lupu, pesimist, credea că Hitler avea să sprijine pe legionari, deoarece de la aceștia putea obține „supunere oarbă". De la 18 ianuarie, Maniu dormea, pentru siguranța sa, în afara orașului, la ferma colonelului Sfetescu. Peste două zile, Vasile Serdici anunța că legionarii „vor lua puterea printr-o mișcare de stradă, susținută de trupele germane", dar Ștefan Mihăiescu și Constantin Hoisescu l-au combătut. Ziaristul Teodorescu-Braniște semnala că legionarii se înfățișau germanilor ca singurii care puteau asigura „o colaborare sinceră și loială", în timp ce ziaristul D. Mazilu informa pe fruntașii țărăniști asupra trenului „ticsit de legionari, înarmați cu pistoale și care au intonat tot drumul imnuri legionare" cu care călătorise de la Râmnicu Sărat, prin Buzău și Ploiești. „Dacă Antonescu va reuși să se despartă de acești fanatici primejdioși, conchidea Hudiță, va merita toată stima țării. Încep și eu, de azi înainte, să doresc victoria lui Antonescu".

La 21 ianuarie, rebeliunea a fost declanșată și ea s-a desfășurat până în dimineața de 23 ianuarie. Forțele legionare s-au concentrat „în diferite puncte din Capitală". Petrovicescu și Alexandru Ghica au fost destituiți. Generalul Dumitru Popescu a fost numit ministru de Interne, iar generalul Constantin Sănătescu comandant militar al Capitalei. Focurile de armă au început să fie trase. Prefectura Poliției, unde legionarii s-au baricadat refuzând s-o predea, și Teatrul Național au fost înconjurate cu trupe și alt punct principal de conflict a fost în preajma Președinției Consiliului de Miniștri, mai ales la Cazarma gardienilor publici, ocupată și ea de legionari. Se auzeau împușcături și bubuituri de obuze „ca pe front". În tot orașul s-a instalat o stare anarhică. Poliția s-a făcut *în bună măsură nevăzută, de teamă sau din complicitate. Cartierele evreiești și prăvăliile evreiești au devenit ținta atacurilor și jafurilor, executate de legionari sau de borfași.* Jurnalul *descrie sugestiv acest episod dramatic al unui oraș aflat într-o stare anarhică și înregistrează și fragmente din manifestul lui Sima către legionari, în care li se cerea să primească „botezul morții" „cu seninătatea strămoșilor traci"! Totodată, surse legionare difuzau informații false privind trecerea masivă a unor mari unități din țară de partea Mișcării legionare.*

Evreii bucureșteni se găsiseră într-o situație deosebit de grea, încă din perioada anterioară. Jurnalul *semnalase prădăciuni și chiar ucideri în cartierele Dudești și Văcărești în zilele asasinatelor de la Jilava, menționase informațiile date de doctorul Lupu în decembrie 1940, personal foarte legat de comunitatea evreilor, privind prădarea evreilor de „bijuterii, bani, covoare" și care în caz de rezistență erau „înjunghiați sau împușcați pe loc". Interesantă era și informația privind cerința adresată generalului Antonescu de a se organiza gărzi naționale evreiești de autoapărare. A urmat excluderea evreilor de la serviciul militar - decisă de data aceasta chiar de general - și apoi arestările de evrei la Fălticeni, Pașcani, Suceava, Rădăuți, dar și în Transilvania sub învinuirea de comunism,*

învinuire considerată cu un anumit scepticism de Hudiță privind veracitatea ei. Cu o săptămână înainte de rebeliune, se nota preluarea prin constrângere de la evrei a magazinelor, fabricilor și cinematografelor. În această ambianță, când s-a declanșat rebeliunea și au dispărut de pe teren forțele de ordine urbane - între altele și deoarece armata opera mai ales în punctele nevralgice ale insurecției - au avut loc scene îngrozitoare în timpul evenimentelor din 21- 23 ianuarie. La 24 ianuarie Jurnalul *avea să semnaleze - încercând un bilanț și exagerând cifrele în atmofera fierbinte a momentului - câteva sute de evrei bucureșteni morți „spânzurați ca animalele", sinagogi și sute de case distruse „din temelie".*

Hudiță a dormit la profesorul Lupu și în noaptea de 22 spre 23 ianuarie, împreună cu doctorul Lupu. Mai înainte însă ei au luat măsuri de pază și protecție a clubului partidului din strada Clemenceau *și a sediilor de culori (sectoare). „Dezordinile și anarhia au durat toată noaptea", dar, în zori, Sima a dat ordinul de încetare a focului forțelor rebele, continuându-și rezistența inutilă doar cei din Prefectura Poliției. Pentru Hudiță era a treia noapte de când, împreună cu doctorul Lupu, își găsise adăpost în locuința profesorului Lupu. Dimineața el a telefonat lui Mihai Antonescu, felicitând prin intermediul său pe general, iar Lupu a adresat direct lui Antonescu, telefonic, „din tot sufletul" „recunoștința sa și a prietenilor", mesaj care era destul de diferit față de dorința de înlocuire a generalului, pe care el o exprimase cu nici o lună mai înainte!*

„De azi înainte - spusese Ioan Hudiță la 22 ianuarie, când încă rebeliunea nu fusese înfrântă și când mai ales nu era încă deplin limpede care avea să fie, până la urmă, atitudinea forțelor germane aflate în România - Antonescu nu va mai avea nici curajul și nici autoritatea necesară de a lupta cu noi; tot răul spre bine". În realitate, generalul nici nu avusese această intenție și nici n-o avea. Dacă ar fi avut-o ar fi putut acționa, dar n-a făcut-o, în tot cursul dictaturii sale, mărginindu-se la un dialog în contradictoriu în cursul audiențelor acordate sau prin răspunsurile la memoriile cu care era asaltat.

În orice caz, pentru conducerea Partidului Național Țărănesc a existat speranța, în momentul rebeliunii și după înăbușirea ei, într-o schimbare de atitudine a generalului nu atât față de ea, cât mai ales pe plan extern. Chiar la 23 ianuarie, când s-au dus să mulțumească tinerilor țărăniști care privegheaseră Clubul partidului, Lupu și-a exprimat nădejdea că generalul Antonescu „a înțeles greșeala de a fi adus la putere oameni nepregătiți și dornici de căpătuială", ceea ce putea fi interpretat ca un îndemn la utilizarea în viitor a cadrelor pregătite și nedornice de căpătuială ale partidului său. Hudiță mai nota, puțin cam caragialesc, date fiind împrejurările: „Ne-am despărțit într-o atmosferă de mare entuziasm"; de altfel, ei s-au dus apoi la Lupu, în garsoniera acestuia din strada Episcopiei, *pentru a sărbători victoria armatei... cu cafele, prăjituri și câte un pahar de vin! Între timp, în oraș partizanii Mișcării legionare încă mai sperau că le vor veni în ajutor... tunurile generalului Dragalina, așa cum Hudiță i-a auzit vorbind pe vecinii săi de casă legionari.*

În dimineața de 24 ianuarie s-au predat și legionarii care rezistaseră la Prefectura Poliției, fiind „încolonați și transportați pe jos" la Malmaison, „între cordoane de soldați și huiduieli ale mulțimii". În aceeași zi, fruntașii țărăniști au înregistrat informația privind împiedicarea regelui Mihai I de a veni la București, chemat ca mediator de conducerea Mișcării legionare, informație confirmată în Jurnal *din mai multe surse. În ceea ce privește biroul politic al Partidului Național Țărănesc, conducătorul său Iuliu Maniu considera mai departe guvernarea lui Ion Antonescu „iremediabil compromisă" și susținea că era cazul demisiei generale, pentru ca regele să poată forma „un guvern național, care să restabilească Constituția din 1923 și regimul democratic". Dar, sceptic, „Lupu a oftat și n-a zis nimic".*

La 25 ianuarie, Hudiță a fost primit de Mihai Antonescu, căruia i-a adresat o primă întrebare privind relația dintre generalul Antonescu și Germania, țărăniștii

nădăjduind ca în cazul unor tensiuni dintre general și Reich să se ajungă la o determinare a schimbării politicii externe a regimului și deci să se poată realiza o nouă formulă de guvernare. A doua întrebare s-a referit la stadiul relațiilor cu Mișcarea legionară după rebeliune. Dacă principalul colaborator al generalului a negat existența unei stări tensionale cu Germania, în schimb a declarat că, în privința legionarilor, „nu mai este posibilă nici o colaborare". Mihai Antonescu a mai susținut că „numai el - Ion Antonescu - poate asigura liniștea, ordinea și colaborarea armatei noastre în cazul unui conflict cu Sovietele" și l-a anunțat pe Ioan Hudiță că, pentru moment, avea să se formeze „un guvern de militari".

Comentând discuția lui Hudiță cu Ică Antonescu, Maniu a opinat că Horia Sima n-ar fi pornit rebeliunea dacă n-ar fi avut promisiuni germane, în timp ce, practic, Hudiță a susținut că ar fi fost util ca Antonescu să fie convins că „nemții au jucat pe două tablouri", pentru că atunci se putea declara „de partea noastră" și putea adopta o poziție de neutralitate, el uitând însă de angajamentul ferm care exista față de Pactul tripartit! În aceeași seară, Hudiță a primit musafiri. „Toți, nota el, se bucură sincer de victoria lui Antonescu și dezaprobă cu indignare crimele și jafurile comise de legionari". Colonelul Marinescu a adus în discuție informația interesantă a blocării din ordinul generalului Antonescu a trupelor germane în cazărmi pentru a le împiedica să intervină. Participarea lui Neubacher și a lui P.P. Panaitescu la discuțiile referitoare la încetarea rebeliunii, care au fost purtate cu generalul Antonescu, a fost și ea semnalată. Dintre musafirii lui Hudiță, mai mulți au criticat „aspru de tot" pe Antonescu, învinuindu-l că adusese coloana a V-a la putere!

La 26 februarie, Hudiță a primit de la colonelul Marinescu o primă listă cu victimele rebeliunii dintre militari, legionari și evrei, în total 350 morți și 377 răniți. Într-o ședință a biroului partidului din aceeași zi, a avut loc o altercație între Maniu și doctorul Lupu, întrucât acesta din urmă declarase că ei datorau lui Antonescu „restabilirea ordinii și poate chiar viața", ceea ce fusese combătut de Maniu, „furios și congestionat la față" - ceea ce exprima o stare de nervi cu totul neobișnuită la președintele Partidului Național Țărănesc. În ziua următoare, Maniu a cerut lui Hudiță să redacteze proiectul unui nou memoriu, destinat atât generalului cât și regelui, în care să se ceară demisia lui Antonescu și formarea unui guvern „de largă unire națională".

La 28 ianuarie 1941, s-a anunțat formarea noului cabinet alcătuit din militari, semnalându-se totodată în Jurnal, *în temeiul unei informații primite de Hudiță de la Costică Mihăiescu, că la legionari exista o stare de „derută generală și jale mare". Informații primite de la colonelul Marinescu sunt și ele consemnate, a doua zi, privind amestecuri germane în rebeliune și transportarea fruntașilor legionari în camioane și uniforme germane în afara țării. Sunt semnalate, zi de zi, descoperirea de depozite de arme legionare descoperite și anunțate de autorități. În fiecare zi au fost arestați alți fruntași ai rebeliunii - între ei colonelul Zăvoianu și poetul Radu Gyr - cifra celor arestați crescând necontenit pentru a atinge, la 4 februarie, 2257 persoane rămase arestate la București și 2776 în țară!*

Acțiunea politică a Partidului Național Țărănesc a continuat, căutându-se, evident, a se folosi momentul de incertitudine cauzat de rebeliune și de consecințele ei. La 31 ianuarie, Mihalache a fost primit în audiență de Antonescu, care „apără energic pe Hitler", declarând că doar „elemente răzlețe și iresposabile" din partea germană sprijiniseră pe rebeli. În ziua următoare, biroul partidului a aprobat proiectul de memoriu, care, solicitându-i-se demisia, avea să fie trimis prin poștă generalului și dus la Palat de Ghiță Pop. Un memoriu aproape identic, dar „redactat în termeni mai blânzi, dat tot atât de ferm ca fond" a fost trimis și de Dinu Brătianu, conlucrarea strânsă a celor doi conducători ai partidelor istorice continuând. În data de 5 februarie, Mihai Antonescu a chemat într-o

seară pe Hudiță, ca urmare a primirii memoriului, căutând a exercita indirecte presiuni pentru domolirea acțiunilor de opoziție.

Jurnalul *cuprinde și alte informații ce merită a fi semnalate: date referitoare la N.Titulescu, ori mai bine zis la treptata înrăutățire a stării sănătății sale (informații primite prin Ispasiu, la rândul său informat de Nenișor, secretarul și apropiatul lui Titulescu), o scrisoare adresată de Petru Groza lui Ghiță Pop, în care acesta considera inevitabilă alianța cu Hitler, fiind „singurul om" care putea „ajuta" la recuperarea provinciilor pierdute în iunie 1940, descrieri ale atmosferei generale din Bucureștii toamnei și iernii 1940 și informații referitoare la viața cotidiană a familiei Hudiță. Acestea din urmă sunt interesante pentru a se urmări cum se desfășura existența unei familii de intelectuali într-un an decisiv pentru destinele țării, an considerat de profesorul Hudiță dezastruos pentru țară, dar și ca un an de succese personale - dobândirea unei locuințe proprii, perspectiva ocupării unei catedre la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, ocuparea funcției de secretar general adjunct al Partidului Național Țărănesc, după asasinarea lui Madgearu. În ansamblu și aceste părți ale* Jurnalului *își păstrează o neîndoielnică valoare.*

În locul regimului legionar și al Statului legionar, avea să se treacă la regimul de dictatură militară al generalului Antonescu și totodată drumul spre implicarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, dar și spre temporara eliberare și reîntrupare a provinciilor răpite în iunie 1940, avea să fie deschis.

Acad. Dan Berindei

Sâmbătă, 7 septembrie 1940

Citind în ziarele de azi *Apelul către țară* al lui Dinu Brătianu[1], am înțeles motivul pentru care, ieri seară, Maniu[2] era nemulțumit de el și făcea aprecieri proaste la adresa fruntașilor liberali, „oportuniști cari nu-și văd decât de interesele lor personale". *Apelul* lui Brătianu face o critică justă a regimului lui Carol, în care oameni serioși ca el și Maniu au fost sistematic ținuți în opoziție, nefiind ascultați și folosiți în opera de guvernare decât lingușitorii și oamenii afaceriști! Dinu Brătianu termină *Apelul* invitând pe membrii partidului său „să dea întregul lor concurs guvernului Antonescu pentru menținerea ordinii și întărirea noii Domnii, abținându-se de la orice manifestație sau demonstrație publică".

Ziarele de azi publică informații asupra manifestației legionare de joi seara și un comunicat din partea mișcării cuziste, care încearcă să apere pe fruntașii ei de a fi colaborat cu regimul de dictatură carlistă. Pe cine cred ei că pot înșela, când șeful lor, A.C. Cuza[3], a acceptat funcțiunea de consilier regal, fiind tot timpul o lichea carlistă! În Comunicatul lor, ei afirmă că n-ar fi făcut parte din „parlamentul odios al lui Călinescu[4]" și nici din guvernul lui Gigurtu[5]. Aștept acum să văd și pe celelalte lichele carliste lepădându-se de regimul pe care l-au servit slugarnic timp de zece ani.

Faptul important al zilei îl reprezintă însă bombardamentele teribile ale aviației engleze asupra orașelor industriale germane și italiene, precum și asupra localităților din nordul Africii deținute de italieni, ca Tobruk, Derna, Bengasi etc. Acum poate vedea și Hitler cât s-a înșelat de mult asupra Angliei. Are deci dreptate Maniu când afirmă că în situația de azi Hitler nu are nici un interes să tulbure apele în bazinul dunărean.

Stau acasă toată dimineața și lucrez la *Jurnal* pentru a trece în el evenimentele mai importante ale zilei. Pe la 9 dimineața ne telefonează d-na Giosanu[6] ca să ne invite la dejun împreună cu familia Gavrilă Marinescu[7]. De data aceasta ea nu se mai ferește să pronunțe la telefon numele lui Gavrilă Marinescu. S-a isprăvit cu bestia de Carol, cu Urdăreanu[8] și cu toată banda lor de agenți!

Pe la 11 telefonează Ghiță Pop[9] că pleacă cu Maniu până la Brașov și se va reîntoarce mâine. E furios și el pe Dinu Brătianu pentru concursul pe care vrea să-l dea guvernului Antonescu. În lupta pe care noi avem s-o ducem contra executării arbitrajului de la Viena rămânem deci, de azi înainte, singuri, căci partidul liberal,

pentru a salva interesele membrilor săi, s-a hotărât să dea concurs guvernului Antonescu şi să nu mai participe la vreo manifestaţie de stradă. Dinu Brătianu a capitulat astfel în faţa lui Gh. Brătianu[10] /.../.

Cu toată îngrijorarea pe care mi-o inspiră Antonescu[11], cu politica lui de colaborare cu nemţii, totuşi am şi motive să mă bucur când ştiu că ticălosul de Carol şi-a primit în fine pedeapsa de a vedea prăbuşirea operei sale nebuneşti, iar toţi aceia cari au jucat cartea lui nu ştiu unde să se ascundă de ruşine şi de teama viitoarelor sancţiuni! Această bucurie am văzut-o şi azi, la dejunul de la Giosani. Dl. Gavrilă Marinescu nu mai e omul de altădată, plin de sine, brutal, autoritar, atotştiutor, îndrăzneţ şi obraznic. Arată obosit şi teribil de îngrijorat. Plin de umilinţă recunoaşte că a pierdut partida şi îl înjură azi pe Carol, fostul său stăpân, mai rău decât noi.

„Mi-am dat seama din prima lună după urcarea lui pe tron, a început G.M. spovedania lui, că este un dezechilibrat, un sifilitic incurabil, un amoral, nu prost banditul, când nu este în criză de epilepsie, un gangster de mare clasă; a furat ca-n codru ori de unde găsea; n-a tolerat niciodată în jurul său oameni independenţi şi avea oroare de aceia cari încercau să-i dea sfaturi; îi făcea o plăcere diabolică să vadă lumea umilindu-se în faţa lui; nu lua nimic în serios, nu credea în nimic; dacă Antonescu nu-i punea revolverul în piept, n-ar fi abdicat niciodată; sfătuit de Tătărescu[12], Urdăreanu şi Mihail[13] era hotărât să facă o baie de sânge în dimineaţa zilei de vineri; ştiu acest lucru de la cineva sigur care se afla la Palat în noaptea detronării; complicii lui apropiaţi aşteptau, unii în cabinet la Urdăreanu, alţii la Statul Major, să se facă ziuă şi să procedeze la arestările fixate de ei; numai două lucruri nu ştiu, pe ce forţe se bazau, pentru că pe David Popescu[14] nu se bazau, şi de unde a aflat Antonescu de complotul care se pregătea în contra lui, a lui Maniu, a lui Dinu Brătianu şi a tuturor prietenilor lor. Antonescu s-a purtat prea blând cu el, căci putea să-l împuşte şi să termine odată pentru totdeauna cu acest monstru însetat de sânge.

Eu nu ştiu încă ce am să fac, dar îţi spun d-tale să-l informezi pe Maniu că face o mare greşeală că nu curmă răul din rădăcini, proclamând republica şi scăpând ţara de o dinastie degenerată; te rog să-i spui lui Maniu să nu aibă mare încredere nici în Antonescu, pe care eu îl cunosc foarte bine; este un trăsnit, pe bază sifilitică, colosal de ambiţios şi total nestatornic în idei; desigur are un mare merit că a scăpat ţara de un nebun şi de un nemernic deşi, personal, cred că a făcut-o la îndemnul lui Fabricius[15] şi al lui Horia Sima".[16]

G.M. a spus mai multe şi a citat câteva din marile afaceri făcute cu schimburile de devize şi cu comenzile de armament; nu le-am mai notat pentru că m-am ocupat în *Jurnalul* meu de ele, la timpul lor. După ce G.M. şi-a vărsat tot năduful, a vorbit Giosanu[17], care se simte şi el întrucâtva răspunzător de a fi ajutat pe Carol să ocupe cu forţa tronul în 1930. Bineînţeles, vina lui este incomparabil mai mică decât a lui G.M., mai ales că de câţiva ani încoace el s-a desolidarizat mereu de politica lui Carol şi de veleităţile lui dictatoriale. „Ce bine i-ar fi stat să rămână rege constituţional şi să se înţeleagă cu Maniu, zice Giosanu; ţara ar fi

scăpat de atâtea nenorociri şi frământări şi poate n-am fi ajuns nici la prăbuşirea frontierelor". „Desigur, aşa ar fi fost logic, dacă n-ar fi fost scrântit la cap", i-a răspuns G.M.

După ce s-a terminat cu capitolul abdicării şi cu politica lui Antonescu, eu le-am expus punctul de vedere al partidului nostru faţă de arbitrajul de la Viena, care /este/ numit de toată lumea „dictatul de la Viena". Acest termen de „dictat" corespunde adevărului şi permite naţiunii noastre, în cazul că până la urmă am fi siliţi să-l executăm, să se elibereze de el când se vor prăbuşi Hitler şi Mussolini. Gavrilă Marinescu şi Giosanu speră şi ei în victoria Angliei, deşi sunt cam sceptici. Războiul aerian pe care Germania îl duce în prezent în contra Angliei îi îngrijorează foarte mult. Le repet teza mea cunoscută, cu care combat mereu pe toţi acei cari se îndoiesc de victoria engleză, că atâta timp cât Statele Unite nu intervin direct în război, înseamnă că Anglia se poate apăra singură! Ne-am despărţit pe la miezul nopţii. Impresia mea şi a Milicăi[18] este că G.M. se pregăteşte s-o şteargă din ţară. Deducem aceasta din câteva vorbe schimbate între doamnele Marinescu şi Giosanu în timpul mesei. La ora 4^{30} am sosit acasă.

Seara la opt avem musafiri: familia Tănăsescu[19], Şerban[20], Ispasiu[21], Mihăilescu[22] şi Zimţea[23]; colonelul Mişu Marinescu[24] a venit fără soţie. Toţi sunt încântaţi de prăbuşirea lui Carol şi a regimului său de dictatură, afară de soţii Tănăsescu. Îi înţeleg, întrucât ei au profitat mult de pe urma regimului carlist, obţinând în câţiva ani avansări peste avansări până la aceea de consilier la Casaţie, el fiind un judecător destul de slab. Toate aceste avansări le-a obţinut prin Victor Iamandi[25], protectorul familiei. Tatăl d-nei Tănăsescu, farmacistul Adace din Iaşi, a făcut politică în partidul liberal de sub şefia lui Iamandi şi s-a opus tot timpul lui Gh. Brătianu. Recunosc şi ei, bineînţeles, că nenorocitul de Carol a făcut „mari greşeli", dar ei cred că sub Antonescu „va fi şi mai rău".

Ispasiu, Marinescu şi Şerban i-au combătut pe Tănăseşti, în special pe ea, care trece drept cocoş în menajul ei, arătându-le că „nu există regim mai rău şi mai decăzut decât acela care s-a prăbuşit şi că generalul Antonescu are marea calitate de a fi cinstit, nu escroc şi asasin ca bestia prăbuşită de pe tron". Cel care-l atacă mai dur este Ispasiu. El aminteşte de „crima" făcută de „Bestie" când a refuzat, în iulie 1936, să semneze protocolul Titulescu-Litvinov privitor la Basarabia. „Dacă ne-am fi înţeles atunci cu Sovietele, declară el, astăzi nici capul nu ne-ar mai fi durut şi nici dictatul de la Viena nu s-ar mai fi produs". Intervin în discuţie, declarându-mă de acord cu el şi combat pe Şerban, care susţine că „orice acord încheiat cu /.../ ruşii n-are nici o valoare, întrucât ei nu respectă nici un tratat când au ocazia să-l calce". „Un act semnat de Soviete, în timp de pace şi nesilite de nimeni, am spus eu, are totuşi o valoare din punct de vedere internaţional, dacă nu faţă de ele, cel puţin faţă de aliaţii noştri occidentali, care ne pot apăra mai uşor faţă de Moscova odată ce posedăm un act prin care ni se recunosc drepturile noastre sfinte asupra Basarabiei".

S-au trecut apoi în revistă toate aspectele situaţiei interne şi externe. În oraş circulă tot felul de versiuni, unele mai nerealiste ca altele, privitoare la

abdicarea lui Carol. Unii cred că „Bestia” a abdicat de bună voie după ce a fost asigurat că poate pleca din țară luând cu el şi pe fiul său; după altă versiune, Mihai[26] ar fi refuzat să plece, susținut de câțiva militari din garda Palatului; alții cred că el a abdicat fiind forțat şi amenințat de Antonescu cu arestarea şi trimiterea lui „în judecata poporului”; cea mai răspândită din toate aceste versiuni este aceea că Antonescu s-a bătut pur şi simplu cu el şi după ce l-a pus jos, cu revolverul la tâmplă, l-a silit să abdice, în condițiile cunoscute.Toate aceste versiuni le-am auzit în seara aceasta de la musafirii mei.

Aceştia recunosc însă în mod unanim că „Maniu este un mare om politic, fiind singurul care nu s-a compromis sub nici o formă şi care a prevăzut prăbuşirea Bestiei şi a regimului său de sinistră dictatură”. Şerban şi Ispasiu amintesc formula lui Maniu, pe care au auzit-o de multe ori de la mine, că „el vede cum îi joacă Bestiei coroana pe cap şi că încă un mic gest şi ea se va rostogoli de-a dura”! „Prezicerea lui Maniu s-a realizat întocmai cum a spus el, bravo lui!”, adaugă colonelul Marinescu. După informațiile acestuia de la Inspectoratul Jandarmeriei, Carol a fost silit să abdice în urma unui complot pe care Antonescu l-a descoperit în ultimul moment; nimeni nu ştie ce-au discutat ei şi nici cum s-a ajuns la abdicare; un singur lucru se cunoaşte precis şi anume că în noaptea de joi spre vineri o serie de generali au fost arestați de Antonescu şi cari azi se află la domiciliile lor în stare de arest; nu se ştie ce intenții are Antonescu față de ei; printre ei se află generalii Mihail, Argeşanu[27], Paul Teodorescu[28] şi Arhip[29]; despre Sidorovici[30] nu se ştie încă dacă e arestat sau ascuns. Informațiile lui Marinescu par a se apropia cel mai mult de adevăr.

El a aflat în seara aceasta, înainte de a pleca spre noi, că Antonescu pregăteşte un comunicat lămuritor în ceea ce priveşte condițiile în care s-a ajuns la abdicarea lui Carol. Marinescu pretinde că generalul Mihail este un mare adversar al lui Antonescu, „din care ar bea sânge dacă ar putea”. Tănăsescu regretă înlăturarea lui Andrei Rădulescu[31] de la preşedinția Curții de Casație, pe care-l consideră „un intelectual şi un om cu vederi largi”, în timp ce „Lupu, care i-a succedat, este un mare încăpățânat şi cu orizont restrâns”. I-a răspuns Ispasiu că Lupu „are marea calitate de fi integru şi de a fi rezistat lui Carol, ori de câte ori a încercat să-i smulgă vreo hotărâre în contra conştiinței sale”/..../.

Ispasiu are un frate, consilier şi el la Casație, de la care deține probabil toate aceste informații. El consideră pe Coman Negoiescu, numit ieri în locul lui Viforeanu[32] procuror general, mult superior acestuia, care a făcut jocul camarilei ori de câte ori i s-a cerut. Tănăsescu nu este de acord nici în această chestiune. Ispasiu, fără să țină seama de prezența acestuia, continuă să atace regimul lui Carol „pentru opera imorală pe care a făcut-o față de magistratura țării, ridicând la conducerea justiției toate ciurucurile, lăsând în umbră şi persecutând elementele de valoare şi independente; din magistratură şi armată a făcut două instrumente oarbe, la discreția nebunului escrocului de Carol; Antonescu, a continuat Ispasiu, ar trebui să curețe grajdul lui Augias şi să pedepsească exemplar pe toți magistrații abuzivi care au judecat şi dat sentințe din ordin sau au acceptat avansări pe căi imorale”.

Maiorul Mihăilescu şi comandorul Zimţea, care nu vorbiseră toată seara, au vorbit şi ei, declarându-se întru totul de acord cu Ispasiu. În armată s-a procedat la fel ca şi în magistratură, au susţinut ei. „Tot ce a fost element distins şi de caracter printre ofiţerii noştri superiori a fost lăsat în umbră sau trimis în unităţile de provincie, zice Zimţea; la examenele de maiori sau de generali n-au reuşit decât oamenii camarilei; la comanda unităţilor din garnizoana Bucureşti şi împrejurimi n-au fost numiţi decât indivizi slugarnici, gata să execute orbeşte toate mişeliile impuse de Palat". Mihăilescu adaugă informaţia că de zece ani ofiţerii superiori găsiţi „oameni siguri" de către Palat, n-au mai plecat din Bucureşti pentru a face rotaţia obişnuită pe la unităţile din provincie.

„Magistratura şi armata au constituit totdeauna, a intervenit Şerban, reazemul principal al tuturor dictatorilor; cum ar fi putut fi altfel şi-n ţara noastră?"

Eu i-am pus, la sfârşit, la curent cu poziţia partidului faţă de dictatul de la Viena şi faţă de Antonescu. Şerban apăra pe Dinu Brătianu pentru comunicatul dat presei, spunând că nu putea face altfel pentru a împiedica o nouă plecare din partid a lui Gh. Brătianu şi a prietenilor săi. El crede apoi că noi nu mai putem împiedica executarea dictatului de la Viena „pentru că germanii ne-ar face praf în maximum două săptămâni". E singurul, de altfel, de părerea aceasta; toţi ceilalţi se declară de acord cu mine şi cu teza lui Maniu că nu e deloc sigur că germanii ne-ar ataca de dragul ungurilor şi apoi, chiar dacă ar face-o, e preferabil să fim ocupaţi de un popor care va pierde războiul. Şerban e convins însă că Hitler nu va putea fi învins. Bietul Şerban, de când îl cunosc n-a văzut niciodată clar în problemele politice, de unde zigzagul întregii sale vieţi; are darul de a fi mereu în contratimp cu toate problemele la ordinea zilei.

Înainte de a ne despărţi, toţi au ridicat paharul în sănătatea lui Maniu şi pentru triumful politicii sale.

Duminică, 8 septembrie 1940. Sărbătoarea Sfintei Marii.

În ziarele de azi-dimineaţă a apărut comunicatul partidului nostru, pe care Maniu l-a dat presei înainte de a pleca ieri la prânz la Braşov. Îl reproduc în întregime pentru a se vedea marea diferenţă dintre el şi *Apelul către ţară* al lui Dinu Brătianu, care cere prietenilor săi să dea sprijin guvernului Antonescu şi să nu-i facă nici o dificultate, în timp ce Maniu afirmă hotărârea partidului de a organiza rezistenţa naţională.

Partidul Naţional Ţărănesc, zice comunicatul, ia act de abdicarea regelui Carol, socotind-o ca un eveniment natural şi prevăzut în urma politicii pe care a urmat-o în ultimii ani. „Păstrând atitudinea sa monarhic constituţională, P.N.Ţ. exprimă faţă de noul rege Mihai I sentimentul de credinţă şi devotament, şi-i urează domnie fericită şi norocoasă pentru binele întregului neam românesc. Pe linia marilor interese naţionale adânc zdruncinate prin sfâşierea ţării şi înstrăinarea a milioane de români, P.N.Ţ. este partizanul politicii de rezistenţă naţională şi-şi propune să lupte cu toate mijloacele pentru refacerea României mutilate".

De observat că Maniu nu pomeneşte nimic despre Antonescu şi guvernul său şi deci nici vorbă de vreun sprijin oarecare dat lui din partea partidului nostru. Antonescu are deci toate motivele să fie nemulţumit de Maniu şi de partidul nostru. Maniu nu-l iartă pentru modul cum şi-a călcat cuvântul dat faţă de el şi de Dinu Brătianu. Ceea ce e mai grav însă e faptul că Antonescu nu se ţine nici de angajamentul luat faţă de Maniu şi de mine la Ploieşti, de a nu executa dictatul de la Viena şi de a lupta pentru formarea unui guvern naţional. Încep să mă întreb dacă nu ne găsim în faţa unei trădări ordinare pe care Antonescu a organizat-o din timp, în complicitate cu Fabricius.

Stau în casă toată ziua. Scriu la *Jurnal*, ascult radioul şi citesc presa. În ultimele zile bombardamentele aeriene germane asupra Angliei au sporit în intensitate; la fel şi cele engleze asupra obiectivelor militare din Germania şi Italia. Berlinul, Hamburgul, Münchenul şi oraşele din nordul Italiei se bucură de o atenţie deosebită din partea aviaţiei engleze. Presa germană şi italiană atacă grosolan Statele Unite pentru acordul naval încheiat cu Anglia şi pentru armamentul pe care-l furnizează acestei ţări.

Seara, la ora 7, şedinţă cu prietenii noştri de partid la Fănel Mihăiescu[33]. Sunt prezenţi: Aurel Dobrescu[34], T. Roxin[35], Hoisescu[36], Gl. Negrei[37], Mihai Răutu[38], I. Leon[39], V. Serdici[40] şi C. Lupu[41]. Discuţii aprinse în legătură cu atitudinea lui Antonescu faţă de noi şi de dictatul de la Viena. Se fac tot felul de ipoteze despre intenţiile lui Antonescu referitoare la substratul legăturilor sale cu nemţii şi cu legionarii. C. Lupu ne informează că de sâmbătă după-masă şi toată ziua de azi fratele său[42] a încercat să se pună în legătură cu Antonescu, aşa cum s-a înţeles cu Maniu, dar n-a reuşit. „E clar, zice el, Antonescu evită să ia contact cu noi până nu va pune el la punct anumite chestiuni; concluzia care se poate trage deci din atitudinea lui este că el nu se gândeşte deloc să se ţină de angajamentele luate".

Serdici şi Leon cred că trebuie să mai aşteptăm o zi-două, căci „poate Antonescu are şi el nevoie de anumite tatonări pe lângă nemţi şi italieni, înainte de a lua o atitudine hotărâtă". Le-a răspuns Hoisescu f. bine, cu argumentul că „fiecare zi de întârziere face tot mai greu refuzul de a executa dictatul de la Viena, întrucât două zone importante din Ardeal au şi fost predate ungurilor". „Antonescu pare înţeles cu nemţii să temporizeze formarea guvernului până va termina cu executarea integrală a dictatului pentru a avea o situaţie mult mai clară în discuţiile cu noi", a remarcat f.bine generalul Negrei. „Chiar cu acest risc, zice Leon, noi nu trebuie să intrăm în luptă cu Antonescu, căci ar fi teribil să ne vedem angajaţi într-o nouă opoziţie, poate şi mai grea, dacă el este hotărât să joace cartea germană şi legionară". De părerea lui este şi Serdici şi C. Lupu. Toţi ceilalţi suntem de părere că noi trebuie să-l combatem, nu atât pentru faptul că ne-a înşelat în mod ordinar, ci pentru politica lui de aplicare a dictatului şi de colaborare cu nemţii şi cu legionarii. Hoisescu, Negrei, Fănel Mihăiescu, Dobrescu, Roxin şi cu mine ne declarăm categoric pentru menţinerea politicii fixate de Maniu prin comunicatul cunoscut.

După ce le-am făcut o nouă expunere a situaţiei externe pentru a ajunge la concluzia mea cunoscută că Hitler şi Mussolini vor pierde războiul, i-am întrebat pe prietenii noştri care susţin să nu intrăm în luptă cu Antonescu „ce se întâmplă cu ţara noastră, la sfârşitul războiului, dacă noi astăzi, în loc să protestăm în contra dictatului de la Viena şi să ne batem în contra aplicării lui, închidem ochii şi-l lăsăm pe Antonescu de capul lui după ce a pus mâna pe putere cu sprijinul nostru? Putem noi risca să ni se reproşeze că am pactizat cu omul care a făcut jocul celor doi dictatori şi a executat dictatul de la Viena? Nu trebuie uitat că răspunderea cade în cea mai mare parte asupra noastră, întrucât imensa majoritate a ţării este cu partidul nostru, liberalii lui Dinu Brătianu nemaireprezentând nici 5%". Până la urmă am reuşit să-i conving pe toţi că trebuie să rămânem fermi pe linia indicată de Maniu.

Aurel Dobrescu şi Roxin ne informează că Victor Moldovan[43] şi f.mulţi vaidişti din Ardeal vor să se întoarcă la partid. Acesta l-a vizitat ieri pe Aurel Dobrescu şi l-a rugat stăruitor să „pună o vorbă bună pe lângă Maniu". Voicu Niţescu[44] de la Braşov l-a văzut tot ieri pe Roxin, cerându-i acelaşi lucru. Costache Lupu ne informează că Ralea[45] l-a văzut azi-dimineaţă şi i-a făcut o propunere asemănătoare din partea lui, a lui Ghelmegeanu[46] şi Andrei[47], angajându-se să nu ceară nici o demnitate în partid, timp de cinci ani! Ei se bazează mult pe Lupu şi pe Mihalache[48]. Eu i-am informat că Mihai Popovici[49] mi-a vorbit de mai multe ori de cumnatul său, Lugosianu[50], care e dispus să revină la partid. „Dacă facem o singură excepţie cu unul dintre transfugi, am susţinut eu, atunci putem fi siguri că se vor reîntoarce cu toţii; poate partidul admite acest lucru? Ce vor zice cadrele noastre rămase credincioase şi care au fost persecutate tot timpul de către aceşti transfugi, văzând conducerea partidului că nu mai alege între cei buni şi cei răi, creând în partid o atmosferă de bălăceală morală, de oportunism revoltător, exact ca la liberali şi la foştii averescani? Personal nu numai că sunt categoric împotriva reprimirii transfugilor, dar voi cere mereu sancţionarea lor exemplară pentru a fi ajutat regimul de dictatură /..../, care a dus la prăbuşirea frontierelor". N-a mai fost nevoie de discuţie, căci toţi s-au raliat punctului meu de vedere. Ştiu că în această chestiune, aceeaşi este şi părerea lui Maniu şi de aceea sunt sigur că morala va învinge.

Luni, 9 septembrie 1940

Mă trezesc la 7 dimineaţa cu tata[51] şi cu Dornescu[52] de la Paşcani, cari au venit să mă întrebe ce este cu Antonescu şi dacă noi, partidul, colaborăm cu el. Dornescu îmi aduce şi o informaţie interesantă, dacă se va dovedi exactă, anume că legionarii din judeţul nostru, ca şi cei din Roman şi Neamţ, vorbesc pe faţă că Antonescu este „omul lor" şi că „f. curând ei vor veni la putere pentru a intra în alianţă cu Germania şi Italia". Tata confirmă informaţia lui Dornescu, spunând că deja „înainte de abdicarea lui Carol, legionarii din comuna noastră, ca şi din satele vecine, vorbeau de venirea lor la putere, cu ajutorul lui Antonescu". Este interesant de verificat dacă aceste fapte s-au petrecut şi în alte părţi, căci în cazul acesta,

Antonescu ar apărea într-o lumină f. urâtă. I-am lămurit şi pe tata şi pe Dornescu cum înţelegem noi să ne comportăm faţă de Antonescu: laudă pentru meritul de a ne fi debarasat de Carol, critică aspră pentru că ne-a înşelat şi luptă categorică în contra lui, dacă va încerca să ne ducă în alianţă cu Axa Roma-Berlin. Cum era de aşteptat, tata şi Dornescu găsesc că această politică este singura posibilă şi-n conformitate cu interesele ţării. Dornescu a plecat la Paşcani cu trenul personal de 11 dimineaţa; tata mai rămâne câteva zile.

Dejun la Şerban, cu Herescu[53], P.P. Panaitescu[54] şi soţii Cancel[55]. Amintesc lui Herescu cuvintele lui că „este gata să meargă şi în brânci pe *Calea Victoriei*, dacă i s-ar cere de către regele Carol"! Ruşinat că i-am amintit aceste lucruri, mi-a răspuns textual: „Am făcut o prostie mai mare decât capul meu; este adevărat că orice mi-aş fi închipuit posibil afară de abdicarea lui Carol; m-am înşelat atât de grosolan, încât nu numai că recunosc cinstit faptul, dar îmi impun pe viitor să mă abţin de la orice politică pentru care văd că n-am nici o aptitudine". Soţii Cancel n-au cuvinte cum să-şi exprime bucuria şi recunoştinţa faţă de Antonescu de a fi debarasat ţara „de lepra de Carol". Şerban este de părerea lor.

P.P. Panaitescu descrie pe Antonescu drept „un mare general, dublat de un om politic de mare clasă". El e convins că Antonescu va forma un guvern împreună cu legionarii şi că va introduce imediat România în Axa Roma-Berlin. Pentru prima dată de când îl cunosc îl aud făcând obiecţii la adresa lui Maniu, pe care îl ridica în slavă până mai ieri. El găseşte că Maniu „face f. rău că nu sprijină pe Antonescu în politica acestuia de alianţă cu Axa Roma-Berlin, cu ajutorul căreia noi putem readuce între frontierele noastre Basarabia şi nordul Bucovinei". „Dar cu Ardealul pierdut ce facem?", l-am întrebat eu. „Tot cu ajutorul lui Hitler, care nu iubeşte pe unguri, îl vom lua înapoi", mi-a răspuns Panaitescu. La obiecţia mea că Antonescu şi-a călcat în mod grosolan cuvântul dat lui Maniu şi lui Dinu Brătianu, el mi-a răspuns, zâmbind, cu argumentul lui Machiavelli, că scopul scuză mijloacele. „Dacă Hitler pierde totuşi războiul până la urmă, l-am mai întrebat eu, ce se întâmplă atunci cu ţara noastră?" „Acest lucru nu se va întâmpla niciodată; Hitler dispune de o armată cum n-a mai existat în lume până azi; în plus, el dispune şi de arme secrete cu ajutorul cărora vor fi zdrobiţi, o dată cu englezii şi ruşii, iar, după ei, şi americanii. Hitler va organiza o lume nouă, atât în Europa, cât şi-n celelalte continente; vai de popoarele care au luat atitudine în contra lui; să fim fericiţi că după atâtea greşeli făcute în politica noastră externă Hitler a avut generozitatea să ne primească drept aliaţi, alături de italieni, unguri, bulgari şi japonezi".

La toate argumentele mele că Hitler şi Mussolini pierd războiul şi că pentru noi ar fi un dezastru să fim aliaţi cu ei, Panaitescu a rămas ireductibil pe poziţia lui. M-am convins pentru totdeauna că omul acesta nu este inteligent, deşi este muncitor, ordonat şi dispune şi de un anumit talent la scris. Fanatismul din el îl orbeşte complect. Cancel şi Herescu îl combat şi ei, fiind complect de acord cu mine. Şerban a păstrat tot timpul o atitudine rezervată, având nevoie de sprijinul lui Panaitescu în privinţa catedrei de la Facultatea de Litere. Panaitescu este atât de

sigur că va veni curând la putere, încât îi promite lui Şerban tot concursul său, asigurându-l că numirea lui Bazil Munteanu[56] va fi imediat anulată, ca fiind ilegală. El crede că Iorga[57] va fi pensionat şi atunci vede posibilă scindarea catedrei lui pentru mine şi Gh. Brătianu. Îi răspund râzând: „Iată o chestiune, mă tem că e singura, asupra căreia suntem complect de acord".

Comentăm apoi comunicatul lui Antonescu referitor la condiţiunile în care s-a produs abdicarea lui Carol. Şerban citeşte textul, aşa cum a fost el publicat de ziare. Reproduc pasagiile mai caracteristice:

„Români! Pentru întâia oară în viaţa mea a trebuit să înşel, să mint, să calc un jurământ solemn, cerând abdicarea Regelui căruia îi jurasem credinţă. Am făcut-o pentru a scăpa naţia de o îngrozitoare umilinţă şi o inevitabilă şi totală catastrofă. Am făcut-o deschis, cerându-i în scris abdicarea..." (Odată cu Comunicatul se publică şi textul scrisorii, trimisă lui Carol prin şeful lui de cabinet, locotenent-colonelul Elefterescu[58]). „Încercările mele de a găsi oameni cu adevărat patrioţi şi pricepuţi cu care să fac o echipă nouă de redresare a Statului şi de reînfrăţire a Majestăţii Tale cu ţara, i-a scris Antonescu, au eşuat. Toţi cer abdicarea Majestăţii Tale!" În continuare, Antonescu i-a cerut în scrisoarea sa, că pentru a se evita un război civil şi valuri de sânge, el trebuie să abdice „imediat şi fără ezitare".

Nici unul dintre cei prezenţi nu crede în sinceritatea comunicatului şi scrisorii lui Antonescu, fiind convinşi că lucrurile s-au petrecut cu totul altfel. Între versiunile care circulă, nimeni nu ştie care este adevărată. În orice caz, mărturisirea lui Antonescu că a fost silit „să mintă şi să înşele" nu-i face cinste şi, dacă s-ar fi gândit mai bine, ar fi putut lipsi din comunicat.

Seara suntem invitaţi cu Lupu la familia C. Mihăiescu[59], care, din cauza evenimentelor la ordinea zilei, n-a mai rămas la Sălcuţa şi a revenit mai devreme la locuinţa lor din Capitală. Lupu e furios pe Antonescu, care evită să dea ochii cu el. Nu e mulţumit deloc de comunicatul lui şi nu crede adevărată o iotă din explicaţiile sale. Sub acest raport; Lupu are o intuiţie cu totul remarcabilă. El a văzut în cursul zilei de ieri şi de azi multă lume şi şi-a făcut deja o opinie personală despre acţiunea lui Antonescu din ultimele zile. „E un şiret, zice Lupu; numai un om ca el putea să ne scape de bestia de Carol, însă am convingerea că vom avea mult de pătimit şi cu el; noroc că nu e rege pe viaţă şi putem scăpa de el mai uşor şi mai repede dacă şi-o face de cap. Faptul că evită a sta de vorbă cu mine şi nici nu vede pe Maniu înseamnă că el e înţeles perfect cu germanii şi înţelege să aplice riguros dictatul de la Viena. Numai după ce se va termina cu evacuarea ultimei zone din Ardealul cedat el îşi va da pe faţă planurile sale". Am reprodus cât mai exact posibil părerea lui Lupu, întrucât corespunde perfect cu a mea.

Şi el crede că Antonescu este înţeles cu nemţii să guverneze împreună cu legionarii. Mihăiescu are informaţii precise în acest scop. Nepotul său, care joacă un rol important în conducerea legionară centrală, l-a informat că f. curând guvernul ţării va fi complect în mâinile lor, iar Horia Sima va fi vicepreşedinte. „Legionarii sosiţi de curând din Germania, spune în continuare Mihăiescu, susţin

că armata germană va debarca într-o lună, maximum două, în Anglia și că, în primăvară, Hitler va ataca Sovietele și că Antonescu este înțeles perfect cu nemții ca să colaboreze cu ei la distrugerea bolșevismului și la refacerea frontierei noastre de răsărit; ei mai sunt convinși că la terminarea războiului noi vom reocupa și partea din Ardeal pierdută prin dictatul de la Viena". „Nenorociții aceștia, zice Lupu, sunt niște mari idioți când își imaginează că într-o Europă în care Hitler ar rămâne stăpân, ar accepta el o Românie Mare, așa cum a existat ea după Versailles". Mă bucură mult faptul că Lupu judecă f.obiectiv situația și înțelege să rămână solidar cu politica preconizată de Maniu.

În privința ultimelor măsuri luate de Antonescu, desființarea funcțiunii de consilier regal, controlul averilor foștilor colaboratori ai regimului de dictatură, controlul acordării devizelor la Banca Națională, controlul fondurilor pentru înzestrarea armatei, desființarea Partidului Națiunii și a Străjii țării, toate acestea suntem toți trei de acord că sunt f. bune și că sunt de natură să-i aducă lui Antonescu multe simpatii. La fel, a făcut impresie f.bună înlocuirea lui Mihai Moruzof[60] și a lui N. Ștefănescu[61] de la conducerea Serviciului Secret al Armatei. Mihăiescu știe de la Bungețeanu[62] că și la Siguranța Statului se va proceda la „o vastă curățire".

„Dacă nu ne-ar despărți problema externă, am spus eu, și colaborarea lui în interior cu legionarii, Antonescu ar merita să fie ajutat, mai ales dacă se va adeveri versiunea care circulă că el ar fi scăpat ca prin minune să nu fie executat de Carol, în noaptea abdicării". Dar pentru a ne face o opinie definitivă în această privință mai avem nevoie de unele informații.

Marți, 10 septembrie 1940

Aflu la Radio Londra că englezii au bombardat din nou ieri-noapte Berlinul, Bruxelles-ul și orașele industriale din nordul Italiei. Germanii continuă atacurile asupra Londrei și sudului Angliei, însă nici vorbă de debarcare. Ziarele publică noi măsuri luate de Antonescu. Ieri a fost predată legionarilor Casa lor Verde din Bucureștii Noi, care era ocupată de Stat de când fusese desființată Mișcarea legionară. În locul /.../ lui Dombrovski[63] a fost numit /.../ Ion Vântu[64], prieten cu Mihai Antonescu[65], fost liberal, trecut pe la Tătărescu, pe la Gh. Brătianu, reîntors un moment la Dinu Brătianu, clubist de provincie care și-a făcut ucenicia la Huși. Căsătorit cu fiica lui Hortolomei și gata să devină om de încredere al camarilei! E prima numire nereușită a lui Antonescu.

O telegramă din Vichy anunță arestarea lui Daladier, Reynaud și Gamelin[66], care sunt deținuți într-un castel de lângă localitatea Riom. Așa le trebuie dacă n-au avut pricepęrea și curajul de a continua războiul alături de Anglia, retrăgându-se în nordul Africii. Văd din ziarele noastre că Antonescu a blocat printr-un nou decret toate acțiunile deținute de /.../ Carol în diferite bănci și societăți. Din nenorocire s-a evacuat până azi și a patra zonă din Ardeal, conform dictatului de la Viena. Maniu n-a sosit încă în București, încercând zadarnic să oprească acest lucru.

Se anunță moartea lui Tilică Ioanid[67] de la Turnu Severin, fost gogo-cuzist, un grecotei, fără valoare și fără caracter; tip de nulitate activă, ca și colegul lui de la Teleorman, Stan Ghițescu[68], căruia Lupu îi spunea Stan Mutu, căci nu vorbea niciodată de la tribuna Parlamentului!

Dejun la Fănel Mihăiescu, cu Lupu, generalul Ștefan Ionescu[69], fost șef de stat major și cu fiul lui Scotus Viator[70], care se află de câteva zile la București. Acesta ne spune lucruri f. interesante despre atmosfera din Anglia și Statele Unite. Mă bucur că e de față și Lupu și generalul Ionescu, pe care nu l-am cunoscut până azi, ca să poată auzi și ei ceea ce eu susțin de atâta timp, că Anglia nu poate fi învinsă și că, până la urmă, Statele Unite vor fi silite să intre și ele în război. Din tot ce spune el, nu e nimic nou pentru mine. Interesant că el afirmă, cu autoritatea lui de intelectual englez, proaspăt sosit din Marea Britanie și la curent cu politica externă a țării sale, exact ceea ce susțin mereu, că Anglia nu poate fi învinsă cât timp are în spatele ei Statele Unite. El arată că cele trei mari forțe oculte, masoneria, evreimea și Biserica creștină de toate nuanțele se află în spatele Angliei, hotărâte mai mult ca oricând să distrugă dictaturile fasciste și hitleriste. În privința Statelor Unite, el afirmă că deși se găsesc în plină campanie electorală, ele dau Angliei tot armamentul de care are nevoie și că, după noiembrie, „nu este exclus să intre și-n război dacă ar vedea cel mai mic risc pentru Anglia de a fi invadată de germani. Tânărul Scotus Viator mai spune un lucru destul de interesant despre Soviete și raporturile lor cu Germania, ceea ce, iar, nu e ceva nou pentru mine. El e convins că Sovietele sunt f. îngrijorate de pe urma prăbușirii Franței și că la Kremlin sunt mulți fruntași care se tem serios de un atac german, acum când pentru Hitler nu mai există un front occidental iar englezii sunt departe de a debarca pe continent. Ambasadorii Sovietelor de la Londra și Washington, spune el, nu mai știu ce să facă pentru a-și asigura bunăvoința acestor mari puteri și declară peste tot că s-a făcut o mare greșeală prin încheierea acordului Ribbentrop-Molotov din august 1939.

Declarația lui Scotus Viator e f. bine venită, întrucât de două zile iar circulă tot felul de știri privitoare la un iminent atac din partea Sovietelor. Tata și Dornescu mi-au vorbit și ei despre aceste zvonuri, care circulă în tot lungul frontierei cu Sovietele, însă ele se repetă de prea mult timp pentru a mai fi luate în serios. De la Huși i s-au telegrafiat și lui Lupu știri atât de alarmiste, încât ieri-noapte el a trimis pe fratele său Costache la Arsura s-o aducă pe mama lor în capitală; se așteaptă sosirea ei în seara aceasta. Cred că și Antonescu a reluat tactica lui Carol de a menține o atmosferă de incertitudine dinspre ruși, pentru ca opinia publică să înghită ușor supunerea față de dictatul de la Viena și alianța cu puterile Axei.

Generalul Ionescu povestește o serie de escrocherii făcute de Carol și oamenii lui cu ocazia diferitelor furnituri pentru armată, în afară de panamalele cunoscute cu comenzile de armament la Malaxa, dintre care unele n-au mai fost realizate, deși plățile fuseseră făcute. Mă bucură faptul că despre aceste pungășii ordinare ale bestiei de Carol vorbește un general și nu noi, oamenii politici, pe care Scotus Viator ne-ar putea crede lipsiți de obiectivitate. Generalul Ionescu spune că

el şi-a pierdut postul de şef al Statului major pentru simplul motiv că s-a opus ordinului lui Carol de a accepta cumpărarea de către armată, cu un preț de trei ori mai mare decât făcea, a fabricii de postav de la Buhuşi. Lui Scotus Viator nu-i venea să creadă că ticălosul de Carol a fost aşa mare escroc. În timpul discuției cu noi, el şi-a luat o sumedenie de note scrise. „Ştirile acestea, a spus el, vor face senzație la Londra, unde fostul rege Carol se mai bucură de ceva considerație". Noi am căutat să-l convingem că bestia de Carol nu este o victimă a lui Hitler, cum ar dori el să se creadă în afară, ci el a fost înlăturat ca escroc şi amator de dictatură.

Spre seară facem cu toții o plimbare la Herăstrău; ne plimbăm şi pe lac cu vaporaşul timp de peste o oră. Tata este încântat şi găseşte că bucureştenii o duc f. bine. Îi explic că în spatele celor cari se plimbă prin parcuri şi pe străzi, imensa majoritate a populației munceşte din greu şi numai Dumnezeu ştie cum se mai descurcă. Tata aprobă cu entuziasm măsurile luate de Antonescu pentru lichidarea regimului de dictatură, pentru desființarea Partidului Națiunii, a uniformelor, a Străjeriei, care, după el, a fost „o ruşine şi o căpătuială pentru secăturile din corpul didactic primar şi secundar".

La 11 noaptea ascult la radio ştiri despre războiul aerian anglo-german. Londra şi oraşele de pe coasta Canalului Mânecii sunt bombardate zilnic de aviația şi artileria grea germană. Comunicatele engleze recunosc şi ele seriozitatea acestor atacuri. În schimb, nici englezii nu se lasă mai prejos şi bombardează în fiecare noapte centrele industriale şi militare din Germania şi Italia. Acum vede şi Hitler, ca şi Mussolini, ce înseamnă războiul cu Anglia. În fiecare seară, înainte de culcare, simt nevoia să ascult la Radio Londra astfel de ştiri care mă dispun pentru un somn liniştit.

Miercuri, 11 septembrie 1940

Azi e ziua de naştere a Ricuței[71]; împlineşte 12 ani.

Aflu de la Ghiță Pop pe la ora opt că Maniu a sosit în capitală. Îi telefonez imediat şi-l invit la dejun. Vor veni şi Lupu şi Ghiță Pop pentru a discuta pe îndelete problema raporturilor noastre cu Antonescu. Stau toată dimineața acasă; scriu la *Jurnal*, citesc presa şi ascult radioul. Niciodată nu l-am văzut pe Maniu mai supărat ca astăzi. Toate încercările sale de a împiedica cedarea zonelor din Ardeal conform dictatului de la Viena au eşuat. S-a rugat de toți comandanții de unități din Transilvania, regățeni sau ardeleni, cu Ilcuş[72] în frunte; nici unul n-a avut curajul să-şi ia răspunderea unui act de nesupunere față de guvernul de la Bucureşti. Zece ani de dictatură carlistă au creat în armată o atmosferă degradantă şi oportunistă, în special în rândurile ofițerilor superiori, cari au devenit servili şi carierişti, insensibili la orice problemă de interes național. Maniu, Lupu şi Ghiță Pop se întrec între ei în a zugrăvi această ofițerime în culorile cele mai negre.

Singurul lucru care i-a mai rămas lui Maniu este acum convocarea la Alba Iulia a unei mari adunări de protest în contra dictatului de la Viena, în care să se degajeze orice răspundere a națiunii române pentru acceptarea acestui dictat ruşinos, lăsând toată răspunderea pe seama „mişelului care a fost detronat şi a

succesorului care şi-a luat cu de la sine putere rolul de conducător al statului". Maniu a şi anunţat de două zile, la Sibiu şi la Braşov, ţinerea acestei mari adunări în ziua de 15 septembrie. Lupu este de acord să se ţină neapărat această mare adunare de protest, deşi se îndoieşte că ea va putea avea loc, întrucât Antonescu ar putea s-o împiedice cu ajutorul armatei şi-n cazul acesta s-ar putea ajunge la grave dezordini şi vărsări de sânge. Maniu e hotărât să se ţină această adunare „indiferent de riscuri". El ne informează că a avut o lungă conversaţie, în cursul dimineţii, cu Dinu Brătianu referitoare la această adunare şi că acesta s-a arătat puţin entuziasmat, invocând teama de dezordini şi de conflicte cu autorităţile şi poate chiar şi cu armata. Brătianu a promis să-i dea un răspuns precis de îndată ce se va consulta cu prietenii săi.

Dinu Brătianu l-a pus în curent pe Maniu despre intenţiile lui Antonescu de a guverna cu ajutorul legionarilor şi nemţofililor din celelalte partide. El deţine acum această informaţie de la Gh. Brătianu, care l-a văzut de două ori pe Antonescu în ultimele zile şi căruia i s-a oferit un minister, pe care el l-a refuzat. Gh.B. l-a văzut şi pe Mihai Antonescu, de la care a aflat că generalul Antonescu „este absolut hotărât să joace cartea germană alături de legionari şi să desfiinţeze toate celelalte partide". Maniu n-a fost surprins de această ştire, întrucât a aflat şi el de la câţiva fruntaşi legionari ardeleni cu cari s-a întreţinut la Sibiu, acum două zile, acelaşi lucru. Ei l-au întrebat în naivitatea lor dacă n-ar fi dispus să intre într-un guvern prezidat de Antonescu şi format în majoritate din legionari!

„După câte văd, zice Lupu, am scăpat de-o belea şi am dat peste alta; mare nenorocire pe ţara noastră". „Aceasta e cam aşa, i-a răspuns Maniu, deşi trebuie să recunoaştem că numai un trăsnit ca Antonescu îi putea veni de hac nelegiuitului de Carol şi, în plus, de acesta ne putem debarasa mult mai uşor, întrucât soarta lui e strâns legată de a lui Hitler, care nu stă deloc pe roze".

Trecem la abdicarea lui Carol. Maniu nu crede o iotă din versiunile publicate de Antonescu în comunicatele sale. „Cine a minţit o dată, zice el, de ce n-ar minţi şi a doua şi a treia oară şi aşa mai departe?" Lupu, Ghiţă Pop şi cu mine suntem absolut de aceeaşi părere. Dinu Brătianu i-a spus lui Maniu că, după informaţiile sale, „abdicarea s-a făcut cu mare scandal şi cu ameninţări de revolvere", dar că nu dispune încă de date precise. Ca urmare a acestor discuţii, Maniu ne-a schiţat liniile mari ale unui articol pe care el îl pregăteşte în prezent pentru a fi publicat în ziarele noastre şi în care se va fixa definitiv poziţia noastră ca partid faţă de cele întâmplate în ultimele zile, faţă de regele Mihai şi de politica lui Antonescu. Am fost cu toţii de acord cu aceste linii. Lupu l-a felicitat în numele partidului pentru „marele său devotament în apărarea intereselor naţionale".

Suntem cu toţii de acord cu scoaterea din activitate a generalilor slugarnici, cari l-au ajutat fără ruşine pe Carol în politica lui nenorocită, externă şi internă, care a dus la prăbuşirea frontierelor: generalii Gh. Mihail[73], I. Ilcuş, Florea Ţenescu[74], C. Ilasievici[75], Gh. Argeşanu, Ion Bengliu[76], Gr. Cornicioiu[77], P. Bărbuneanu[78], C. Atanasescu[79] şi Victor Dombrovski. Decretul care-i scoate din cadrele active constată că aceşti militari au fost sancţionaţi „pentru acte grave de incapacitate şi

pentru a fi obţinut prin linguşiri şi metode incompatibile cu demnitatea de ostaş înalte comandamente, ajungându-se astfel la decăderea oştirii şi la pierderea granițelor". „Iată o constatare justă pe care o face Antonescu despre situația din armata noastră, zice Maniu; cu cine puteam noi organiza o rezistență față de dictatul de la Viena, când vedem în ce hal de destrăbălare a dus armata nelegiuitul de Carol".

Ghiță Pop subliniază faptul că „în aceste vremuri atât de grele pentru țară şi pentru partidul nostru, prietenii noştri Mihai Popovici, Mihalache şi Madgearu[80] lipsesc mereu din Bucureşti şi-şi văd numai de treburile lor personale". „Că lipsesc din Bucureşti şi nu ne dau nici o mână de ajutor, adaugă Lupu, nu e mare lucru; mai grav e faptul că ei critică politica noastră față de Antonescu şi se arată dispuşi să-l şi susțină".

„Istoria nepărtinitoare, am spus eu, ne va judeca pe toți după faptele noastre; desigur, toți avem câte o parte de vină în nenorocirile care s-au abătut asupra țării, unii mai mare, alții mai mică, unii pentru că au făcut greşeli de neiertat, alții pentru că nu s-au opus şi mai energic celor cari greşeau; sub acest raport, desigur, Mihalache, Popovici şi Madgearu au şi ei partea lor de răspundere destul de mare". Maniu s-a mulțumit să adauge: „Fiecare după priceperea şi conştiința lui".

Seara avem musafiri mulți, familiile C. Mihăiescu, Ispasiu, Tănăsescu, Mihăilescu, Zimțea şi soții Băncilă[81]. Toți au adus cadouri Ricuții. Băncilă i-a adus un tablou reprezentând cinci mere ionatane, aşezate pe o strachină.

Se comentează mult evenimentele la ordinea zilei, interne şi externe. Nici azi nu se ştie încă nimic precis despre condițiile în care a abdicat Carol. În oraş circulă mereu tot felul de ştiri fanteziste în legătură cu acest eveniment. În privința politicii lui Antonescu, toți sunt informați că el va juca, alături de legionari, cartea germană. Mihăiescu spune că printre fruntaşii legionari sunt mulți cari nu văd cu ochi buni colaborarea cu Antonescu, care, spun ei, „are politica lui şi nu cea legionară"; aceştia speră că, până la urmă, se vor debarasa de el cu ajutorul Germaniei. Ispasiu şi Tănăsescu cred că Antonescu „e preferabil derbedeilor de legionari cari fac jocul nemților trădând interesele țării". Mihăilescu şi Zimțea sunt de părere că măsurile luate de Antonescu pentru lichidarea regimului de dictatură şi scoaterea din cadrele active a ofițerilor care au ajutat pe Carol i-au adus un spor de popularitate care-i va permite să țină în frâu pe legionari, „care se şi văd la putere şi fac planuri de răzbunări sângeroase". Costică Mihăiescu[82] este şi el de aceeaşi părere, că „legionarii clocotesc de ură în contra tuturor acelora care i-au persecutat şi că țin neapărat să se răzbune".

În chestiunea războiului aerian anglo-german, părerile prietenilor mei sunt împărțite. Bătălia aeriană deasupra Londrei e în plină desfăşurare. În afară de Mihăiescu şi de Ispasiu, toți ceilalți socot iminentă debarcarea germană în Anglia şi se îndoiesc că armata engleză ar putea respinge pe invadatori. Îi combat pe pesimişti şi le fac un scurt rezumat al celor spuse de tânărul Scotus Viator à propos de rezistența Marii Britanii. Băncilă a tăcut tot timpul. La sfârşitul discuției a cerut

să-şi spună şi el cuvântul. „Sunt convins ca de un adevăr matematic, a spus el, că Hitler şi Mussolini se vor prăbuşi, iar popoarele lor vor fi aspru pedepsite pentru nelegiuirile pe care le comit. Antonescu a luat, desigur, o serie de măsuri f.bune, dar acestea nu-l îndreptăţesc să ducă ţara în lagărul german. Nu uitaţi că ruşii ne-au luat Basarabia şi nordul Bucovinei de pe urma înţelegerii cu Hitler, iar acum pierdem şi o jumătate din Ardeal, tot datorită lui. Cine merge cu Hitler trădează interesele ţării. Dacă Antonescu va încerca să meargă cu Germania nazistă, el va fi un trădător al cauzei naţionale şi se va prăbuşi, ca şi Hitler şi Mussolini, în totală dezonoare". „D-le Băncilă, i-am răspuns eu, ai prezentat chestiunea exact ca un om politic clarvăzător; te felicit şi mă declar complect de acord cu d-ta". Ultimul pahar de vin, înainte de plecarea musafirilor, l-am băut pentru „victoria Angliei şi prăbuşirea tuturor dictaturilor, de dreapta ori de stânga".

Joi, 12 septembrie 1940

Ziarele de azi publică articolul lui Maniu, intitulat *Cauzele prăbuşirii lui Carol II*. După o scurtă trecere în revistă a eforturilor făcute atât de el cât şi de Dinu Brătianu pentru a-l sili să rămână un suveran constituţional, Maniu precizează f. bine cauza prăbuşirii sale. „Este o eroare, zice el, să se creadă că regele Carol II a fost silit să abdice din cauza orientării politicii sale externe spre Anglia şi Franţa, pe care n-a avut-o sau din cauza vreunei greşeli de o clipă. Cauza abdicării sale este concepţia sa generală, de domnie personală, fără ideal, fără moralitate şi fără busolă sigură, în continuă oscilaţiune oportunistă, practicată prin manevre şi abilităţi care au săpat prăpastie între Coroană şi ţară şi care a trebuit să ducă la faliment şi la distrugerea politicii sale". Maniu termină articolul cu aceste cuvinte: „Să ne întoarcem la Dumnezeu şi la Naţiune; făcând astfel, vom servi Patria, Dinastia şi pe M.S. Regele Mihai I". Nimic despre Antonescu sau despre politica lui.

Se anunţă arestarea, la Timişoara, a lui Gavrilă Marinescu, care încerca să treacă fraudulos în Iugoslavia pe la Ada-Kaleh. Interesant că el a fost arestat de legionari şi nu de autorităţile respective. De altfel, în toată ţara se semnalează astfel de abuzuri din partea legionarilor, care se şi văd la putere, luând măsuri peste capul autorităţilor. Antonescu s-a simţit dator să publice un comunicat în care dezaprobă aceste abuzuri şi cere legionarilor să respecte ordinea. Horia Sima a fost obligat să dea şi el un comunicat în care invită pe prietenii săi „să păstreze ordinea şi să aibă răbdare". Deci el speră să poată ajunge curând la guvern! Ziarele de ieri şi de azi publică o serie de decrete prin care se graţiază mai mulţi legionari condamnaţi pentru diferite crime şi delicte. Un alt decret anunţă punerea în libertate a grupului, în frunte cu maiorul Precup[83], care atentase pe vremuri la viaţa lui Carol II. Pentru mâine, vineri 13 septembrie, se anunţă comemorarea cu mare fast a căpitanului Corneliu Codreanu[84], la Casa lor Verde, din Bucureştii Noi. Totul evoluează deci spre un guvern legionar. Văd că în loc să se desfiinţeze cenzura, ea se reorganizează şi mai bine. În fruntea serviciului a fost numit Eugen Chiriţă, preşedintele tribunalului Ilfov. Antonescu a numit câţiva generali ca

subsecretari de stat pe la diferite ministere. El se pregătește serios de guvernare și nici vorbă de guvern național.

La ora 11 văd pe Cireș[85] și pe generalul David Popescu. Ei așteaptă să plece de la Interne dintr-o zi în alta. „Antonescu vrea să-și complecteze guvernul numai după ce se va termina evacuarea ultimei zone din Ardealul cedat, zice David Popescu, pentru a putea pretinde că alții sunt vinovați de acceptarea și executarea dictatului de la Viena. El uită că evacuarea teritoriului cedat s-a făcut de când a luat puterea, ca prim-ministru și mare conducător de stat; degeaba caută el să se ascundă după deget". El e sigur că Antonescu este înțeles de mult cu Fabricius și că va face f. curând un guvern pur legionar. „E păcat că se lasă antrenat de ambiția sa fără margini, continuă D.P., și nu se decide pentru un guvern național, singurul în stare să dacă față dezastrului care s-a abătut asupra țării".

El e profund nemulțumit de Antonescu, care i-a impus ca subsecretar de stat „o secătură afaceristă din fosta grupare liberală a lui Tătărescu, un oarecare Vântu[86], din Huși". Îi explic că acesta e frate cu cel numit la Primăria Capitalei, prieten cu Mihai Antonescu. Aflu de la general că ofițerii arestați în noaptea abdicării lui Carol continuă să fie „într-un fel de domiciliu obligatoriu, la domiciliu", până se va lua o măsură definitivă în privința lor. Mă roagă să transmit lui Maniu felicitări pentru articolul său privitor la *Cauzele prăbușirii lui Carol* pe care-l găsește f.bun și obiectiv.

D.P. e încântat de rezistența „eroică" a Angliei și de „ravagiile" pe care aviația ei le face asupra centrelor industriale din Germania și Italia. În ultimele zile a fost atins și Reichstagul din centrul Berlinului și a fost făcută praf toată strada *Unten der Linden* și *Brandenburger Tor*. A făcut apoi mult haz de ultima declarație făcută de Churchill care, vizitând ruinele dintr-un cartier al Londrei atins mai serios de bombardamentele germane, a declarat: „De-abia acum suntem pe punctul de a învinge". Presa germană îl consideră „pur și simplu nebun".

El recunoaște că Antonescu a luat și o serie de măsuri f.bune, printre care el citează decretul referitor la controlul averilor foștilor demnitari, pe acela privitor la acordarea de devize de către Banca Națională, la înarmări și mai ales acela referitor la anchetarea cheltuielilor făcute de Primăria Capitalei cu pavajul străzilor și organizarea parcului Herăstrău (Luna Bucureștilor). David Popescu e convins că toți membrii camarilei carliste, cu Carol în frunte, „sunt amestecați până peste cap în aceste fraude". Aflu de la el că șnapanului de Carol Caraiman[87] i s-a refuzat să rămână în Elveția și Spania și a fost silit să se fixeze pentru un moment în Portugalia.

Seara, suntem invitați la familia Giosanu. Îi găsim pe amândoi f. afectați de cele întâmplate lui Gavrilă Marinescu. După ce a fost adus arestat în București i s-a dat drumul, însă nu se știe pentru cât timp, deoarece el e sigur că toți colaboratorii apropiați ai lui Carol vor fi arestați și judecați. În plus, G.M. se teme să nu fie executat de legionari, care-l consideră drept unul din responsabilii principali de moartea Căpitanului și a prietenilor săi. Giosanii sunt f. îngrijorați de ziua de mâine. Ei consideră inevitabil un guvern legionar, care va urmări până în

pânzele albe pe foştii colaboratori ai lui Carol şi pe evrei. Giosanu se aşteaptă să fie scos din armată, fiind căsătorit cu o evreică. Astăzi, îl aud, în fine, şi pe el înjurând pe Carol şi „pe toţi trepăduşii iresponsabili din jurul lui", care l-au sfătuit aşa de prost. El recunoaşte câtă dreptate a avut Maniu când spunea că-l vede deja pe Carol cum îi joacă pe cap coroana gata să cadă! „Azi, îmi spune el, pot vorbi liber; înainte, eram obligat să păstrez o anumită rezervă, ca militar, când venea în discuţie persoana Regelui; eu şi Gavrilă M. ne-am dat seama, din primele luni ale Restauraţiei, că ne înşelasem profund punându-ne speranţa într-un putregai moral, stricat până în fundul sufletului, hoţ, mincinos, arogant, lipsit de orice scrupul, un degenerat în accepţia medicală a cuvântului. Aşa se explică pentru ce G.M. şi cu mine ţineam aşa de mult să te vedem cât mai des şi să te auzim cum îl descriai atât de exact. Sifiliticul, în ura lui faţă de Maniu, a preferat să se arunce în braţele lui Antonescu, alt smintit, făcând prin aceasta ţării ultimul rău pe care-l mai putea comite".

Discuţia a continuat apoi asupra consecinţelor dezastruoase pentru ţară dacă Antonescu va forma un guvern cu legionarii şi va căuta să ne vâre în alianţa germană. Giosanu repetă din nou ceea ce mi-a spus în mai multe rânduri, că Antonescu nu este deloc iubit în armată, unde are reputaţia „de om rău, pătimaş şi răzbunător". „Nu degeaba i se spune câine roşu", adaugă d-na Giosanu.

Vineri, 13 septembrie 1940

Aflu de la Ioana[88] că ieri-seară, când noi eram la Giosani, m-a căutat Giurescu[89]. Astăzi la 7^{30} dimineaţa mi-a telefonat din nou pentru a-mi spune că vrea să-mi comunice ceva în legătură cu Facultatea de Litere din Capitală. Mi s-a părut de la început destul de suspect acest interes subit faţă de mine. Ne-am înţeles să ne vedem la Biblioteca Academiei, la Secţia de Manuscrise, unde am ceva de lucru. Între 11 şi 12 ne-am plimbat prin grădina Academiei şi am discutat o serie de evenimente la ordinea zilei. El a început prin a-mi spune că faţă de evenimentele petrecute în ultimul timp eu am mari şanse să fiu chemat la catedra lui Iorga, care „va fi scos la pensie". Mă asigură de tot concursul său şi al prietenilor lui, căci ei sunt hotărâţi să împiedice transferarea lui Gh. Brătianu de la Iaşi sau a lui C. Marinescu[90] de la Cluj". Mă întreabă dacă contez pe voturile lui Ralea şi Petrovici[91]. Primul îmi este ostil şi nici nu mă gândesc să-i cer votul, căci mi-ar putea cere şi el să nu mă opun la reprimirea lui în partid şi aşa ceva nu pot face; cât despre Petrovici, nimeni nu poate fi sigur de votul lui, el căutând să tragă foloase de pe urma acestor voturi; dacă Brătianu îi oferă avantagii mai substanţiale decât îi pot oferi eu, atunci el e sigur de votul lui Petrovici. Giurescu crede că vom reuşi; îmi sugerează să-l cultiv pe Gusti[92] pentru cazul în care Petrovici ar şovăi. I-am răspuns că nu cred în pensionarea lui Iorga atâta timp cât Antonescu e conducător de stat. El e convins totuşi că „Antonescu nu va putea rezista cererii categorice a legionarilor, care îl urăsc de moarte pe Iorga şi vor să-l sancţioneze exemplar pentru a fi fost unul dintre inspiratorii principali ai lui Carol pentru desfiinţarea Mişcării legionare şi pentru executarea barbară a fruntaşilor acestei

mişcări". Giurescu crede că legionarii nici nu se vor mulţumi cu scoaterea lui Iorga din învăţământ, ci vor cere neapărat trimiterea lui în judecată, împreună cu toţi aceia răspunzători de regimul de dictatură al fostului rege. Vorbeşte cu atâta siguranţă despre intenţiile legionarilor, încât lasă a înţelege că el are raporturi f.bune cu conducătorii lor. Mă întreb dacă nu-şi face iluzii deşarte.

În fond, chestia pensionării eventuale a lui Iorga n-a fost pentru Giurescu decât un pretext pentru a relua relaţiile cu mine şi pentru a se pune bine şi cu partidul nostru, azi, când bestia de Carol, în care el îşi pusese toată nădejdea, este un pribeag prin ţări care nu vor să-l primească! Spre marea mea surprindere, el se arată încântat de articolul lui Maniu referitor la cauzele prăbuşirii lui Carol, găsind şi el că „în adevăr, omul acesta avea ceva anormal în el, însă ştia să ascundă şi să pareze". El recunoaşte că „în adevăr, politica externă a lui Carol a fost o nenorocire pentru ţară", că el a încercat, în câteva rânduri, să-i atragă atenţia asupra diferitelor greşeli, dar că n-a reuşit, întrucât „oameni ca Iorga, Vaida, Tătărescu au avut mai multă trecere" decât el. El crede că „toată lumea ar trebui acum să dea concursul neprecupeţit lui Antonescu pentru ca, alături de germani, să recucerim Basarabia şi nordul Bucovinei şi să contribuim şi noi cu ceva la doborârea bolşevismului. În felul acesta, la terminarea războiului, Franţa, Anglia şi chiar Statele Unite ne vor fi recunoscătoare pentru participarea noastră la distrugerea comunismului". „Şi dacă Hitler pierde războiul, ce se întâmplă cu noi, aliaţii lui?", l-am întrebat eu.

„Fii pe pace, pe germani nu-i învinge nimeni; Anglia e pe sfârşite; într-o săptămână, două, Hitler va vorbi din Londra, aşa cum a vorbit şi din Bruxelles şi din Paris. Este o fericire pentru ţara noastră că a fost acceptată în Axa Roma-Berlin". „Şi dacă totuşi Hitler pierde războiul, repet eu, ce se întâmplă cu noi?" „În cazul acesta, a răspuns Giurescu, mai bine pierim decât să cădem sub stăpânirea banditilor din Kremlin". I-am răspuns că în această chestiune nu ne putem înţelege deloc şi că partidul nostru nu numai că nu va da nici un concurs lui Antonescu, ci îl va combate din răsputeri, dezaprobând categoric politica lui legionară în interior şi cea externă de colaborare cu Axa Roma-Berlin. N-a mai spus nimic, atât părea de surprins de răspunsul meu.

Seara la opt, la familia C. Mihăiescu împreună cu Lupu. Două evenimente importante la ordinea zilei, unul extern, ultimele declaraţii făcute de Churchill[93], şi altul intern, a treia versiune despre condiţiile abdicării /lui/ Carol. Churchill a declarat că săptămâna aceasta şi cea viitoare par a fi decisive pentru încercarea de debarcare a germanilor în Marea Britanie. El declară că, după informaţiile sale, toate porturile din Marea Mânecii şi Marea Nordului sunt înţesate de tot felul de vase cu trupe, în vederea debarcării. „Anglia le aşteaptă, a zis el, cu convingerea fermă că vor fi învinse şi Europa va scăpa de teroarea lui Hitler". Lupu şi Mihăiescu sunt f. îngrijoraţi de acest greu examen pe care-l va trece Anglia şi se întreabă dacă Churchill nu blufează, tremurând în fond şi el de teama unui dezastru. Şi eu sunt puţin îngrijorat, însă rămân la vechea mea convingere că atâta timp cât Statele Unite nu intervin în război, înseamnă că Anglia poate rezista mai

departe şi singură. În orice caz, aviaţia germană face eforturi disperate pentru a scoate din luptă pe englezi şi are pierderi colosale în luptele cu cea engleză. Din fiecare încăierare germanii au de patru, cinci ori mai mari pierderile de avioane; dacă vor mai merge aşa, ei riscă să-şi piardă toată superioritatea pe care o au până azi în ce priveşte numărul de avioane. Aviatorii englezi sunt net superiori celor germani. Ei continuă să bombardeze zi şi noapte obiectivele militare şi industriale germane şi italiene, plus toate porturile unde se fac concentrări de trupe în vederea debarcării.

Ziarele noastre publică un nou comunicat din partea lui Antonescu, cu privire la abdicarea lui Carol. „Hotărât lucru, zice Lupu, cu această nouă versiune Antonescu dovedeşte că n-are deloc simţul ridicolului; cine-l mai poate crede acum, când el dovedeşte că a minţit de două ori; poate fi cineva sigur că nu minte şi azi, pentru a treia oară?" Mihăiescu şi cu mine suntem de aceeaşi părere. Iată pasagiile principale ale acestui comunicat (al treilea în curs de o săptămână!): „În ziua de 5 septembrie, la ora 12, în audienţă, mi s-a încredinţat formarea guvernului. La ora 9 seara am depus mandatul, întrucât toţi cei consultaţi au cerut abdicarea. La ora 4 dimineaţa (6 sept.), la stăruinţa mea şi insistenţa lui Valer Pop[94], mi s-a încredinţat mandatul cu puteri dictatoriale. Cum seara se auzeau focuri de armă în jurul Palatului Preşedinţiei şi mulţimea a atacat Prefectura Poliţiei, unde au căzut trei jandarmi, m-am dus din nou la Rege la 9^{30} şi i-am cerut să abdice, dându-i termen de gândire până la 4 dimineaţa. Valer Pop a susţinut cererea mea. La 11 noaptea am părăsit pe Rege ca să se consulte, ceea ce a şi făcut. Generalii Paul Teodorescu şi Gh. Mihail au fost contra abdicării. Gh. Brătianu, A.C. Cuza, David Popescu şi Manoilescu[95] au fost pentru abdicare. I-am trimis scrisoarea prin loc.-col. Elefterescu; el i-a spus că aştept răspunsul până la 6 dimineaţa. Lupeasca[96] a voit să ia în exil şi pe voievodul Mihai, dar s-au opus aghiotanţii. La 6^{10} mi s-a prezentat abdicarea. La ora opt Mihai a depus jurământul în faţa lui Nicodim[97] şi a primului preşedinte Gh. Lupu".

Analizând cu Lupu şi cu Mihăiescu acest nou comunicat, am constatat toţi trei că el este plin de contradicţii, aşa că nu se poate pune absolut nici o bază pe el. Cum nimeni dintre fruntaşii noştri nu l-au putut vedea pe Antonescu de când a fost însărcinat cu formarea guvernului, rămânem mai departe cu totul nelămuriţi asupra condiţiilor în care s-a produs abdicarea.

Este clar acum planul lui Antonescu. El a evitat să stea de vorbă cu noi, aşteptând să se termine cu cedarea nordului Ardealului ungurilor. Ieri a fost cedată şi a 7-a zonă. „El îşi închipuie, zice Lupu, că ţara nu va lega numele lui de executarea dictatului criminal de la Viena". „Păcat de el, zice Mihăiescu, căci altfel, după succesul incontestabil cu abdicarea porcului de Carol, el ar fi avut dreptul la toată recunoştinţa noastră; faptul că e mincinos şi a făcut totul în înţelegere cu nemţii îi anulează în ochii mei orice drept la recunoştinţa noastră". Mihăiescu ne informează apoi despre marea festivitate de la Casa Verde, unde legionarii au manifestat pentru Antonescu şi pentru „viitorul stat legionar" pe care ei sunt siguri că-l vor proclama curând cu ajutorul lui Antonescu. „Va să zică,

constată Lupu, am scăpat de o dictatură nenorocită pentru a cădea sub alta, poate şi mai rea". „Numai victoria Angliei ne va scăpa de toate nenorocirile", am adăugat eu, cu adâncă convingere.

Sâmbătă, 14 septembrie 1940

Văd pe Maniu la 8^{30} dimineața; a sosit ieri-noapte din Ardeal. A hotărât să contramandeze marea demonstrație de la Alba Iulia pentru a evita dezordinile inevitabile din cauza nemulțumirii adânci a populației româneşti. Toate drumurile sunt pline de convoaie imense de care, căruțe, maşini şi camioane în care se refugiază populația din Ardealul cedat ungurilor. „Este atâta durere în sufletele acestor oameni, zice Maniu, încât trebuie evitate întâlnirile lor în număr prea mare pentru a nu se lăsa furați de disperarea lor şi să ceară anularea unirii din 1918 cu Vechiul Regat; de când am aflat că f. mulți dintre aceşti refugiați reproşează Vechiului Regat că i-a înşelat şi i-a părăsit, lăsându-i la discreția ungurilor, şi că doresc acum să rupă orice legătură cu Bucureştii, am găsit că ținerea acestei mari adunări la Alba Iulia, în această atmosferă, e plină de primejdii".

Maniu nu crede o iotă din tot ce a spus Antonescu în cele trei comunicate referitor la condițiile în care s-a produs abdicarea. El m-a rugat azi să caut să-l văd eu şi să-i cer, în numele său, să ne spună care este adevărul în această chestiune. La ora 10, el pleacă cu o maşină la vie la Madgearu, unde se va întâlni cu Mihalache, la dejun. Mă roagă dacă pot să-l văd pe David Popescu, întrucât, după informațiile lui, Antonescu va publica azi sau mâine lista noului guvern. Maniu este ferm hotărât să nu aibă nici o relație directă cu Antonescu „pentru modul ruşinos cum şi-a călcat cuvântul față de el". Aşteaptă să vadă cum îşi va forma guvernul şi numai după aceasta va fixa atitudinea partidului nostru față de dânsul şi de politica sa. Nici Maniu nu ia în serios amenințările lui Hitler la adresa Angliei şi este sigur mereu de înfrângerea lui.

Văd la ora 11 pe David Popescu, la Minister. Aflu de la el că în cursul zilei de azi, cel mai târziu mâine, se va anunța lista noului guvern. Antonescu i-a propus să rămână mai departe la Interne, însă el a refuzat, întrucât „ştie precis că el este prizonierul lui Fabricius şi al legionarilor, cari îşi fac de cap în toată țara". Nici el nu cunoaşte exact ce s-a întâmplat între Antonescu şi Carol în noaptea lui 5 spre 6 septembrie; de un lucru e sigur, că Antonescu n-a spus adevărul în nici unul din cele trei comunicate. Cât despre situația externă, D.P. crede că dacă în două-trei săptămâni Hitler nu reuşeşte să debarce în Anglia, atunci nu va mai debarca niciodată şi-n cazul acesta, nemaiavând resurse să continue războiul, nu are altă soluție decât să atace Sovietele. Convingerea lui este că Antonescu se bazează pe ideea că Hitler va ataca chiar în primăvara viitoare Rusia Sovietică şi de aceea este hotărât să colaboreze cu legionarii. El îi recunoaşte totuşi un mare merit lui Antonescu, acela de a fi obținut abdicarea lui Carol. Asupra acestui punct sunt şi eu de acord cu el. Prietenul meu Cireş e fericit că am relații bune cu D.P., şeful său, la care el ține f. mult. El e hotărât să se întoarcă la Inspectoratul Jandarmeriei, unde funcționa mai înainte.

Pe la 5 după-masă a trecut să mă vadă Şerban. El ştie de la ruda sa, inspectorul de Siguranţă Stănescu, că azi se formează noul guvern, din care vor face parte şi câţiva legionari. Şerban speră să obţină prin P.P.Panaitescu anularea numirii lui Bazil Munteanu şi în cazul acesta el va ocupa uşor catedra de franceză. Bietul Şerban are perfectă dreptate, căci s-a făcut cu el o mare nedreptate. El ştie de la P.P. Panaitescu că, în cazul că ar ajunge ministru la Învăţământ, el va scoate din învăţământul superior pe toţi francmasonii, precum şi pe cei numiţi ilegal sau lipsiţi de lucrări de valoare în specialitatea lor. Şerban mă roagă să-l văd mai des pe Panaitescu şi pe Găzdaru[98] de la Iaşi şi să apăr pe lângă aceştia şi cauza lui. Îi spun lui Şerban să nu conteze pe relaţiile mele cu aceştia, întrucât noi suntem la cuţite cu ei pe chestiunea externă şi într-o sumedenie de alte chestiuni de politică internă. Şerban, care a fost toată viaţa lui un oportunist lipsit de principii, nu prea înţelege scrupulele mele!

Seara ascult la radio lista noului guvern Antonescu. Ştiam de dimineaţă, de la David Popescu, că în locul său e vorba să fie numit generalul Petrovicescu[99], „ţigan din a doua generaţie şi mare simpatizant al Mişcării legionare". D.P. crede că acest militar nu e potrivit pentru acest post, însă „trece drept omul de casă al lui Antonescu". Horia Sima, vicepreşedinte, fără portofoliu, Leon[100] la Economia Naţională, Mihai Sturdza[101] la Externe, Gh. Creţeanu[102] la Finanţe, prof. Pompiliu Nicolau[103] la Lucrări Publice, V. Iasinschi[104] la Sănătate şi Ocrotiri Sociale, N.Mareş[105] la Agricultură, Mihai Antonescu la Justiţie, Traian Brăileanu[106] la Învăţământ. Generalii Dobre[107], Pantazi[108], N. Dragomir[109] şi Jienescu[110] sunt numiţi subsecretari de stat la diferite ministere.

Duminică, 15 septembrie 1940

Văd din ziare că regele Mihai a fost avansat la gradul de general de divizie; locotenent-colonelul Dămăceanu[111], fostul meu coleg de la examenul de capacitate din 1915 (absolvenţii Liceului Internat din Iaşi au trecut examenul de capacitate împreună cu noi, absolvenţii Liceului Naţional) este numit adjutant regal, iar maiorul Tomescu Mircea[112], aghiotant. Se anunţă, în acelaşi timp, demisia din învăţământ a d-nei Gusti, născută Militineanu, evreică şi vară dreaptă cu doamna Lupescu! Citesc în „Universul" un lung interviu al bătrânului Zelea Codreanu[113], cam dezlânat şi confuz, ca şi mintea lui. În orice caz, guvernul constituit de Antonescu are un vădit caracter legionar, deşi printre miniştri se află şi nelegionari, ca Leon, Mareş, Cretzianu, Mihai Antonescu, însă şi aceştia sunt mari nemţofili.

După însuşi Radio Londra reiese că aviaţia germană a bombardat greu de tot capitala Angliei ieri-noapte, însă a pierdut aproape 300 de avioane. Încă vreo două-trei lupte de acestea şi Hitler rămâne fără avioane, în timp ce Anglia se poate aproviziona serios din Statele Unite!

La dejun, Lupu şi fratele său Costache. Ambii sunt f.îngrijoraţi de venirea legionarilor la putere, întrucât se îndoiesc mult că Antonescu îi va putea ţine în frâu. „Între Antonescu şi legionari, zice Lupu, este încheiat un pact pe care nici

una din părți n-are intenția să-l execute sincer; ei speră să se păcălească între ei, cu ajutorul nemților; vai de ce ne așteaptă; amenințării acestor bandiți că trebuiesc uciși 10 000 de fruntași ai clasei noastre conducătoare pentru a netezi definitiv calea lor spre putere acum i-a venit rândul. Va reuși Antonescu să-i stăpânească? Puțin probabil, din moment ce ei sunt susținuți de nemți, iar el nu are alt partid pe care să se poată sprijini".

Plecând de la acest raționament, Lupu se întreabă dacă pentru a împiedica pe legionari să-și realizeze planul lor criminal n-ar fi poate mai bine să nu-l combatem atât de violent, cum cere Maniu, ba din contra, să-l asigurăm de sprijinul nostru, dacă vrea să domine pe legionari și să nu-i lase să-și facă de cap. În sprijinul acestei teze, Lupu mai invocă și argumentul cu evreii. Aceștia sunt disperați și se tem de o exterminare în masă din partea legionarilor. „Asigurându-i lui Antonescu cel puțin concursul nostru tacit, îi dăm mijlocul de a rezista mai ușor atât presiunii legionare cât și celei nemțești și ne salvăm în plus viețile noastre amenințate de acești fanatici criminali", termină Lupu.

Fratele său Costache e de aceeași părere, adăugând și argumentul că, asigurat de sprijinul nostru, Antonescu poate rezista mult mai ușor și fostelor elemente carliste, care, de teama sancțiunilor, „sunt gata să cadă în genunchi în fața lui". Și C. Lupu crede cu totul greșită politica lui Maniu de combatere categorică a lui Antonescu. „În felul acesta, continuă el, noi îl zvârlim cu bună știință în brațele legionarilor și a carliștilor și prin aceasta e vai și de noi și de țară". El spune că Ralea, Ghelmegeanu, Dinu Simian[114] și Gr. Cazacliu[115], cu care el a luat masa ieri-seară, i-au vorbit în acest sens, „conjurând pe Lupu să facă imposibilul și să convingă pe Maniu să înceteze lupta în contra lui Antonescu".

Eu le-am răspuns că e zadarnic să se ceară așa ceva lui Maniu, care nu poate admite în ruptul capului nici un fel de acord cu Antonescu, nu din motive personale, ci numai pentru considerații de politică generală, internă și mai ales externă. „Putem noi, ca partid democratic, să încheiem un acord cu un dictator care înțelege să mențină mai departe regimul de dictatură /.../? Putem noi întinde mâna omului care, în înțelegere cu nemții, a executat dictatul infam de la Viena și înțelege acum să ne vâre în Axa Roma-Berlin? Ce se întâmplă mâine cu țara noastră dacă Hitler pierde războiul, cum noi suntem siguri, și aliații noștri occidentali vor constata că și noi, care avem în spatele nostru imensa majoritate a națiunii, ne-am dat adeziunea la politica lui Antonescu? Mai poate atunci poporul român conta pe sprijinul Angliei pentru anularea dictatului de la Viena, când sunt cunoscute simpatiile de care se bucură ungurii în lumea engleză? Eu cred că noi trebuie să rămânem consecvenți cu programul nostru, apărători ai democrației pe plan intern și credincioși pe plan extern aliaților noștri firești, anglo-franco-americani. Că această atitudine comportă azi riscuri și f.mari neplăceri pentru noi e sigur, însă n-avem altă cale de ales. Noi nu ne putem dezonora".

Am avut marea satisfacție să văd pe Lupu sculându-se de la locul lui și venind să mă îmbrățișeze, declarându-se de acord cu teza mea. „În fond, ai perfectă dreptate, mi-a spus Costache Lupu, dacă plecăm de la ipoteza că Hitler

pierde războiul; dar dacă nu, ce se va întâmpla atunci cu noi?" „Ne va respecta toată lumea că am fost oameni corecți și consecvenți cu convingerile noastre și nu ne-am bălăcit pentru a ne salva viața și interesele noastre materiale", i-am răspuns eu. „Atunci, zice Lupu, cu Dumnezeu înainte, să ne ducem Crucea mai departe".

Am discutat apoi situația externă. Eu le-am făcut o dare de seamă asupra războiului aerian, arătându-le pierderile imense suferite de aviația germană în special în ultimele zile, care fac din ce în ce mai puțin probabilă debarcarea germanilor în Anglia. În acest timp, aviația engleză face una cu pământul centrele industriale germane și italiene și bombardează fără încetare marile orașe din Germania, în cap cu Berlinul, Münchenul, Stuttgart etc. Lupu se bucură enorm că în fine simte Hitler la el acasă ce înseamnă războiul. Pe maimuțoiul caraghios de Mussolini nu-l ia nimeni în seamă. „Dacă până la urmă, zice Lupu, nu-i vor sări în ajutor germanii, italienii riscă să piardă toate posesiunile lor din Africa; ce bucurie aș avea să-l văd dezumflat pe broscoiul nesuferit de Mussolini".

Așteptăm întoarcerea lui Maniu în Capitală pentru a ține o ședință de birou în care să fixăm definitiv atitudinea noastră față de regimul lui Antonescu.

La 5 ne-am plimbat cu fetele în Cișmigiu, iar la 6 am intrat la un cinema pe bulevardul *Elisabeta*. Seara am ascultat radioul și am scris la *Jurnal*.

Luni, 16 septembrie 1940

Văd la 9 dimineața pe Maniu, întors ieri-seară în Capitală. Sunt prezenți Ionel Pop[116] și Ghiță Pop. Maniu a văzut ieri, la vie la Madgearu, și pe Mihalache. E profund nemulțumit de ei pe chestiunea atitudinii lor față de Antonescu. „Oamenii aceștia, zice Maniu, nu înțeleg că noi nu putem da nici un fel de concurs lui Antonescu fără a compromite grav interesele țării față de viitorii învingători ai lui Hitler și Mussolini. Ei nu văd decât o singură soluție, să sprijinim pe Antonescu pentru ca el, alături de nemți, să elibereze Basarabia și nordul Bucovinei; cât despre Ardealul de Nord, ei cred că până la urmă Antonescu îl va recăpăta sigur de la Hitler". Le-am povestit discuția avută cu Lupu și fratele său Costache pe această chestiune și argumentele mele care i-au convins să nu dăm nici un concurs lui Antonescu. Maniu m-a felicitat călduros pentru „rolul important pe care-l joc în partid pe lângă fruntașii noștri regățeni". „Ne găsim iar în aceeași situație ca și pe vremea lui Carol, zice Ghiță Pop, când în biroul nostru ne sprijineam pe prietenii Lupu și Hudiță pentru a neutraliza pe Mihalache și Madgearu. Când vom scăpa odată de această nenorocire din partidul nostru?" Maniu tace, vădit iritat, și-și pudrează mereu nasul. Îi vin în ajutor, căutând să-i răspund lui Ghiță Pop că deși ei sunt în dezacord cu noi pe diferite chestiuni, totuși ei sunt de bună credință, întrucât toți prietenii apropiați ai lui Mihalache sunt mari nemțofili, care cred în naivitatea lor că țara noastră are numai de câștigat de la o alianță cu Germania. Așa credeau Costăchescu[117], Andrei, Ralea, ca adepți ai lui Stere[118]; tot așa judecă și azi Madgearu, Răducanu[119], Mladenaț[120] și alți profesori de la Academia de Comerț. Lupu și cu mine le-am ținut mereu piept și dacă am reușit să-i neutralizăm, aceasta s-a datorat rolului important jucat în politica europeană de

către Franța și Anglia. Evident, de când Franța s-a prăbușit iar Anglia a rămas singură în fața Germaniei și Italiei, poziția mea și a lui Lupu față de ei a devenit mai slabă. „În realitate, am continuat eu, ceea ce le lipsește lui Madgearu și Mihalache este convingerea în victoria Angliei, căci altfel își dau și ei perfect de bine seama că ar fi o prostie să ne înhămăm la carul lui Hitler ca să ne prăbușim o dată cu el".

Ionel Pop propune să ținem o ședință de birou la care să mai invităm și alți fruntași din partid pentru a lua o hotărâre definitivă față de Antonescu și de Statul său legionar, proclamat din ziua de 14 septembrie. Se admite. Maniu roagă pe Ghiță Pop să ia contact cu Madgearu, Mihalache și ceilalți fruntași pentru stabilirea ședinței, cel mai târziu până joi, 19 septembrie.

Maniu este indignat la culme de decretarea Statului legionar, pe care-l socoate drept „o prostie imensă și o maimuțăreală ridicolă a statului fascist și hitlerist". „Acum, continuă Maniu, nu mai este nici o îndoială că Antonescu era înțeles cu nemții despre toate aceste lucruri cu mult înainte de a i se încredința puterea de către blestematul de Carol. Tot ce a urmat a fost un simplu teatru, jucat de el atât față de Palat, cât și față de mine și de Dinu Brătianu. Este un mincinos nerușinat, care, pentru a-și satisface ambițiile personale, duce țara la prăpastie, făcând jocul nemților. Trebuie să-l combatem prin toate mijloacele pe care le avem la îndemână, pentru ca toată lumea să știe că nu țara l-a pus acolo unde este, ci un șnapan de suveran, țăcănit ca și el; dacă Mihalache și prietenii săi nu vor fi de acord, eu conduc lupta singur, cu cine va dori să mă urmeze, pentru că sunt convins ca de un adevăr matematic că așa cer interesele neamului nostru".

I-am răspuns, felicitându-l pentru fermitatea convingerilor sale, care sunt și ale mele și l-am asigurat de tot sprijinul meu, al lui Lupu și al tuturor prietenilor noștri din Vechiul Regat. „Poporul român, am continuat eu, are un f. puternic simț de orientare, datorită instinctului sănătos care l-a călăuzit în tot trecutul său atât de zbuciumat. Acest instinct îi spune și azi că a merge cu nemții înseamnă a merge spre prăpastie, iar cât despre eliberarea Basarabiei și nordului Bucovinei cu ajutorul lor, înseamnă să ne riscăm viitorul și să plătim eventual cu alte teritorii concursul lor; pentru aceasta sunt de acord să combatem pe Antonescu și să facem imposibilul pentru a-i împiedica politica sa, la nevoie chiar să-l înlăturăm cu forța".

Maniu a rămas vădit impresionat de argumentarea mea, spunându-mi că el apreciază f. mult rolul meu în partid și că pune multă nădejde în mine în noua luptă care trebuie s-o ducem și în contra lui Antonescu.

În tot timpul acestei discuții am fost susținut și de Ghiță Pop, care are atâta stimă față de Maniu încât se declară totdeauna de acord cu el, chiar și atunci când el vede lucrurile altfel. „Maniu, mi-a spus nu de mult Ghiță Pop, este un om extraordinar pentru mine; are atâta putere de convingere, încât îmi este imposibil să nu-i cedez chiar în chestiuni în care eu am păreri cu totul contrarii. Motivul principal care explică acest lucru este convingerea mea că el are infinit mai mare

experienţă decât mine şi în plus judecă obiectiv orice situaţie, pentru că e profund onest şi dezinteresat, făcând totdeauna abstracţie de persoana sa".

Ionel Pop a tăcut tot timpul, făcându-mi impresia că nu e prea bucuros de argumentarea mea, care-l cam jenează în calculele lui oportuniste. Prietenii mei ardeleni, în cap cu Ghiţă Pop şi Aurel Dobrescu, n-au păreri prea bune despre el şi deseori mi s-au plâns că Maniu are prea mari slăbiciuni faţă de nepoţii lui Boilii[12] cum era Ionel Pop, cari „abuzează de prestigiul unchiului lor pentru a-şi face tot felul de interese din care multe nu sunt onorabile".

Ghiţă Pop a citit decretul prin care se instaurează Statul legionar; el cuprinde cinci articole; Mişcarea legionară devine astfel singurul partid admis să activeze; Antonescu este conducătorul Statului legionar şi şeful regimului legionar; Horia Sima este comandantul Mişcării legionare; articolul 5 al decretului precizează că „începând de la data acestui decret orice luptă între fraţi încetează". Tot el citeşte şi apelul adresat ţării de Antonescu. După ce repetă condiţiile în care a luat puterea şi precizează că el nu are nici o răspundere faţă de dezastrul abătut asupra ţării, promite să-i vindece rănile şi cere concursul tuturor în acţiunea de redresare pe care a început-o. El asigură că va face „o purificare totală, o purificare desăvârşită, o purificare în tot şi în toate, fără ură, fără părtinire, fără nedreaptă lovire; justiţia va veghea la aceasta".

„Numai naivii şi aceia care nu-l cunosc deloc pe Antonescu, zice Maniu, pot lua în serios astfel de promisiuni, care sunt simple vorbe goale pentru a prosti lumea. Modul cum soluţionează raporturile dintre el şi Garda de fier este de fapt un echivoc, un punct de plecare al unor mari şi inevitabile fricţiuni viitoare între el şi această Mişcare. Antonescu speră s-o folosească drept mijloc de guvernare, iar ea înţelege să se servească de el până îşi va termina organizarea, ca să guverneze ea singură. Datorită acestui echivoc nemţii devin atotputernici în ţară, întrucât de atitudinea lor depinde cine va guverna până la urmă, Antonescu ori Garda de fier. /Din/ nevoia de a-şi asigura sprijinul Berlinului, care devine astfel arbitru, atât Antonescu cât şi Garda de fier vor fi nevoiţi să devină cât mai slugarnici pentru a nu supăra pe stăpânitori". M-am declarat complect de acord cu el.

Seara suntem invitaţi cu Lupu la Costică Mihăiescu. Comentăm Statul legionar şi apelul către ţară al lui Antonescu. Lupu critică pe Antonescu tot aşa de aspru ca şi Maniu, ceea ce mă bucură mult, pentru că astfel vom avea un sprijin şi în el în acţiunea de capacitare a lui Mihalache şi Madgearu. Mihăiescu ne dă o informaţie preţioasă, care confirmă ceea ce spunea dimineaţă Maniu despre echivocul dintre Antonescu şi Garda de fier. El ştie de la nepotul său că în adevăr fruntaşii legionari din Capitală reproşează deja lui Sima „că pleacă prea mult capul în faţa lui Antonescu şi-i pune la dispoziţie Mişcarea legionară, când el vrea să conducă ţara cum îi trăsneşte lui şi să nu lase Gărzii decât un rol cu totul secundar". Mihăiescu este convins că „f. curând vor fi oale sparte între ei". De aceea, el cere ca partidul nostru să ţină cont de acest lucru şi să nu combată prea tare pe Antonescu, pentru ca el să poată rezista mai uşor atât legionarilor cât şi nemţilor, protectorii lor.

Îl lămuresc și pe el pentru ce noi nu putem sprijini sub nici o formă pe Antonescu, care este înțeles perfect cu nemții și e dispus să le facă jocul. „Nici un compromis cu acela sau cu aceia care joacă cartea germană, acesta trebuie să fie punctul nostru de vedere", am spus eu. Lupu m-a susținut cu multă convingere. Mihăiescu a cedat mai mult de formă, deși el începe a se îndoi de victoria engleză. După ce-i fac o nouă injecție de optimism își revine în parte, acceptând și el ideea că prea mari forțe sunt în joc pentru ca Hitler să fie sigur de victorie. În ultimele zile presa noastră reproduce în litere groase toate comunicatele germane, pline de minciuni și de exagerări grosolane, referitoare la situația Angliei și la pierderile ei navale. Despre Londra germanii afirmă că „e complect distrusă și cartiere întregi ard continuu"!

Lupu se bucură mult de ultimul decret privitor la controlul cheltuielilor Fondului secret al Ministerului de Interne pe ultimii zece ani. „Acum se va vedea cât a furat bestia de Carol și oamenii lui și din fondurile secrete ale Siguranței Statului", zice Lupu. Eu aștept să văd cât au șterpelit din aceste fonduri trădătorii din partidul nostru, în frunte cu Ghelmegeanu, Ralea, Andrei și Gafencu[122]. Lupu, Mihăiescu și cu mine recunoaștem toți trei că din acest punct de vedere Antonescu face o treabă f.bună, pentru care merită toată lauda.

Marți, 17 septembrie 1940

Lucrez la *Jurnal* și ascult la Radio Londra o serie de știri, f. importante pentru mine, în legătură cu eforturile militare pe care le fac Statele Unite. Lupta pentru introducerea serviciului militar obligatoriu e pe sfârșite. Legea a trecut de Cameră și Senat și rămâne acum să fie semnată de Roosevelt. În felul acesta, peste 16 milioane de americani vor primi instrucție militară. Mă bucură mult acest lucru, pentru că numai când Statele Unite vor poseda o reală forță militară se va termina cu dictaturile fasciste și hitleriste și poate și cu cea comunistă.

Seara la 7 mă duc la Fănel Mihăiescu, unde găsesc pe Costache Lupu, pe Serdici, Leon, Hoisescu, Aurel Dobrescu, Ghiță Pop, generalul Negrei și Octav Tăslăoanu[123]. Se discută toate problemele la ordinea zilei, interne și externe. Acord total pe chestiunea măsurilor luate de Antonescu privitoare la lichidarea regimului de dictatură carlistă și de sancționare a tuturor celor care s-au făcut vinovați de abuzuri și ilegalități în funcțiunile lor în ultimii zece ani. Toți aduc laude mari lui Antonescu pentru a fi debarasat țara de /.../ Carol. Toți regretă că nu s-au folosit împrejurările pentru a se proclama republica. Negrei recunoaște că nu s-a comis un abuz când Antonescu s-a avansat la gradul de general de corp de armată, pe data de 1 iunie 1940, căci avea dreptul, Carol trecând peste el în mod abuziv. Leon și Hoisescu dau o serie de informații referitoare la corectitudinea lui Antonescu și la viața lui modestă. Convenim cu toții că este un om onest și incoruptibil. Constat însă un mare dezacord între cei de față cu privire la atitudinea partidului nostru față de politica lui Antonescu. Serdici, Leon și Hoisescu sunt de părere că noi trebuie să-l ajutăm pe Antonescu pentru a nu-l sili să se arunce definitiv în brațele legionarilor și nemților. Deși ei sunt convinși că Hitler va pierde războiul, ei cred

că Anglia va înțelege situația și nu se va supăra pe noi pentru a fi făcut singura politică posibilă dată fiind ostilitatea noastră față de Soviete. „Mergând cu nemții, zice Hoisescu, noi o facem din ură față de /.../ ruși, care ne-au răpit din nou Basarabia, ba și nordul Bucovinei și nu din motive de ostilitate față de Anglia pe care o respectăm și-i dorim să învingă pe Hitler și pe Mussolini". Ghiță Pop, Tăslăoanu, Aurel Dobrescu, Fănel Mihăiescu, C.Lupu, Negrei și cu mine am combătut părerea lor cu argumentele cunoscute. Eu le-am explicat în plus pentru ce Antonescu n-a proclamat republica. „După mine unul, am susținut eu, faptul că Antonescu n-a făcut acest lucru, pe care sunt convins că-l dorea din tot sufletul, dată fiind imensa sa ambiție, constituie încă o dovadă că el n-a putut ieși din cadrul înțelegerii cu nemții, cari nu puteau permite înlăturarea dinastiei de Hohenzollern; el a fost și este legat de mâini și de picioare de înțelegerea dintre el și Fabricius, înțelegere pe baza căreia nu i se îngăduia decât înlăturarea lui Carol; nu trebuie uitat că la data abdicării Elena, mama lui Mihai, se afla în Germania ca invitată a familiei Hohenzollern și că de la venirea lui Hitler la putere această familie s-a raliat cu totul noului dictator al Reich-ului".

Interesantă este atitudinea lui Tăslăoanu, care m-a sprijinit tot timpul, deși ginerele lui, Mihai Sturdza, vechi legionar, este ministru de Externe în cabinetul Antonescu. Tăslăoanu este convins, ca și mine, că Hitler și Mussolini merg spre catastrofă și că România nu are ce căuta în Axa Roma-Berlin. El ne-a spus că pe această chestiune dezacordul cu ginerele său este total. Costache Lupu citește câteva pasagii dintr-un articol de fond apărut în „Universul" despre Statul legionar. Stelian Popescu[124] se dă peste cap pentru a se pune bine cu Antonescu și cu legionarii. Se repetă în acest articol fraza: „Să faci, Căpitane, o țară ca soarele sfânt de pe Cer". „Pentru aceasta, zice Mihăiescu, mă întreb cu ce oameni va putea Sima să realizeze acest lucru, căci toți din jurul lui nu sunt decât niște haimanale care umblă după căpătuială". El ne dă o serie de informații despre abuzurile pe care și le permit aceste „pușlamale", care intră înarmate în casele evreiești și le pradă fără rușine. Hoisescu, Serdici și Negrei dau și ei alte informații despre teroarea dezlănțuită în provincie de acești „pungași", care atacă mașinile particulare sub pretext de control al alimentelor interzise comerțului particular, le devalizează pur și simplu. Pe șoseaua Ploiești-Brașov, legionarii au stabilit un punct fix la Predeal, unde controlează toate mașinile care trec și pradă fără rușine pe călătorii străini, cărora le confiscă tot ce găsesc asupra lor, bani, bijuterii, ceasuri, haine, fără să le elibereze măcar o dovadă scrisă!

„Aceștia sunt oamenii, zice Tăslăoanu, cu care Antonescu și Sima vor să facă o țară frumoasă ca soarele sfânt de pe Cer"! Negrei cunoaște f. bine pe noul comandant militar al Capitalei, numit de două zile, generalul D-tru Popescu[125], „un prostănac obscur, om de casă al lui Antonescu". Negrei spune că toți generalii numiți de Antonescu în diferite ministere ca subsecretari de stat „nu fac două parale, fiind ridicați în grad în mod abuziv de pe timpul lui Carol". Ne despărțim cu sentimentul că tot ce promite Antonescu sunt numai cuvinte frumoase, dar goale de conținut.

Miercuri, 18 septembrie 1940

Roosevelt[126] a ratificat legea recrutării. Mare eveniment! Nu văd bine pe Hitler şi pe Mussolini, deşi presa lor anunță cu litere de o şchioapă că „Londra arde!" Comunicatele lor anunță că a fost atins de bombele lor până şi palatul regal. Aviatorii englezi atacă fără întrerupere oraşele germane, Berlin, Hamburg, Stuttgart, München. Observ că presa germană şi italiană nu mai fixează nici o dată fixă pentru debarcarea în Anglia. În schimb, pierderile lor în avioane sunt f.mari şi nu văd cum le-ar mai putea complecta industria germană, atât de bombardată de aviația engleză.

Seara suntem invitați la familia Mihăilescu. Mai sunt prezenți soții Mişu Marinescu şi Zimțea. Colonelul Marinescu ne povesteşte fapte f. grave petrecute în provincie, provocate de legionari, care jefuiesc pe evrei şi le devastează magazinele, dându-le foc după ce le-au prădat complect. Antonescu dă ordine peste ordine prefecților şi comandanților de jandarmi să mențină ordinea şi să aresteze pe vinovați. Aceste ordine însă nu se pot executa întrucât legionarii, organizați în bande şi înarmați cu pistoale, terorizează până şi pe prefecți şi pe comandanții de jandarmi, care nu mai pot face față situației fără intervenția trupelor. Marinescu este în curent cu rapoartele disperate ale comandanților de jandarmi, care anunță că nu mai pot face față situației. Se comunică din mai multe județe că proprietarii îşi părăsesc conacele întrucât legionarii fac propagandă peste tot că se apropie ceasul când se va împărți țăranilor tot pământul moşierilor, conform dictonului „omul şi pogonul".

După aceste rapoarte înseamnă că în toată țara bântuie o anarhie fără margini. Marinescu spune că Antonescu e furios pe legionari şi că a avut explicații supărătoare cu Sima pe care l-a făcut „personal" responsabil de anarhia din țară. După el, nu este exclusă chiar o ruptură între ei „dacă debandada continuă în țară".

Marinescu susține că toate numirile de militari făcute de Antonescu în ultima săptămână nu sunt reuşite; toți au fost ridicați în grad „sub regimul bunului plac al lui Carol, în mod abuziv şi prin călcarea tuturor regulamentelor militare". Ultima numire, a generalului Dona[127], ca prefect de poliție al Capitalei „pune vârf peste toate celelalte". Marinescu spune că acesta „e o mare nulitate şi pe deasupra şi escroc". Singura numire bună este cea a lui Al. Ottulescu[128] ca guvernator al Băncii Naționale; acesta se bucură de o f. bună reputație ca avocat, om inteligent, conştiincios şi corect.

Zimțea şi Mihăilescu spun că în cercurile lor se face mare caz de introducerea serviciului militar obligatoriu în Statele Unite. Marinescu ne dă mai multe informații referitoare la impresia profundă făcută la Inspectoratul jandarmeriei şi la Ministerul de Interne de măsurile militare care se iau în prezent în Statele Unite. „Dacă la puterea economică uriaşă, zice Marinescu, se mai adaugă acum şi o armată permanentă, Statele Unite devin cea mai mare putere a globului". Îl felicit pentru această concluzie pe care i-o întăresc spunându-i că

„pentru fericirea lumii această mare forță este pusă şi-n serviciul democrației, în luptă cu obscurantismul fascist şi hitlerist".

Discuția se termină cu recunoaşterea de către noi toți că Antonescu are şi mari merite, în sensul că e bun militar şi om cinstit. „Păcat că e prea ambițios, am susținut eu, şi nu-şi respectă cuvântul dat". Marinescu face o serie de comentarii în favoarea lui Antonescu, pe marginea scrisorii secrete din 7 decembrie 1934, trimisă primului ministru de atunci, Guță Tătărescu, şi pe care el o dă azi în vileag pentru a arăta câtă dreptate a avut el, cu atâția ani în urmă, semnalându-i o serie de rele de care suferea armata şi care au rămas mai departe fără ca nimeni să se ocupe de îndreptarea lor. Antonescu anunță că va publica şi alte scrisori şi memorii pe care le-a trimis lui Tătărescu şi lui Carol, referitoare la îndreptarea relelor de care suferea armata şi de care cei în drept n-au ținut niciodată seama. Asupra acestor chestiuni desigur are perfectă dreptate.

Joi, 19 septembrie 1940

Şedință de birou la Mihai Popovici, la ora 6 seara. Pe lângă noi, membrii biroului, au mai fost prezenți: Halippa[129], Sauciuc Săveanu[130], Anton Crihan[131] şi Ionel Pop. A vorbit mai întâi Madgearu, făcând o scurtă dare de seamă asupra situației partidului nostru față de Statul legionar proclamat de Antonescu şi anunțând că în şedința de astăzi noi trebuie să precizăm printr-un comunicat atitudinea noastră față de politica internă şi externă a lui Antonescu. El a început prin a face o critică f. aspră dar obiectivă „a anarhiei dezlănțuite în țară de către dezmățul legionar pe care Antonescu l-a adus la putere, impunându-l cu forța la conducerea Statului, când ştie f. bine că imensa majoritate a țării e contra regimului legionar şi absolut ostilă față de orice alianță cu Italia şi Germania". Madgearu a arătat în continuare că partidul nostru se bucură şi azi de sprijinul întreg al națiunii, ca unul care a combătut în mod constant regimul abuziv al fostului rege Carol „şi a prevăzut la timp dezastrul la care ne ducea politica criminală a acestui bandit şi a colaboratorilor săi, slugarnici şi necinstiți". El arătat apoi, în câteva cuvinte, condițiile în care a luat puterea Antonescu, care şi-a călcat în mod ruşinos angajamentele formale „luate față de Maniu şi de Dinu Brătianu, de a nu accepta nici o propunere din partea lui Carol fără abdicare şi fără obligația de a se constitui un guvern național, țărănisto-liberal, cu Antonescu la Război". El a amintit apoi cum a silit pe Carol să abdice şi i-a smuls aprobarea de a fi numit Conducător cu puteri discreționare, pentru a sfârşi prin a proclama Statul legionar, „în colaborare strictă cu Fabricius". El a conchis f. logic că după părerea lui noi nu putem aproba nici noua formă de dictatură, stabilită prin formula Statului legionar şi nici politica lui externă, de alianță cu Axa Roma-Berlin. Madgearu propune să informăm cadrele partidului printr-un comunicat lămuritor în acest sens, iar lui Antonescu să-i trimitem un memoriu în care să-i arătăm precis punctul nostru de vedere şi să-i lăsăm întreaga răspundere pentru politica pe care vrea s-o facă.

La întrebarea lui Ghiță Pop „ce facem cu partidul şi dacă acceptăm să fim dizolvați", Madgearu i-a răspuns că, după el, nu vede cum am mai putea duce o

luptă „cu armata și cu haimanalele de legionari, în slujba nemților”. I-a sărit imediat în ajutor Mihalache, care s-a declarat de acord cu Madgearu. „Trebuie să fim o dată măcar și realiști, a început el; cu rușii gata să intre în Moldova, cu zecile de mii de refugiați din teritoriile cedate, cu legionarii la putere, mai putem noi astăzi ieși în stradă ca să combatem pe Antonescu, mai ales când el lasă a înțelege că are asigurări de la nemți că va putea f. curând elibera Basarabia și nordul Bucovinei? Practic, eu nu văd cum l-am mai putea combate. Cu nenorocitul de Carol era altceva; el era de unul singur, iar țara era toată cu noi, în contra lui. Azi lucrurile s-au schimbat; Antonescu are armata cu el, plus haimanalele legionare, care au reușit să zăpăcească multă lume; ceea ce e și mai grav, o bună parte a opiniei noastre publice și chiar unele cadre ale partidului nostru preferă azi pe nemți, cu toate riscurile pe care le comportă colaborarea cu ei, /.../ rușii/lor/, care, după ce s-au purtat ca niște tâlhari ordinari în chestiunea Basarabiei și Bucovinei, amenință acum și restul țării cu capcana lor comunistă. Ne fixăm într-un memoriu poziția noastră, așa cum a propus-o Madgearu, și-i lăsăm lui Antonescu și armatei să răspundă de soarta țării; noi rămânem cu credințele noastre, democrație în interior și loialitate față de Aliații noștri firești; intrăm în pasivitate, neavând altă cale de urmat”.

A cerut cuvântul Halippa pentru a face o scurtă declarație. „Nu numai că sunt de acord cu tot ce-au spus domnii Madgearu și Mihalache, dar, în calitatea mea de basarabean și de fost președinte al Sfatului Țării, care a votat în 1918 unirea cu patria-mumă, cer ca partidul nostru să declare public că este de acord cu guvernul Antonescu dacă acesta se angajează să lupte pentru eliberarea acestei provincii românești”. Sauciuc Săveanu s-a raliat declarației lui Halippa din partea Bucovinei de Nord, „răpită hoțește”.

A vorbit apoi Lupu. „În general, a început el, sunt de acord cu cea mai mare parte din tot ce-au spus d-nii Madgearu și Mihalache; aș vrea însă să adaug în complectarea lor câteva lucruri, în special asupra atitudinii de adoptat față de Antonescu. Desigur, situația de azi nu este la fel cu cea de sub Carol; mai întâi, o mare parte din frontierele țării s-au prăbușit datorită politicii netoate a acestui ticălos; refugiații din Ardealul de Nord ne cer să-i ajutăm să-și recucerească teritoriul pierdut; cei din Bucovina și Basarabia cer același lucru. Pentru moment, noi nu putem face nimic nici pentru unii, nici pentru alții. Singurul lucru care-l avem de făcut este să păstrăm neatinse drepturile noastre și să procedăm așa fel ca democrațiile învingătoare de mâine să știe că poporul nostru a fost victima celor doi șarlatani dictatori, cari s-au înțeles pe la spatele nostru. Când se va face dreptate Franței și celorlalte națiuni înrobite de acești șarlatani, atunci se va face dreptate și nouă, bineînțeles, repet, cu condiția de a nu ne compromite cu nici unul dintre ei”.

Ghiță Pop l-a felicitat călduros pe Lupu, declarându-se de acord cu el. Eu m-am raliat de asemenea, adăugând că înfrângerea lui Hitler și Mussolini „devine acum vizibilă și celor mai naivi și care n-au idee de politică externă”. Le-am explicat, în câteva cuvinte, evoluția situației din Statele Unite, care urmăresc cu

mare atenție apropierea tot mai strânsă dintre Japonia și puterile Axei Roma-Berlin și care ajută din răsputeri Anglia să lupte mai departe în contra lui Hitler și Mussolini; faptul că au introdus de curând și obligativitatea serviciului militar dovedește că acest mare colos se pregătește serios să facă față lui Hitler și aliaților săi. „Subliniez acest lucru, am terminat eu, pentru a arăta cât de mult trebuie să fim atenți să nu ne compromitem cu învinșii de mâine".

Mihai Popovici a vorbit penultimul, făcând o scurtă declarație. „Eu am discutat cu dl. președinte pe larg toate aceste chestiuni chiar ieri și m-am declarat în totul de acord cu tactica preconizată de el față de regimul lui Antonescu. Nu vreau să mai lungesc discuția pentru a auzi cu toții cum vede el situația". Înainte de a vorbi Maniu, Mihalache a cerut cuvântul pentru a face o scurtă declarație: „Sunt de acord cu tot ce-au susținut antevorbitorii mei, în special cu dl. dr.Lupu; țin însă să precizez un lucru înainte de a vorbi dl. Maniu, și anume că în cazul că Germania va ataca Sovietele eu nu văd pentru ce nu am colabora cu ea, ca să eliberăm Basarabia și nordul Bucovinei, care ne-au fost luate pe nedrept și cu forța".

Maniu a adus mulțumiri tuturor celor care au vorbit, constatând faptul „cu totul îmbucurător" că, în linii mari, toți membrii biroului sunt de acord că noi nu putem admite nici Statul legionar și nici politica externă a lui Antonescu de colaborare cu nemții și italienii. „După ce am combătut dictatura lui Carol, noi ca democrați nu putem admite nici pe a lui Antonescu, a continuat Maniu. Simpatiile noastre merg spre democrațiile occidentale, cu atât mai mult cu cât ele ne-au ajutat în 1918 să realizăm aspirațiile noastre naționale; de aceea, noi am protestat energic în contra blestematului de Carol și a guvernului său când ei au decis să renunțe la garanțiile franco-engleze, care pentru noi, ca români, rămân mai departe valabile și față de Soviete, ca și față de Germania și Italia, care ne-au impus dictatul de la Viena. Noi nu numai că nu putem aproba politica lui Antonescu de colaborare cu Germania și Italia, ci trebuie să-i cerem să anuleze actul guvernului Tătărescu de renunțare la garanțiile franco-engleze, act făcut de un guvern dictatorial, al unui suveran care a fost sancționat pentru politica lui greșită, fiind obligat să abdice. Noi trebuie să fim f. atenți asupra acestui punct și să nu facem nici un act incompatibil din punct de vedere moral și politic cu garanțiile franco-engleze. Dl. Mihalache propune ca noi să colaborăm cu germanii în caz că ei atacă Sovietele și să eliberăm Basarabia și nordul Bucovinei. Noi nu ne putem alia cu aceia care ne-au impus cu forța ciuntirea Ardealului. Putem cel mult profita de războiul probabil germano-sovietic, luându-ne dreptul nostru, dar atât. Noi nu vom trece Nistrul și nici Ceremușul dacă Sovietele acceptă restituirea provinciilor noastre; să fim bine înțeleși, noi nu colaborăm cu germanii; ne luăm dreptul nostru și nu mergem mai departe, dacă ne putem înțelege cu Sovietele".

„Și dacă Sovietele refuză să ne restituie Basarabia și nordul Bucovinei, întreabă Mihalache, ce facem atunci? Ne oprim pe Nistru sau mergem mai departe alături de germani până ce vor recunoaște dreptul nostru?" „Noi ne oprim pe Nistru și așteptăm până ce Sovietele vor recunoaște drepturile noastre; în nici un caz, i-a răspuns Maniu, noi nu mergem peste Nistru, unde se opresc drepturile

noastre. Procedând aşa, noi rămânem în cadrul tratatelor internaționale, care ne garantează frontierele din 1918; procedând aşa, avem dreptul de partea noastră şi nu avem de ce ne teme la pacea viitoare. Pentru națiunile mici, ca a noastră, respectul tratatelor internaționale este de o importanță vitală. Pe această chestiune, partidul nostru, în calitatea lui de exponent principal al națiunii, nu-şi poate permite absolut nici o abatere. Şi pentru națiunile mari şi puternice aceste abateri sunt primejdioase; pentru cele mici ele sunt mortale. Acest adevăr trebuie să-l avem în vedere tot timpul şi în calitatea noastră de exponenți incontestabili ai poporului român suntem obligați moralmente să-l respectăm ca pe o poruncă dumnezeiască".

„Şi dacă, totuşi, Hitler câştigă războiul, întreabă Mihalache, ce devenim noi dacă el ştie că nu-i suntem prieteni?" „Mai întâi, fii sigur că aşa ceva nu se va întâmpla, i-a răspuns Maniu, pentru aceasta pun eu capul la mijloc; dar să admitem totuşi prin absurd că el ar câştiga războiul, chiar în cazul acesta e mai potrivit să rămânem în cadrul drepturilor noastre şi să aşteptăm repararea nedreptății, întrucât nimic nu este etern în lumea aceasta, mai ales nedreptatea. De altfel, dragă d-le Mihalache, fii sigur că în cazul unei victorii a lui Hitler nici România nu mai rămâne în frontierele ei de azi. D-ta nu cunoşti ca mine pe germani şi mai ales pe aceia care văd în Hitler un semizeu. Pentru oamenii aceştia germanismul are drepturi asupra întregii Europe şi îndeosebi asupra națiunilor vecine, pe care le consideră inferioare şi, ca atare, ele trebuie să muncească pentru dezvoltarea şi prosperarea națiunii alese, care e cea germană. O victorie germană ar însemna o catastrofă pentru națiunile europene şi mai ales pentru noi, pentru țara noastră, asupra căreia germanii au pus de mult ochii pentru fertilitatea pământului şi bogățiile subsolului său. Vai de noi dacă Hitler ar învinge şi ar rămâne de capul lui într-o Europă lipsită de rezistența Angliei şi Rusiei".

În continuare, Maniu ne-a rugat pe Lupu, Mihalache şi pe mine să căutăm să-l convingem pe Antonescu să se ferească de orice angajament formal cu Germania şi să evite orice colaborare politică sau militară, mulțumindu-se doar cu obligația de a-i pune la dispoziție petrolul şi disponibilul economiei noastre.

Mihalache şi Madgearu n-au mai spus nimic. Lupu şi cu mine l-am felicitat din tot sufletul nostru pentru tot ce a spus el în legătură cu primejdia germană şi cu orientarea politicii noastre externe, care reprezintă cât se poate de exact şi convingerea noastră.

Maniu a propus ca Madgearu, Ghiță Pop şi cu mine să punem la punct memoriul pentru Antonescu şi comunicatul nostru către cadrele partidului. Madgearu m-a rugat să schițez un proiect de memoriu către Antonescu, iar pe Ghiță Pop să facă un proiect de comunicat pentru partid. Ne vom vedea mâine după-masă la ora 5, acasă la Madgearu, pentru a le da o formă definitivă.

Am plecat pe la ora 11 noaptea de la Popovici. Maniu s-a dus cu Ionel Pop şi Ghiță Pop, iar eu cu Lupu şi Crihan. Acesta din urmă l-a criticat aspru de tot pe Halippa, scoțând în evidență „lipsa lui de simț politic şi oportunismul care l-au împins la nenumărate greşeli în cariera lui politică". El şi-a exprimat toată

admirația față de Maniu, care a vorbit „ca un adevărat european”. Lupu a fost de aceeaşi părere, spunând că „Maniu a vorbit azi ca un adevărat om de stat şi că Mihalache a vorbit ca un bun şef de organizație județeană”.

Vineri, 20 septembrie 1940

Toată dimineața am lucrat la memoriul pentru Antonescu, iar spre amiază am complectat *Jurnalul*.

La cinci m-am dus la Madgearu, unde am găsit pe Ghiță Pop. Ne-am pus uşor de acord asupra comunicatului către cadrele partidului. Textul propus de Ghiță Pop a rămas aproape neschimbat. Memoriul meu a fost discutat mai mult din cauză că Madgearu a ținut să introducem cuvinte mai puțin aspre şi categorice la adresa primejdiei germane pentru noi şi pentru Europa. Toate insistențele sale plecau de la ideea că acest memoriu ar putea cădea într-o zi în mâinile nemților, lucru care ne-ar putea crea dificultăți atât nouă cât şi lui Antonescu. I-am răspuns că nu trebuie să ne fie teamă să încredințăm şefului statului gândurile noastre sincere cu privire la interesele națiunii când încă n-am ajuns sub stăpânire germană. Ghiță Pop m-a susținut energic. A rămas ca Maniu să decidă asupra acestor expresii. Memoriul meu reproduce toată argumentarea lui Maniu de ieri, partea din expunerea mea referitoare la imposibilitatea ca Hitler să câştige războiul şi câteva fraze din declarațiile lui Lupu privitoare la atitudinea noastră față de politica externă a lui Antonescu şi de Statul legionar. Mâine la nouă ne vom vedea toți trei la Maniu pentru a da o formă definitivă memoriului şi comunicatului.

Seara, la opt, la familia C.Mihăiescu, împreună cu Lupu. Discutăm evenimentele zilei. Discurs nou al lui Churchill, care reduce mult exagerările din comunicatele germane privitoare la pierderile engleze, navale şi aviatice. Nici vorbă de descurajare din partea Angliei. Churchill e mai sigur ca oricând de victorie. În Africa de Nord, italienii luptă din greu în apropiere de Solum şi au pierderi grave în avioane şi vase de război. Veştile despre intrarea trupelor italiene în Egipt nu se confirmă. Aviația lor încearcă din timp în timp să atace Malta, dar nu obține nici un succes şi înregistrează mereu pierderi grele. Sunt în schimb f. tari în comunicatele de război, care au ceva din gluma românească „ia-l de pe mine că-l omor”. Mussolini rămâne unul dintre cele mai ridicole personagii din istoria lumii contemporane!

Hitler se opinteşte din greu să silească Anglia la pace. Bombardează aproape zilnic Londra şi diferite alte centre industriale engleze, dar în loc să-i convingă pe englezi să ceară pace îi îndârjeşte şi mai mult să reziste. Aviația lor bombardează fără întrerupere Berlinul, Hamburgul, Münchenul şi celelalte centre industriale din Germania, Franța, Belgia şi Olanda. Încă puțin şi Germania îşi pierde toate avioanele, pe care nu le poate înlocui în aceeaşi măsură ca Anglia, ajutată masiv de Statele Unite.

Lupu şi Mihăiescu dau o serie de ştiri în legătură cu frământările dintre Antonescu şi legionari, pe care le arbitrează Fabricius. „Aici am ajuns!”, exclamă Lupu! Mihăiescu ştie din cercurile legionare că Al.Ghica[132], noul director general

al Poliției, a fost impus lui Antonescu de către Sima, care nu avea încredere în colonelul Camenița[133], silit să demisioneze. La Palat însă Antonescu și-a impus oamenii săi, pe colonelul Mihai Râmniceanu ca șef al Casei Regale, iar pe coloneii Al.Pastia și I.Andronescu și pe maiorul Tomescu Mircea ca adjutanți regali[134]. „Prin aceste numiri, zice Lupu, Antonescu se asigură că va putea supraveghea de aproape pe regele Mihai și anturajul acestuia". Lupu are informații că Mihai ar avea mari simpatii pentru legionari. Mihăiescu are aceleași informații. Ultimele două scrisori trimise de Antonescu lui Tătărescu în 1934 cu privire la nevoia unei reorganizări totale a armatei sunt pline de lucruri interesante referitoare la complicitatea lui Tătărescu și a generalilor Uică[135] și Glatz[136] cu Carol și Urdăreanu. Triste moravuri! Din toate aceste scrisori reiese că Antonescu are meritul de a fi sesizat la timp racilele de care suferea armata noastră, racile care nu puteau fi înlăturate din cauza venalului de Carol. Lupu și Mihăiescu sunt de acord cu mine că Antonescu a adus totuși un imens serviciu țării debarasând-o de un așa mare ticălos.

Sâmbătă, 21 septembrie 1940

La Maniu, la nouă dimineața. Proiectul de comunicat al lui Ghiță Pop și memoriul meu pentru Antonescu au rămas aproape neschimbate. Maniu s-a pronunțat pentru expresiile folosite de mine, explicându-i lui Madgearu că acest memoriu, fiind un document istoric, de îndată ce va fi predat lui Antonescu „trebuie să fie clar și fără nici un echivoc, indiferent de riscurile pe care le comportă pentru noi, membrii semnatari". Memoriul și comunicatul vor fi semnate de toți membrii biroului. Madgearu a rămas să le tipărească la tipografia noastră. Comunicatul va fi expediat prin poștă șefilor noștri de organizații, iar memoriul va fi predat de mine lui Antonescu, iar dacă el nu mă poate primi pot să-l dau lui Mihai Antonescu. Madgearu a fost fericit că scapă de această corvoadă, ca unul care nu prea înghite pe Antonescu de când a aflat că acesta s-ar fi pronunțat în unele cercuri că el și Popovici „s-ar fi înfruptat gras de tot din afacerea Skoda".

La ora unu am trecut pe la tipografia noastră și am ridicat câteva exemplare din memoriul către Antonescu, care până în seară a fost semnat de toți membrii biroului; pe Mihalache l-a semnat Madgearu; la ora șase am telefonat lui Mihai Antonescu, pe care l-am rugat să-mi obțină o audiență la generalul Antonescu pentru a-i preda un memoriu din partea partidului nostru. După o oră am primit răspuns că generalul mă primește mâine dimineață la ora nouă. La opt am văzut din nou pe Maniu, care m-a rugat să spun lui Antonescu că el se consideră „înșelat și de aceea nu poate avea relații personale cu el, însă în calitatea lui de șef de stat, înțelege să-i comunice punctul de vedere al partidului nostru în toate problemele de interes național". Maniu m-a pus apoi în curent cu teroarea dezlănțuită de unguri în Ardealul ocupat de ei, asasinatele de la Huedin și Cluj și devastările de locuințe și gospodării ale românilor rămași sub ocupația lor. El m-a rugat să-l întreb pe Antonescu despre măsurilor pe care înțelege să le ia pentru a pune capăt acestor orori.

Duminică, 22 septembrie 1940

La ora nouă m-am prezentat la Preşedinţia Consiliului din *Piaţa Victoriei*. Portarul m-a condus mai întâi în cabinetul lui Ovidiu Vlădescu[137], numit de curând secretar general la Preşedinţie. Îl cunosc de mult, de pe când eram conferenţiar la Academia de Comerţ; era de pe atunci bun prieten cu Mihai Antonescu. N-am aşteptat decât trei minute şi am fost condus de Vlădescu în cabinetul lui Antonescu. Eram f. curios să văd cum mă va primi. Noua situaţie de conducător de stat nu l-a schimbat deloc. Îi place să vorbească mai mult decât să asculte, ceea ce e un mare defect pentru un om politic. N-apucasem bine să mă mă aşez pe scaun, când a început să vorbească, fără să-l mai pot întrerupe. În timp ce el pronunţa primele cuvinte, eu am deschis servieta să scot memoriul. Timp de o jumătate de oră l-am ţinut întins pe servietă, până a terminat el ce avea de spus în legătură cu raporturile lui cu Maniu şi Dinu Brătianu.

„Ştiu, a început el, că domnii Maniu şi Brătianu mă critică peste tot şi mă acuză că mi-am călcat cuvântul faţă de ei; când voi socoti eu momentul potrivit, ca să evit până atunci complicaţiile inutile, voi lămuri eu lucrurile în aşa fel încît vor vedea şi dânşii că n-am putut face altfel şi am acceptat, nu fără multă ezitare, funcţiunea de conducător cu puteri excepţionale. Când se vor cunoaşte toate aceste fapte, sunt sigur că istoria nepărtinitoare nu mă va condamna. Eu am conştiinţa că acceptând această funcţiune voi putea servi naţiunea mai bine decât o puteau face d-nii Maniu şi Brătianu. Singurul lucru pe care-l pot spune pentru moment este că atât dumnealor cât şi prietenii lor mai apropiaţi îmi datoraţi mie libertatea de care vă bucuraţi, poate chiar şi viaţa, căci nu ştiu precis ce s-ar fi întâmplat dacă eu nu puneam piciorul în prag şi nu luam taurul de coarne. Cu obligaţia de a păstra strict numai pentru d-voastră, prietenii mai intimi ai d-lor Maniu şi Brătianu, vă încredinţez azi versiunea exactă a celor întâmplate în noaptea lui 5 spre 6 septembrie referitor la abdicarea lui Carol şi la însărcinarea mea cu funcţiunea de conducător. Dacă am păstrat până azi secretul cel mai absolut asupra celor întâmplate, am făcut-o pentru un singur motiv, acela de a menaja dinastia şi în special pe noul rege şi pe mama lui, victime nevinovate ale monstrului pe care l-am detronat, da, l-am detronat cu revolverul în mână, pentru că bestia se pregătea să facă o baie de sânge în acea noapte, lichidând pe toţi adversarii săi în frunte cu mine. Când domnii Maniu şi Brătianu şi prietenii lor apropiaţi vor cunoaşte exact ce am făcut eu, sunt sigur că nu mă vor mai ataca şi critica şi vor înţelege să mă lase în pace, să-mi pot îndeplini misiunea istorică faţă de ţara mea".

După această introducere, pe care o reproduc cât mai exact posibil (am reprodus-o în *Jurnal* în seara acestei zile, din cauza importanţei), Antonescu mi-a povestit următoarele: În ziua de 5 septembrie el înlocuise pe generalul Argeşanu[137], comandantul garnizoanei Bucureşti, cu generalul Coroamă[138]. Carol n-a cedat decât cu greu să semneze acest decret. I-a propus, în acelaşi timp, înlocuirea generalului Gh. Mihail de la şefia Statului Major cu generalul Ioaniţiu[139]. Carol a refuzat categoric, arătând că Mihail se bucură de toată încrederea lui. Antonescu i-a

răspuns că are cele mai proaste păreri despre acest militar, care ar fi trebuit reformat din armată încă din 1917 și că el, ca șef de guvern, nu poate colabora cu el. În fața acestei declarații, Carol a cerut timp să se mai gândească o zi-două. Acest răspuns l-a cam pus pe gânduri pe Antonescu, întrucât vedea de la început că nu se bucura de încrederea complectă a lui Carol.

După ce l-a instalat spre seară pe Coroamă în noul său post a continuat, până la 12 noaptea, să vadă o serie de persoane, în vederea constituirii guvernului pentru ziua de 6 septembrie, cel mai târziu 7 septembrie. La ora unu noaptea s-a culcat. Nu apucase să adoarmă, când l-a chemat la telefon generalul Șova[140], comandantul diviziei de gardă cu sediul la Dadilov. Acesta, știind că este însărcinat de două zile cu formarea guvernului, i-a explicat la telefon că nu poate executa ordinul de a veni cu divizia în Capitală până la ora 6 dimineața, întrucât gara nu dispune nici de mașini și nici de vagoanele necesare. Antonescu l-a întrebat imediat cine i-a dat acest ordin, să vină urgent cu divizia în cursul nopții. Șova i-a răspuns că ordinul i-a fost transmis de la Statul Major de către generalul Arhip[141]. Antonescu a înțeles imediat că prietenii lui Carol pregătesc un complot. El i-a spus lui Șova să stea pe loc și să aștepte ordinul său în cursul dimineții. S-a îmbrăcat imediat și a chemat la el pe generalii Coroamă și Ioanițiu.

La ora două fără un sfert, însoțit de acești doi generali, Antonescu s-a dus la Palat. Ofițerul de gardă, știindu-l prim-ministru, iar pe Coroamă comandant al garnizoanei, i-a întâmpinat cu onorul obișnuit, lăsându-i să intre în Palat, unde credea că sunt așteptați de rege. Lucrul acesta era obișnuit, mai ales că, de mai bine de zece zile, Carol lucra noaptea târziu cu tot felul de persoane, civili sau militari. Când cei trei au intrat în cabinetul lui Carol, acesta se plimba furios și agitat prin biroul său, fumând țigară după țigară. A rămas încremenit când a dat ochii cu ei. A dat fuga spre birou cu intenția de lua ceva dintr-un sertar. N-a mai avut timp, căci Antonescu, cu revolverul întins, i-a cerut să stea jos, apostrofându-l cu următoarele cuvinte: „Ești un ticălos incorigibil, care, după ce ai distrus o țară, voiai acum să faci și o baie de sânge cu toți patrioții mai de seamă ai națiunii. Ia o hârtie și scrie următoarele". Sub dicteul lui Antonescu, Carol și-a scris abdicarea și însărcinarea acestuia cu funcțiunea de conducător cu puteri discreționare. Tot ce a urmat este cunoscut din comunicatele publicate de ziare.

După o scurtă conversație telefonică cu Fabricius, Antonescu l-a lăsat pe Carol ca arestat, sub supravegherea generalului Ioanițiu și a doi ofițeri din garda Palatului, iar el, însoțit de Coroamă, s-a dus la Statul Major, unde a găsit grupul de conspiratori, care nu știau nimic despre cele întâmplate la Palat și așteptau ordinele lui Carol, de îndată ce sosea divizia lui Șova. Erau prezenți generalii Mihail, Argeșanu, Florea Țenescu, Glatz și Arhip. Au fost arestați pe loc și lăsați sub supravegherea lui Coroamă și a doi ofițeri din garnizoana Capitalei, sculați din somn și chemați la Statul Major de Coroamă. Antonescu s-a reîntors la Palat unde a mai rămas până la 5^{30}, când a plecat cu Coroamă, lăsându-l pe Carol să-și pregătească bagajele supravegheat de aproape de colonelul Elefterescu și doi plutonieri din garda Palatului. „Aceasta este versiunea exactă a condițiilor în care

s-a produs abdicarea lui Carol şi pe care regret că n-o pot aduce la cunoştinţa opiniei publice din motivele care le-am spus. Vă rog încă o dată ca dl Maniu şi prietenii săi apropiaţi s-o păstreze numai pentru ei. Astăzi la 11 va veni la mine dl Dinu Brătianu şi-l voi informa exact şi pe el despre toate aceste lucruri. Sper acum că după ce dl Maniu va cunoaşte toate aceste fapte, va înţelege să mă atace mai puţin. În orice caz, el şi prietenii săi apropiaţi îmi datorează, dacă nu viaţa, cel puţin libertatea de care se bucură astăzi".

În fine, mi-a venit şi mie rândul să vorbesc. Trecuse mai bine de o jumătate de oră. „Dacă lucrurile s-au petrecut aşa cum spuneţi d-voastră, şi personal nu mă îndoiesc că acesta este adevărul, am început eu, atunci, desigur, meritul d-voastră este şi mai mare şi aveţi dreptul la recunoştinţa ţării şi a noastră, a celor care eram vizaţi direct de complotul bestiei de Carol. De acest lucru nu trebuie să vă îndoiţi un moment. Nici un membru din partidul nostru sau din cel liberal n-ar fi putut debarasa ţara de monstrul de Carol, cum îi spunem noi. Din acest punct de vedere, fiţi sigur de recunoştinţa ţării şi a noastră. Dacă pentru evenimentele de la 6 septembrie suntem cu totul alături de d-voastră, în schimb faţă de politica inaugurată de d-voastră, pe plan intern şi extern, noi avem toate rezervele şi ne găsim în situaţia delicată de a dezaproba şi combate. Vă rog să ne înţelegeţi bine, nu avem nimic contra d-voastră personal, ci numai la adresa politicii d-voastre. Vă rog să citiţi memoriul nostru, semnat de toţi membrii biroului partidului în frunte cu preşedintele său, dl Maniu. Vă stau la dispoziţie pentru lămuririle de care aţi avea nevoie".

I-am întins memoriul, pe care l-a citit nervos, subliniindu-l din loc în loc cu creionul roşu.

„Va să zică d-voastră nu aprobaţi, a început el după ce a terminat lectura, nici Statul legionar şi nici politica mea de colaborare cu Germania şi Italia. Vă rog să spuneţi d-lui Maniu că eu ştiu ce fac şi că meseria mea de militar de carieră îmi permite să apreciez mai bine decât el cine va învinge în acest război. Aflaţi de la mine că armata germană este invincibilă şi că, odată căzută puterea militară franceză, nu mai există în toată lumea o armată care să se poată compara cu cea germană, sub raportul instrucţiei, disciplinei, comandamentului şi înzestrării cu armament modern. Această armată funcţionează ca un ceasornic. Singură armata franceză se putea măsura cu dânsa, dar ea n-a luptat fiind roasă de cancerul comunist. Dl doctor Lupu cunoaşte mai bine ca toţi ceilalţi din conducerea partidului d-voastră părerile mele intime în privinţa Franţei şi armatei sale. În sufletul meu sunt un mare francofil şi mă doare f. mult prăbuşirea ei militară şi politică. Ea se va reface, desigur, căci este o naţiune puternică, bineînţeles renunţând la rolul ei de mare putere, cum a fost, şi încadrându-se în noua ordine pe care o va face Hitler în Europa. Dacă Franţa ar mai fi în picioare şi ar lupta mai departe, hotărât, ca român mi-ar fi imposibil să lupt în contra ei ca aliat al Germaniei. Cât despre Anglia, nu am aceleaşi sentimente şi sunt sigur că ea va fi zdrobită f. curând de Hitler, de altfel spre marea satisfacţie a Statelor Unite, care de mult aşteaptă ocazia să pună mâna pe imperiul ei colonial. D-voastră credeţi că nu e adevărat şi ca

dovadă invocați ajutorul imens pe care Washington-ul îl dă Angliei în momentul de față. Aflați de la mine că acest ajutor nu e destinat s-o scape de debarcarea armatei germane, ci numai pentru a câştiga mai uşor opinia publică engleză să accepte formarea unui singur mare imperiu, cu toate coloniile sale, împreună cu Statele Unite. Acest lucru nu-l ştie dl Maniu şi nici d-voastră, colaboratorii săi. Informațiile mele sunt categorice în acest sens. Dacă Hitler mai amână puțin debarcarea, aceasta se datoreşte faptului că el vrea să reducă la minimum pierderile armatei sale şi de aceea aşteaptă o capitulare a Angliei din propria ei inițiativă.

Aceasta fiind situația, eu sunt convins că țara noastră nu poate supraviețui decât mergând alături de Hitler şi Mussolini, stăpâni definitivi ai Europei. Cu ajutorul lor eu nădăjduiesc să pot elibera Basarabia şi nordul Bucovinei şi poate, până la urmă, dacă-mi va ajuta Dumnezeu, şi Ardealul de Nord. În orice caz, de un lucru sunt sigur în privința Ardealului, că Hitler şi anturajul său nu prea se omoară de dragul ungurilor. De noi depinde să înclinăm balanța în favoarea noastră. Eu sunt hotărât să angajez această acțiune şi am convingerea că voi reuşi. În concluzie, vă rog să nu-mi faceți dificultăți în această direcție. În zilele care urmează, de îndată ce voi găsi un moment liber, voi căuta să stau de vorbă cu domnii Lupu şi Mihalache pe care sper să-i pot convinge mai uşor decât pe dl Maniu".

„D-le general, i-am răspuns eu, noi rămânem la argumentele cuprinse în memoriul pe care vi l-am prezentat şi mie personal îmi pare f. rău, dar argumentele d-voastră nu m-au convins. Văd că audiența mea a durat prea mult pentru a mai încerca să vă explic în detaliu pentru ce nu sunt deloc convins că Hitler va câştiga războiul. Din contra, noi credem că-l va pierde şi că va fi scrâşnirea dinților atât pentru poporul german, cât şi pentru aliații lui din acest mare război. Această convingere adâncă şi tot atât de sinceră ca şi a d-voastră ne obligă să nu acceptăm politica d-voastră. Vă stau la dispoziție oricând să vă explic pe larg pentru ce nu putem fi de acord cu politica schițată de d-voastră, politică identică cu cea expusă pe larg de Göbbels în broşura sa pentru tineretul german".

Cum în timpul conversației noastre a zbârnâit continuu telefonul de pe biroul său, iar Ovidiu Vlădescu a intrat de vreo patru ori să-i comunice câte ceva la ureche, Antonescu nu mi-a mai răspuns, grăbit să termine cu mine şi mi-a întins mâna, spunându-mi să transmit complimentele sale d-lor Maniu, Lupu şi Mihalache. Audiența a durat o oră şi jumătate. Am plecat direct acasă, iar la 12 m-am dus la Mihai Popovici, unde mă aşteptau colegii din biroul partidului să-i pun în curent cu modul cum a decurs audiența. A lipsit numai Mihalache, care nu e în Bucureşti.

Le-am povestit în cele mai mici detalii conversația cu Antonescu. Au rămas profund impresionați de noua versiune dată de Antonescu despre evenimentele petrecute în noaptea abdicării lui Carol. Lupu, Madgearu şi Mihai Popovici au declarat că ei sunt convinşi că de data aceasta Antonescu a spus adevărul. Maniu e de părere că ceva trebuie să fie exact din această nouă versiune, că trebuie însă

verificat, întrucât Antonescu „are multă imaginație, îi place să exagereze și nu se jenează chiar să mintă". Madgearu își ia însărcinarea să verifice partea corespunzătoare rolului lui Șova. Eu mă angajez să-l văd pe generalul Coroamă, pe care-l cunosc din 1917, când făceam legătura cu el pe frontul din valea Slănicului; el era căpitan în Regimentul 15 Piatra Neamț și comanda un batalion în partea dinspre Târgu Ocna, iar eu făceam legătura cu el, ca ofițer de artilerie în Regimentul 5 Obuziere Roman. Ne vedeam des, căci eu ședeam aproape tot timpul la observatorul de pe Cireșoaia, muntele din fața orașului Târgu Ocna. Nu ne-am mai văzut de atunci, însă sper să mă recunoască. Voi încerca să-l văd.

Le-am povestit apoi partea a doua a conversației noastre, referitoare la politica noastră externă. După mine, Antonescu este definitiv câștigat de propaganda germană și ca atare el crede sincer în victoria lui Hitler. Numai timpul îl va lămuri. Cât timp Hitler nu înregistrează vreo înfrângere serioasă, este imposibil să-i scoți din cap lui Antonescu ideea lui fixă despre invincibilitatea armatei germane. În orice caz, atitudinea noastră în toate problemele principale la ordinea zilei, el o cunoaște astăzi. „Rămâne acum să-l capacităm la programul nostru, am terminat eu; domnii dr. Lupu și Mihalache au un rol important de jucat în acest sens, întrucât se bucură de multă trecere la el".

La sfârșitul ședinței, Maniu ne-a făcut o lungă expunere referitoare la teroarea dezlănțuită de unguri în Ardealul cedat lor. El se gândește la convocarea unei mari adunări la București, care să protesteze în contra acestor sălbăticii. Va căuta să se înțeleagă și cu Dinu Brătianu asupra convocării acestei adunări. Pe plan extern, constatăm cu toții că Anglia rezistă eroic, iar că germanii nu mai vorbesc de „iminenta" debarcare, având, în schimb, pierderi uriașe de avioane.

Ne-am despărțit pe la ora 4^{30}. Maniu pleacă mâine pentru două zile la Sibiu, iar Lupu la Arsura pentru o săptămână. Cum școlile se deschid la 1 octombrie, decidem să plecăm pentru două-trei zile la Zorleni. Milica și fetele țin f. mult să facem acest drum acum, înainte de deschiderea școlilor.

Stau restul zilei în casă și scriu la *Jurnal*. Seara ascult până târziu posturile străine. Nimic deosebit.

Luni, 23 septembrie 1940

Plecăm la Zorleni cu acceleratul de Iași de la 7 dimineața. Ajungem la ora 1^{30} după-masă. Am călătorit excelent, singuri într-un compartiment de clasa a doua, pe un timp răcoros, de toamnă. Am găsit pe socri ceva mai liniștiți. Nu se mai tem de invazia rușilor. Familia Milicăi[142] vede în colaborarea lui Antonescu cu Germania singurul mijloc de a ne asigura în contra invaziei rusești în Moldova. Seara, văd pe Lungulești[143], pe Margareta și pe Elenuța Fărcășanu[144], venite amândouă de la Bârlad ca să ne vadă și să ne invite pe la ele. Toți văd situația la fel ca și socru-meu. După ei, numai cu nemții ne putem apăra de ruși. Le arăt că Hitler nu va câștiga războiul și că ar fi o primejdie să ne angajăm cu el. Toți mă combat. Mai întâi, ei nu văd cine ar putea înfrânge pe Hitler, din moment „ce Anglia de abia-și ține respirația". „Și dacă prin imposibil el ar pierde războiul, zice

Lungulescu, până atunci mai avem câtva timp de linişte din partea ruşilor; pe urmă vom mai vedea noi ce putem face". El îmi spune că la Bârlad toată lumea gândeşte la fel şi că Antonescu se bucură de o mare popularitate de când „a lichidat pe escrocul de Carol şi pe toţi bandiţii din jurul lui". Fratele Milicăi, Lămbel[145], a devenit şi el legionar /.../.

Marți, 24 septembrie 1940

Luăm dejunul la familia Louis Bolomei[146], reîntoarsă la Zorleni de câteva zile. Amândoi au devenit admiratorii lui Antonescu, în care văd „salvatorul Moldovei". Aflu de la ei că toată familia lor din Bucureşti, ca şi cadrele liberale din Tutova, au devenit brusc partizanii lui Antonescu. După Bolomei, singura politică pe care o poate face România astăzi este alături de nemţi, care „dacă ne-au silit să dăm o jumătate din Ardeal ungurilor şi Cadrilaterul Bulgariei, ne asigură restul teritoriului în contra unei invazii ruseşti şi a bolşevizării ţării". Bolomei e sigur că Antonescu va elibera Basarabia şi nordul Bucovinei cu ajutorul lui Hitler. Mă uit la el şi nu-mi vine să cred cât de repede s-a schimbat din liberal, ramura Dinu Brătianu, în partizan al generalului Antonescu. L-am rugat să-mi explice cum de a fost posibilă această evoluţie pentru el, care este şi un om cinstit şi un avocat distins. Mi-a explicat că nu mai crede în victoria Angliei, „care va dispărea curând ca putere mondială, fie ocupată de germani, fie înghiţită de Statele Unite cu tot imperiul ei colonial". Avînd de ales între Hitler şi Stalin, el „preferă pe Hitler, cu toate riscurile, căci acesta nu urmăreşte schimbarea aşezării noastre sociale".

„Şi dacă totuşi Hitler pierde războiul, îl întreb eu, ce se va întâmpla cu noi dacă mergem cu el?" „Mai întâi, nu văd încă cine l-ar înfrânge şi apoi, în caz că s-ar întâmpla minunea în care crezi d-ta, eu sunt convins că învingătorii lui vor înţelege că nu din dragoste am mers cu el, ci numai din cauza /.../ ruşi/lor/", mi-a răspuns el. În continuare, Bolomei crede că Dinu Brătianu e acum prea bătrân pentru a mai judeca bine situaţia politică. Pe Maniu îl înţelege, întrucât în calitatea lui „de patriot ardelean" nu poate accepta dictatul de la Viena. I-am făcut apoi o scurtă expunere a situaţiei externe pentru a-i arăta că Hitler merge sigur la catastrofă. M-a ascultat cu atenţie, dar nu l-am convins. „Chiar dacă uriaşul american intră în război, a spus el, încă nu văd cum ar învinge pe Hitler, căci are nevoie de ani de zile pentru a-şi pregăti o armată, care-i lipseşte complect astăzi; or, până atunci, Hitler, dacă pune mâna şi pe Rusia, se întăreşte şi mai mult şi nimeni nu-l mai poate învinge". Am renunţat să-i mai explic celelalte aspecte ale războiului deoarece sunt convins că toţi aceia care au oarecare avere de apărat se tem de bolşevismul rusesc şi preferă pe nemţi fără să se mai gândească la interesele naţionale.

Seara am avut altă surpriză, tot atât de neplăcută. Aflând că sunt la Zorleni, m-am trezit pe la ora 6 cu mai mulţi prieteni de la Bârlad, ţărănişti şi liberali, în cap cu Ghiţă Alexandrescu, care de când ne-a trădat Vasile Râşcanu este şeful organizaţiei noastre din Tutova. Printre ei se află avocatul Stoinescu şi prof. Bulbuc, liberali, avocatul Dornescu, iorghist, avocatul Nichifor şi prof. Petre

Todicescu, ţărănişti. Constat de la început că toţi, până şi amicul Alexandrescu, nu mai cred în victoria Angliei şi găsesc că Antonescu face singura politică posibilă în împrejurările de azi, alături de Hitler.

În seara aceasta îmi dau şi mai bine seama de dezastrul care s-a produs în opinia noastră publică în urma atitudinii criminale a Sovietelor faţă de ţara noastră. Iar de când Franţa s-a prăbuşit, o bună parte a opiniei noastre publice, ostilă Germaniei până mai ieri, acum s-a întors spre ea, preferând-o bolşevismului rusesc. La obiecţiile mele că interesele noastre ar fi grav periclitate în caz că am merge cu Hitler şi el ar pierde războiul, toţi mi-au răspuns, exact ca şi Bolomei, că nu văd cine ar putea înfrânge pe Hitler şi apoi, în acest caz, cu totul imposibil după ei, orice învingător va înţelege că ţara noastră, ameninţată de bolşevism, nu avea altă soluţie decât să meargă alături de Hitler. Au rămas totuşi pe gânduri după ce le-am explicat pentru ce Axa Roma-Berlin nu poate câştiga războiul. Până la urmă, doar Dornescu şi Alexandrescu s-au arătat dispuşi să ia în consideraţie explicaţiile mele, dar şi ei cu oarecare ezitare.

Miercuri, 25 septembrie 1940

Plecăm la Bucureşti cu trenul de 11 dimineaţa şi ajungem cu bine, la ora 7[30], acasă. Am citit în tren presa din ultimele două zile. Stau toată ziua în casă şi complectez *Jurnalul*, citesc şi ascult radioul.

Văd din ziare că Mihalache a depus încă de la 11 septembrie la Preşedinţia Consiliului de Miniştri dosarul privitor la averea sa, nu pe zece ani, cât prevede decretul lui Antonescu, ci din 1918, de când a început să facă politică. Excesul de zel nu face bine nici chiar în materie de onestitate. Fostul nostru lupist, colonelul în rezervă Ştefan Stoica[147], a fost numit secretar general la Ministerul Înzestrării Armatei. Nu mă aşteptam din partea lui să fie atât de uşuratic. El şi fratele său, Neculai Stoica, o făceau pe marii democraţi la şedinţele de partid. Personal, nu i-am luat niciodată în serios. La fel a procedat şi Miti Gerota[148], care n-a ezitat un moment să accepte postul de secretar general la Justiţie. L-am văzut de mai multe ori pe la Maniu, însă nu era înscris formal în partid. Tatăl său[149] fusese un om de caracter, dar el nu-i seamănă. Generalul N. Şova, pe care l-am cunoscut în casă la Mihai Răutu[150] (a fost coleg de şcoală cu Răutu şi au rămas buni prieteni) a fost numit şi el secretar general la Război. Mă bucură mult numirea lui Eugen Chirnoagă în postul de director general la învăţământul superior, căci fiind un om integru nu se mai pot comite ilegalităţi ca aceea cu numirea scandaloasă a lui Bazil Munteanu.

Mă bucură mult înlocuirea lui I. Bratu din direcţia învăţământului secundar cu profesorul de filosofie V. Băncilă, probabil legionar[151]. Pe acesta nu-l cunosc, însă e bine că scapă în fine Ministerul de fosila birocratică de Bratu, o mare nulitate găunoasă. Printre noii prefecţi militari văd că la Fălticeni a fost numit un colonel, Constantin Grigorescu; nu-l cunosc.

Pe plan extern, la ordinea zilei sînt discuţiile dintre Axă şi Franco[152] în vederea intrării Spaniei în război alături de ea. Ministrul spaniol de Externe,

Serano Suner[153], a stat mai multe zile la Roma și acum e vorba să se ducă și la Berlin. Ribbentrop discută la Roma cu Mussolini probleme în legătură cu „noua ordine europeană". Am impresia că vând pielea ursului din pădure înainte de a-l ucide! Presa greacă și iugoslavă urmărește cu îngrijorare discuțiile de la Roma, care s-ar putea să privească și Balcanii, unde Mussolini are mari planuri expansioniste.

Un fapt îmbucurător pe plan extern este și ultimul discurs ținut de Roosevelt la Universitatea din Pennsylvania cu ocazia decernării titlului de honoris causa. Seninătatea cu care a vorbit despre regimul de democrație, în opoziție cu cele dictatoriale, dovedește încă o dată că democrația americană nu poate părăsi Anglia în lupta ei pentru doborârea hitlerismului, fascismului și bolșevismului tiranic. Ziarul italian „Giornale d'Italia" vorbește deja de nevoia unei revizuiri fundamentale a situației din Balcani. Grecia și Iugoslavia au deci tot dreptul să fie alarmate de discuțiile Ribbentrop - Mussolini. Acum pot vedea și iugoslavii ce greșeală au făcut politicienii lor, în cap cu gangsterul de Stoiadinovici[154], când au crezut că-și pot asigura sprijinul Germaniei în schimbul slăbirii Micii Înțelegeri și părăsirii Cehoslovaciei în 1938. Prințul regent Paul[155] și Stoiadinovici să se iau acum de-o mână cu pungașul de Carol, răspunzători cu toții de prăbușirea Micii Înțelegeri.

Joi, 26 septembrie 1940

Telefonez generalului Coroamă. Mă va primi mâine dimineață, la ora nouă, la comandamentul său din *Calea Griviței*. Citesc apoi decretul privitor la judecarea celor care au comis crime și delicte cu prilejul reprimării acțiunilor politice, în ultimii zece ani. Decretul vizează în principal acțiunile întreprinse în contra Mișcării legionare. Conform decretului, o comisie specială, formată din trei consilieri de la Casație, va cerceta toate cazurile, putând decide și arestarea inculpaților până la judecarea lor definitivă. A și început deja revizuirea procesului lui Corneliu Codreanu. Prin aceste măsuri, Antonescu vrea să-i potolească pe legionari, care continuă dezordinile în toată țara.

Antonescu publică o nouă scrisoare din seria documentelor secrete, trimisă lui Tătărescu și lui Carol, cu privire la starea de lucruri din armată.

Mihai Antonescu a trimis presei un comunicat f. supărător pentru Victor Iamandi, care va avea de suferit dacă faptele care i se impută se vor dovedi exacte. El figurează la Ministerul Justiției cu suma de 8 870 124 lei, fără acte justificative (5 300 000 reprezintă cheltuielile penale, iar 3 570 124 lei fondul electoral); pentru o altă sumă de 6 milioane ar avea „unele" acte justificative. Aștept să văd acum cu cât s-au înfruptat și ceilalți trădători: Gafencu, Andrei, Ralea și Ghelmegeanu. Cine ar fi crezut vreodată că se vor da la iveală toate aceste scandaluri? Din acest punct de vedere, bravo lui Antonescu!

Pe plan extern: date noi despre atacul Dakar-ului de către flota engleză și de câteva unități franceze, comandate de de Gaulle. Presa germană și italiană urlă

din răsputeri, în timp ce presa lui Pétain protestează în contra englezilor şi-l prezintă pe de Gaulle[156] drept un trădător al cauzei naţionale.

Seara la C. Mihăiescu, cu Lupu, întors ieri-noapte de la Arsura. Mihăiescu este încântat de noile măsuri luate de Antonescu. „Dacă le va aplica în mod corect şi-i va sancţiona exemplar pe toţi pungaşii el va deveni f. popular şi opinia publică va sfârşi prin a înghiţi şi politica lui de colaborare cu nemţii", zice Mihăiescu. Lupu e de aceeaşi părere. În ultimul său drum la Arsura, el a vorbit cu săteni din satul lui şi cu alte persoane din Huşi; toţi vorbesc la fel, cu multă admiraţie pentru Antonescu. „Faptul că a scăpat ţara de puşlamaua de Carol şi de camarila lui odioasă, zice Lupu, îl face f. popular în ţară, lucru de care noi trebuie să ţinem seama în acţiunea noastră de combatere a politicii sale interne şi externe". În noaptea aceasta soseşte în Capitală şi Maniu. Lupu crede că vom avea mâine, cel mai târziu poimâine, o nouă şedinţă de birou pentru a discuta toate aceste lucruri. Lupu are informaţii că Ralea şi Ghelmegeanu se pregătesc să fugă peste hotare, pentru a scăpa de închisoare şi de obligaţia de a restitui tot ce-au furat din bugetul ministerelor. Mihăiescu spune că legionarii au deja poliţia lor, care-i supraveghează pe toţi „cei deocheaţi" şi-i va aresta la prima mişcare, aşa cum au procedat la Timişoara cu Gavrilă Marinescu. Lupu a aflat la Huşi că Ralea a căutat să facă un act de vânzare fictivă a proprietăţii lui de la Dobrina, dar prietenii lui l-au sfătuit să renunţe întrucât riscă şi mai mult.

Mihăiescu cunoaşte personal pe colonelul Râmniceanu, noul mareşal al Curţii Regale; spune că este un om integru şi totodată bun ofiţer. Lupu spune că evreii sunt pur şi simplu disperaţi. Antonescu a dat asigurări lui Filderman[157] că legionarii nu se vor atinge de ei şi că guvernul este ferm hotărât să respecte în întregime drepturile tuturor minorităţilor. „Eu nu voi proceda niciodată ca Hitler", i-a declarat Antonescu lui Filderman. Cu toate acestea, în toată ţara legionarii îşi fac de cap şi confiscă prin teroare întreprinderile evreieşti. Mulţi evrei încep să facă unele asociaţii camuflate cu creştinii, în cea mai mare parte legionari pungaşi. Lupu este hotărât să ceară audienţă lui Antonescu pentru a-i semnala toate aceste abuzuri.

Vineri, 27 septembrie 1940

Telefonez lui Maniu la 8 dimineaţa. Îi explic că la 9 merg la Coroamă. El e ocupat toată dimineaţa şi la dejun. Ne vom vedea seara la 6 la Mihai Popovici, unde vom ţine o şedinţă de birou. Aflu de la el că va fi prezent şi Mihalache, care soseşte după-masă de la Dobreşti.

Coroamă m-a primit f. bine şi şi-a adus perfect aminte de mine. Timp de aproape o jumătate de oră am depănat amintiri comune din anii 1917 şi 1918 de pe frontul Târgu Ocna, trecând în revistă evenimentele mai importante de la sfârşitul lui august 1917, când Averescu[158] a reuşit să restabilească situaţia în acel sector căzut pentru două zile în mâinile nemţilor. Ne-am amintit de dezastrul produs în dreapta sectorului nostru - regiunea Caşin - când s-a produs defecţiunea trupelor ruseşti, iar ofiţerii lor, infanterişti şi artilerişti, s-au refugiat în cea mai mare parte

în sectorul nostru, disperați, flămânzi, cu epoleții de pe umeri rupți, iar unii bătuți crunt de soldații lor. În februarie 1918 ne-am despărțit, regimentul meu plecând spre Bucovina. Nu ne-am mai văzut de atunci până astăzi, de 22 de ani!

L-am pus apoi în curent cu politica pe care o fac eu lângă Maniu şi rolul pe care-l am în partid, de membru în biroul său. I-am arătat în câteva cuvinte punctul nostru de vedere în privința politicii interne şi externe a lui Antonescu, spunându-i că l-am văzut acum câteva zile cînd i-am predat memoriul partidului referitor la aceste chestiuni. A rămas f. surprins de faptul că noi mai putem crede în prăbuşirea lui Hitler, „când acesta e pe punctul să îngenuncheze şi Anglia". I-am explicat mai în detaliu pentru ce Anglia nu poate pierde războiul, pentru a ajunge la concluzia că este o politică total greşită aceea de a ne solidariza cu învinşii. El mi-a răspuns că numai cu ajutorul nemților vom putea elibera Basarabia şi nordul Bucovinei. „Nu trebuie uitat, i-am replicat eu, că aceste teritorii ruşii ni le-au luat cu consimțământul lui Hitler şi în cazul că acesta ar învinge până la urmă, el ar reduce România la un mic stat vasal, înfeudat complect economiei Reich-ului". Coroamă nu mi-a făcut impresia că este prea bine orientat în materie de politică externă. Ca militar, el crede orbeşte în „marea putere militară germană, care după înfrângerea Franței a devenit imbatabilă".

În ce priveşte Statul legionar, el mi-a spus că Antonescu „anume a cedat de formă legionarilor, pentru a-i încadra şi domina mai uşor ca să înceteze dezordinile".

Am trecut apoi la motivul principal al vizitei mele, arătându-i că în afară de rolul meu de om politic eu sunt şi profesor de istorie şi ca atare mă interesează şi mai mult adevărul privitor la abdicarea lui Carol. Coroamă, fără nici o ezitare, mi-a confirmat în întregime cele spuse de Antonescu. „Din moment ce el v-a spus aceste lucruri, pe care noi eram înțeleşi să le păstrăm secrete, nu văd pentru ce nu le-aş confirma şi eu, ca unul care l-am asistat în acea noapte de pomină", mi-a răspuns el. „A fost şi pentru mine, a continuat el, un moment dramatic pe care nu-l voi uita tot restul zilelor mele, să văd un general, prim-ministru, cu pistolul în mână, somând un rege, care, în acel moment, mai deținea funcțiunea de şef al statului şi de comandant suprem al oştirii, să-şi scrie abdicarea sub dictarea lui; la fel nu voi uita niciodată cuvintele ofensatoare şi grele pe care dl general Antonescu i le adresa în timp ce el, cu capul în jos, scria abdicarea şi nu scotea o vorbă".

L-am întrebat, înainte de plecare, care este situația generalilor arestați. Mi-a răspuns că f. curând se va lua o măsură în privința lor; care vor fi găsiți nevinovați vor fi puşi în libertate, celorlalți li se vor face procese. Am stat la Coroamă o oră şi douăzeci de minute. M-a rugat să mai trec pe la dânsul, întrucât „conversația avută cu mine i-a făcut multă plăcere".

Restul zilei, până la 5, am rămas acasă, scriind la *Jurnal* şi citind presa.

La ora 6, şedință de birou la Mihai Popovici. Prima chestiune este întrunirea proiectată pentru duminica viitoare şi pe care Antonescu n-a admis-o. Scrisoarea lui Maniu şi răspunsul lui Antonescu sunt publicate de ziarele de ieri.

Mihalache, Madgearu şi Mihai Popovici sunt de părere că Antonescu are dreptate să refuze ţinerea acestei întruniri cât timp el aşteaptă răspunsul pe cale diplomatică la demersurile sale făcute pe lângă Hitler şi Mussolini. Lupu le răspunde f. bine că în fond Antonescu se teme de marea popularitate a partidului nostru „şi a d-lui Maniu personal", care-l jenează în rolul pe care vrea el să-l joace pe lângă germani. „În ambiţia lui fără margini, continuă Lupu, el vrea să convingă pe Hitler că are ţara cu el". „Acesta nu este un lucru rău, îl întrerupe Madgearu, pentru că numai aşa Hitler va putea avea încredere în el şi va ordona haimanalelor de legionari să se potolească şi să asculte de Antonescu". El spune, în continuare, că de mai bine de o săptămână el primeşte zilnic tot felul de scrisori de ameninţare din partea legionarilor, unele fiind pline de grosolănii şi de ameninţări cu bătaia şi chiar cu moartea. Mihalache e de părere ca Madgearu să-şi ia un concediu de la catedră pentru o lună-două şi să plece în străinătate până se vor potoli lucrurile şi se va vedea dacă Antonescu îi va putea stăpâni pe legionari. Mihalache invocă şi părerea lui Răducanu, care i-a spus că este f. îngrijorat de atmosfera de ostilitate faţă de Madgearu care există printre studenţii legionari de la Academia de Comerţ. El singur nu înţelege „cum un profesor atât de bun poate avea neplăceri din partea studenţilor". Lupu e de părere să nu ia în serios astfel de ameninţări, întrucât şi el primeşte la fel şi nu se lasă intimidat. „Desigur, noi trebuie să ne aşteptăm, de azi înainte, continuă Lupu, la astfel de ameninţări, deoarece derbedeii aceştia ştiu că nu se pot apropia de popor decât dacă trec peste popularitatea partidului nostru. Noi nu trebuie să ne lăsăm intimidaţi. Singurul lucru pe care-l avem de făcut este să-l prevenim pe Antonescu că-l facem personal răspunzător de toate provocările şi ameninţările acestor haimanale". Madgearu răspunde că nu se teme şi nici nu se gândeşte să-şi ia concediu de la catedră. Pe Răducanu îl socoate un fricos, care se arată prea blând faţă de studenţii legionari şi pe care îi tolerează cu anii în căminul şcolii, deşi nu trec examenele cerute de regulament, ţinându-se numai de întruniri şi de acţiuni subversive. Lupu şi Mihalache se angajează să-i semnaleze lui Antonescu toată anarhia provocată în ţară de legionari.

Maniu ne informează că el a răspuns lui Antonescu, arătându-i că nu pe cale diplomatică se poate obţine satisfacţia necesară în legătură cu teroarea maghiară din Ardealul cedat. În acţiunea de protest faţă de unguri şi de protectorii lor, Maniu îi scrie lui Antonescu că opinia publică românească are un rol f. important de jucat şi că numai pe ea trebuie să se sprijine guvernul în acţiunea lui diplomatică. În scrisoarea sa, Antonescu zice că „în ceasul de faţă, când trebuie să răspund pentru faptele altora ca să salvez ţara, aştept de la d-voastră şi de la toţi cel puţin atât: înţelegere şi linişte ca să pot lucra". În răspunsul său, Maniu îi precizează încă o dată că partidul nostru a combătut tot timpul pe Carol în politica lui nenorocită şi că astăzi „dacă în unele concepţii generale politice ne deosebim, eu mă feresc să vă fac greutăţi cât de mici".

Mihai Popovici ridică apoi chestiunea luptei pe care trebuie s-o ducem în contra regimului lui Antonescu. „Cu toată aversiunea opiniei publice faţă de Hitler şi regimul său, trebuie să recunoaştem, începe Popovici, că lichidarea lui Carol şi

măsurile pe care le ia Antonescu îl fac popular, iar pentru noi va fi din ce în ce mai greu să-l combatem. Nu trebuie nici să-l azvârlim complect în brațele legionarilor, pentru că aceștia sunt și mai primejdioși decât el, fiind agenții lui Hitler sută-n sută". Popovici propune, în concluzie, adoptarea unei atitudini mai rezervate față de el, noi păstrându-ne categoric politica noastră, atât externă cât și internă, fixată prin memoriul predat lui Antonescu săptămâna trecută. În felul acesta câștigăm timp până se termină alegerile americane din noiembrie, pentru a vedea dacă intră sau nu în război Statele Unite. Până atunci vom vedea ce se întâmplă cu Anglia. Popovici crede că într-o săptămână, maximum două, situația ei se va lămuri într-un sens sau altul, întrucât germanii au așa pierderi în atacurile lor aeriene încât, dacă nu reușesc să debarce în acest timp, înseamnă că „nu mai debarcă niciodată" și în cazul acesta războiul intră într-o fază nouă, în care mulți ar începe să se îndoiască de victoria lui Hitler, poate chiar și Antonescu personal.

Mihalache, Madgearu și Lupu se raliază propunerii lui Popovici. „Chiar dacă am fi dispuși să-l combatem și mai energic, zice Lupu, noi în stradă nu putem lupta, așa că, de voie de nevoie, nu avem altă cale de ales și trebuie să găsim un *modus vivendi* cu dânsul". Lupu i-a cerut chiar azi la prânz audiență. Mihalache s-a angajat și el să-l vadă săptămâna viitoare. Ghiță Pop și cu mine ne-am raliat propunerii lui Lupu. Eu am adăugat și argumentul că în ziua în care lumea va vedea că Hitler nu poate debarca în Anglia va fi o decepție imensă în toată lumea filogermană, cu repercusiuni adânci chiar printre susținătorii cei mai hotărâți ai lui Hitler. „Cum acest moment se apropie din zi în zi, am continuat eu, găsesc nimerit să nu-l bruscăm prea tare pe Antonescu, pe care poate îl putem câștiga de partea noastră".

Maniu a rămas ferm pe poziția lui, recunoscând doar un singur lucru, acela că nu ne putem opune cu forța la politica lui Antonescu. Pentru el, „națiunea noastră nu trebuie să facă absolut nici un act de solidaritate cu fascismul și hitlerismul, care merg la pieire sigură". Antonescu este „un ambițios paranoic", devenit „un instrument docil" în mâinile nemților cu mult înainte de abdicarea lui Carol. „Cu acest om nu se poate încheia nici un acord, fiind un om fără cuvânt". Maniu recunoaște că Antonescu se bucură de oarecare popularitate „printre naivii clasei noastre conducătoare, care se vor dezmetici însă repede când vor vedea că numai vorba și lauda sunt de capul lui; din tot ce a anunțat el nu se va alege nimic, pentru că el e dispus să treacă cu buretele peste tot, cu condiția să treacă toți de partea lui și să-l ajute să se înalțe cât mai sus".

Trecem la ultima chestiune, versiunea din urmă a lui Antonescu despre condițiile în care s-a produs abdicarea lui Carol în dimineața de 6 septembrie. Madgearu spune că a vorbit cu generalul Șova aseară la Mihai Răutu și că el i-a confirmat în întregime cele spuse de Antonescu. Eu am povestit, în câteva cuvinte, discuția avută cu generalul Coroamă, care și el a confirmat ultima versiune a lui Antonescu. „Dacă așa s-au petrecut lucrurile, a zis Maniu, atunci în adevăr nebunul de Antonescu a dovedit și inițiativă și f. mult curaj totodată; numai un exaltat ca el putea realiza un fapt atât de îndrăzneț". „Recunoaște, d-le Maniu, că măcar pentru

acest lucru merită stima noastră", i-a spus Mihalache cu un aer puțin ironic. Maniu a zâmbit, dar nu i-a răspuns!

Sâmbătă, 28 septembrie 1940

Dejun la Fănel Mihăiescu. Sunt prezenți C. Lupu, Aurel Dobrescu, Ghiță Pop și inginerul Hoisescu. Anchetele ordonate de Antonescu pentru controlul cheltuielilor făcute cu ocazia reparațiilor de la Palatul Regal și cu organizarea Parcului Herăstrău fac o impresie f. bună. Toți sunt de acord că Antonescu câștigă multe simpatii de pe urma acestor măsuri pe placul opiniei publice. Chiar și revenirea la liceul cu opt clase este bine primită, căci se termină astfel haosul din învățământul secundar. Toată lumea așteaptă rezultatul controlului averilor celor care „slugărind pe /.../ Carol au prădat ca în codru banii statului". C. Lupu și Hoisescu dau o serie de informații în legătură cu „afacerile" lui Ralea și Ghelmegeanu care, ca și Iamandi, și-au construit ferme, vii, case luxoase, plus depunerile în băncile străine.

Anarhia din țară continuă. Antonescu publică mereu comunicate liniștitoare, în care cere să se respecte ordinea legală și înfierează pe aceia care, „camuflați în haina legionară", comit crime și tot felul de jafuri. Toată lumea știe însă că nu e vorba de nici un „camuflaj", deoarece legionarii fac ei înșiși toate aceste dezordini, cu știrea conducătorilor lor de la centru. Ghiță Pop susține că Antonescu a avut de mai multe ori „explicații violente cu Sima, pe care l-a făcut personal răspunzător de toate dezordinile din țară".

Fănel Mihăiescu pune mare nădejde în comisia pentru judecarea celor vinovați de abuzurile și ilegalitățile comise cu ocazia proceselor legionare și a trimiterii în lagăre a unora dintre fruntașii noștri. El are f. bune păreri despre consilierii de la Casație care fac parte din această comisie: Eugen Bănescu, D. Apostolidi și Vintilă Cristescu, magistrați integri, zice el. Secretar al comisiei este numit Barbu Scondăcescu, consilier la Curtea de Apel. La fel, e considerată drept f. bună numirea lui Al Cretzianu[159] ca secretar general la Externe. Hoisescu și Dobrescu îl cunosc f. bine și au păreri excelente despre el. Trecem apoi la chestiunile externe.

Darea mea de seamă despre importanța semnării tratatului de alianță al Axei cu Japonia ieri la Berlin a făcut o profundă impresie asupra prietenilor mei, care au respirat ușurați văzând, în fine, și ei zorile prăbușirii lui Hitler. După o analiză sumară a problemelor de politică internă și externă americană eu am susținut, în concluzie, că Germania a făcut cea mai mare greșeală de politică externă, care-i va fi fatală și va duce, inevitabil, la prăbușirea dictaturilor. Statele Unite, desigur, am spus eu, susțin din răsputeri „regimurile de democrație în lupta lor cu dictaturile; le dau de toate, credite, armament, echipament militar și sanitar, alimente, le dau tot, afară de intrarea în război. Chiar Roosevelt și cu toată echipa lui nu pot face mai mult. El trebuie să țină seama de opinia publică, care, în marea ei majoritate, nu vrea să se mai lase târâtă într-un război european ca în cel din

1914-1918. Câtă vreme nu sunt amenințate interesele lor directe, nici Roosevelt nu poate convinge opinia publică să accepte intrarea în război".

„Când e vorba însă de Japonia, lucrurile se schimbă complect. Imperialismul japonez constituie o primejdie directă pentru Statele Unite pentru că, stricând echilibrul în Pacific, deranjează toate interesele americane în această zonă. Ordinea nouă pe care japonezii urmăresc s-o stabilească în Asia înseamnă, de fapt, stabilirea unei hegemonii complecte a lor asupra întregului continent asiatic, ceea ce atinge nu numai interesele americane, dar și pe cele ale Franței, Angliei, Olandei, Portugaliei și în special ale Sovietelor. Imperialismul japonez aliat cu cel german și italian reprezintă o primejdie mortală pentru toate aceste țări. De-abia de azi înainte Roosevelt are la îndemână mijlocul de a convinge opinia publică a țării sale că a combate primejdia japoneză în Pacific și pe continentul asiatic înseamnă a combate și pe cel germano-italian din Europa. Pactul Berlin-Roma-Tokio va determina intrarea în război a colosului american. Despre acest lucru eu nu mai am, de azi înainte, nici o îndoială. Ieri, la Berlin, Hitler și Mussolini și-au semnat sentința de moarte. Este o lege istorică eternă care urmărește pe dictatorii tuturor timpurilor, de a nu ști să se oprească la timp și de a avea o clipă de întunecare a minții care-i duce la catastrofă. Ieri la Berlin s-a semnat, odată cu Axa Roma-Berlin-Tokio și anularea dictatului de la Viena. Să rămânem deci alături de Anglia care, atâta timp cât are în spatele ei pe americani, este invincibilă și să ne asigurăm sprijinul ei și al Washington-ului pentru anularea și a pactului Ribbentrop-Molotov din 1939, prin care ni s-au luat Basarabia și nordul Bucovinei".

Toți cei prezenți m-au felicitat călduros. „Din acest moment, a subliniat Fănel Mihăiescu, sunt în fine convins și eu că Hitler și-a semnat actul de moarte și că noi suntem pe drumul cel drept; de-abia aștept să-l văd pe Manoilescu pentru a-i reproșa crima de a fi semnat odiosul dictat de la Viena". La întoarcerea spre casă, Costache Lupu și Ghiță Pop mi-au repetat pe drum cuvintele lui Mihăiescu, spunându-mi că și ei au avut ezitările lor, care însă, din seara aceasta, au dispărut în întregime. „Zi mare pentru neamul nostru", ne-a spus la plecare cucoana Caterina[160], care ia parte, regulat, la ședințele noastre și care, de cele mai multe ori, exprimă păreri mai juste și mai chibzuite decât soțul ei!

Duminică, 29 septembrie 1940

Dejun cu Maniu, Lupu, Sever Bocu[161] și Ghiță Pop la Mihai Popovici. Eu le-am repetat cele spuse ieri-seară la Fănel Mihăiescu. „Păcat că n-au fost prezenți și Mihalache și Madgearu, a spus Lupu, pentru a se convinge și ei de catastrofa care-l așteaptă acum pe Hitler, după ce a semnat alianța și cu Japonia. Azi m-am convins definitiv că-i va intra Axa în cur". Popovici repetă gluma lui Lupu și face mare haz. Până și Maniu a apreciat-o, râzând cu poftă, cu toată pudicitatea lui cunoscută. „Este o mare zi și pentru noi, a declarat Maniu, pentru că de azi înainte pot vedea și alții ceea ce noi câțiva știm de mult, că Anglia nu poate fi învinsă".

Lupu constată cu regret că, deşi a cerut în două rânduri să vadă pe Antonescu, acesta nu i-a fixat încă o zi de audienţă. Popovici spune că nici pe Mihalache nu l-a primit încă.

Presa italiană şi germană vorbesc mereu despre „noua ordine europeană pe care cele două mari popoare sunt hotărâte s-o stabilească" în Europa. Lupu e convins că „prin aceste planuri nebuneşti, pe care le trâmbiţează atât de zgomotos Hitler şi Mussolini, aceştia fac un rău imens naţiunilor lor, expunându-le la răzbunarea tuturor celor ameninţaţi astăzi de ele; ce-i va mai împiedica mâine pe aceştia să procedeze la fel cu învinşii de mâine!"

Radio Londra a transmis azi-dimineaţă o parte din declaraţiile făcute de Cordel Hull[162], referitoare la semnarea pactului Roma-Berlin-Tokio. El a vorbit tare, pe un ton moderat ca formă. „Statele Unite nu sunt surprinse deloc de semnarea acestei alianţe, întrucât noi cunoaştem de mult legăturile dintre regimurile dictatoriale din Europa cu imperialismul nipon. Semnarea pactului de la Berlin din 27 septembrie este consecinţa logică a acestor legături mai vechi. Politica noastră în ceea ce priveşte echilibrul în Pacific rămâne neschimbată", a declarat el. Aviz celor trei semnatari!

Ghiţă Pop critică aspru de tot politica externă pe care vrea s-o facă Antonescu. El citeşte câteva pasagii din declaraţiile de politică externă făcute de Mihai Sturdza şi alte câteva din interviul dat de Antonescu, acum câteva zile, ziarului italian „Stampa". Ministrul nostru de Externe declară în termeni categorici că România este ferm hotărâtă să-şi încadreze politica ei în programul noii ordini europene urmărite de Axa Roma-Berlin. Antonescu a făcut declaraţii asemănătoare ziarului „Stampa". Maniu roagă din nou pe Lupu să caute să vadă pe Antonescu şi să-i explice greşeala imensă /pe/ care o face solidarizându-se cu Hitler, acum când e clar că el merge spre catastrofă.

Şedinţa se termină cu o expunere a mea despre luptele aeriene anglo-germane. În timp ce aviaţia germană bombardează mereu Londra, însă cu pierderi mari de avioane, cea engleză face praf centrele industriale germano-italiene, precum şi pe cele din ţările ocupate de germani, ca Franţa, Belgia şi Olanda. Recent aviaţia engleză a atacat teribil portul francez Lorient, unde se aflau multe vase germane. La fel în nordul Africii, unde trupele italiene sunt în retragere peste tot, iar aviaţia italiană înregistrează pierderi colosale, fără a mai vorbi despre scufundările de vase de război şi vase comerciale care transportă alimente şi muniţii trupelor din această regiune. Toate încercările italiene de pătrundere în Egipt s-au soldat cu pierderi catastrofale. „Armata italiană, cu toată revoluţia fascistă şi cu toate rodomontadele broscarului de Mussolini, am spus eu, rămâne aceeaşi oaste de cântăreţi, cu dinţii prea slabi faţă de ambiţiile lor, vorba lui Bismarck". „Nemernicul de Mussolini, adaugă Lupu, dacă ar fi rămas neutru, ar fi avut numai de câştigat şi în felul acesta lumea n-ar fi cunoscut poate falimentul total al pretinsei revoluţii fasciste, care ar fi transformat sufletul italian; vorbe goale pentru proşti, ieşite din capul unui sinistru demagog mediocru şi obraznic, ca prăpăditul şi nemernicul de Mussolini". Adevărul este că la noi nimeni nu ia în serios pe acest cabotin, nici

chiar fasciştii noştri. Ne-am despărţit într-o atmosferă de mult entuziasm şi optimism.

Seara am avut musafiri pe familiile Tănăsescu, Mihăilescu şi Marinescu. Le-am repetat şi lor semnificaţia pactului de la Berlin din 27 septembrie, arătându-le, în concluzie, cât este de greşită politica externă a lui Antonescu. Tănăseştii sunt cei mai încântaţi de perspectiva prăbuşirii lui Hitler. Ei sunt f. afectaţi de campania care se duce prin presa legionară în contra lui Victor Iamandi, protectorul lor. Colonelul Marinescu îi combate, arătându-le că „Iamandi jefuise groaznic fondurile Ministerului, plus ajutoarele de la Interne, în contul alegerilor, bani care au intrat toţi în buzunarul lui". El reproşează Tănăseştilor că iau apărarea unui „escroc şi susţinător slugarnic al ticălosului de Carol". Am intervenit în discuţie pentru a-i pune capăt, evitând o ceartă între ei. „Justiţia îşi va spune cuvântul şi numai atunci vom şti adevărul", am spus eu. Tănăsescu a declarat că nu are încredere în obiectivitatea magistraţilor care-l vor judeca pe Iamandi, căci vor fi terorizaţi de legionari. „Atunci înseamnă că nu mai avem justiţie, i-am răspuns eu, şi în cazul acesta Iamandi are şi el o mare parte de răspundere pentru că a acceptat rolul de a sluji pe Carol în opera de corupere a magistraturii, ridicând gunoaiele şi dând la cap caracterelor". Milica mi-a reproşat, după plecarea musafirilor, că am fost prea tare faţă de Tănăsescu. „Adevărul mai presus de toate", i-am răspuns eu.

Marinescu povesteşte o serie de abuzuri comise de bande de legionari în diferite oraşe din ţară şi pe care autorităţile nu le pot împiedica, cu toate ordinele primite de la Antonescu. El crede că, dacă lucrurile vor mai merge aşa, o ruptură violentă nu este exclusă între ei. „Totul depinde acum, zice el, de ce vor face nemţii; îl susţin pe Antonescu ori pe legionari. În orice caz, rapoartele mai multor comandanţi de jandarmi arată că anarhia din ţară ia zilnic aspecte tot mai grave şi că ordinea nu se va mai putea ţine". Mihăilescu e convins că nemţii vor susţine pe Antonescu, întrucât ei au nevoie de ordine în ţară, iar dacă se gândesc serios să atace într-o zi pe ruşi, atunci ei au nevoie de concursul armatei române, lucru pe care îl poate realiza mai uşor Antonescu decât bandele dezordonate de legionari". M-am declarat de acord cu Mihăilescu, felicitându-l pentru judecata lui sănătoasă.

Luni, 30 septembrie 1940

Fac cu fetele toată dimineaţa lecţii, căci mâine încep şcolile. La 12 mă duc la Minister, unde întâlnesc pe Găzdaru, fostul asistent al lui Pascu[162] şi acum profesor plin şi mare legionar, reprezentând Iaşul la Ministerul Învăţământului. E un om moderat şi corect. De pe când eram la Iaşi el mi-a arătat multă prietenie şi trecea drept „huditist" în marea mea luptă cu Oţetea[163] şi cu protectorii lui, francmasonii din Iaşi. Am intrat cu el în cabinetul lui Chirnoagă[164], unde am stat de vorbă toţi trei aproape o oră. Am discutat numai probleme de învăţământ. O întâmplare fericită că atât Chirnoagă cât şi Găzdaru îmi sunt prieteni vechi, care cunosc lupta mea grea de la Iaşi cu francmasonii de acolo şi apoi acţiunea mea politică alături de Maniu, faţă de care ei au o mare stimă. Chirnoagă şi Găzdaru mă

asigură de tot concursul lor pentru a fi repus în drepturile mele, ca victimă a francmasonilor ieşeni şi a ticălosului de Carol care, prin slugoii lui, a mers până la suprimarea conferinţei mele de la Academia de Comerţ. Ei mă roagă să le fac un memoriu în vederea numirii mele la catedra lui Iorga, pe care ei sunt decişi să-l pensioneze imediat.

Când vorbeam cu ei, a intrat în cabinetul lui Chirnoagă Băncilă, directorul învăţământului secundar, cu listele de bacalaureat pentru regiunea Iaşi, pentru a le discuta cu Găzdaru. Acesta m-a întrebat din ce comisie vreau să fac parte. I-am spus că aş dori să fiu cât mai aproape de casă, la cea de la *Mihai Viteazul*. Băncilă i-a şoptit ceva la ureche lui Găzdaru. Acesta a izbucnit în râs, declarând cu glas tare şi adresându-se lui Chirnoagă. „Băncilă, care nu cunoaşte pe Hudiţă, mi-a şoptit că, după cât ştie el, este un bolşevic primejdios". Chirnoagă şi Găzdaru l-au pus în curent în câteva cuvinte cu lupta mea de la Iaşi şi cu acţiunea mea alături de Maniu. Eu i-am explicat că reputaţia de bolşevic mi s-a creat în 1926, când eram la Paris şi luasem apărarea studenţilor evrei atacaţi de nişte huligani care în loc de carte se ţineau de agitaţii compromiţătoare pentru statul nostru. A rămas deci să figurez în comisia de la *Mihai Viteazul.*

Când să plec, a intrat Sacerdoţeanu[165] cu o serie de hârtii referitoare la Arhivele Statului şi Şcoala de Arhivistică. A rămas surprins când a văzut în ce raporturi amicale eram cu Chirnoagă şi Găzdaru cu care mă tutuiam. Am aşteptat să-şi rezolve hârtiile şi am ieşit împreună. Ne-am înţeles să ne revedem cu Chirnoagă şi cu Găzdaru mâine după-masă la şase, când le voi aduce memoriul cerut de ei. Sacerdoţeanu m-a pus în curent cu chestiunea titularizării a patru profesori în frunte cu el, hotărâtă la ultima şedinţă a consiliului Şcolii de Arhivistică, şedinţă de la care eu am lipsit, fiind plecat la Zorleni. Situaţia mea de fost conferenţiar la Iaşi şi la Academia de Comerţ din Bucureşti şi de doctor în litere la Sorbona corespund perfect regulamentului Şcolii de Arhivistică pentru a fi titularizat. Conform legii de organizare a şcolii, profesorii titulari sunt asimilaţi în grad cu conferenţiarii definitivi. M-am înţeles cu Sacerdoţeanu să vină şi el la Minister mâine la 6 cu raportul de recomandare pentru a-l preda lui Chirnoagă. El se temea să vină la Minister cu /un/ astfel de raport, ca unul care trece drept adept al lui Iorga. L-am asigurat că prietenia mea veche cu Chirnoagă este o garanţie şi pentru dânsul. A plecat acasă fericit.

După-masă am stat acasă şi am pregătit memoriul pentru Minister. Complectez *Jurnalul*, ascult radioul. Nimic deosebit pe frontul anglo-german, unde războiul aerian continuă dar fără rezultate spectaculoase. Pe plan intern, Mişcarea legionară continuă să facă mult zgomot în jurul ei, dându-şi aere de mare partid, care va stăpâni curând toată administraţia ţării. Mişcarea legionară lansează un apel pentru aşa-zisul Ajutor Legionar în folosul refugiaţilor ardeleni, bucovineni şi basarabeni. Apelul este semnat de Ilie Gârneaţă[166], „comandantul Bunei-Vestiri". Adunarea Colegiului Medicilor din Capitală a cerut eliminarea medicilor evrei din colegiu şi interzicerea profesiunii lor la altă lume decât cea evreiască. Nu ştiu cine l-a sfătuit pe Antonescu să ia măsura cu introducerea aşa-zisului Cadru disponibil

al funcționarilor publici, căci dacă va căuta să-l aplice își va pune pe cap tot aparatul administrativ al statului. Deși li se oferă 80% din salariu celor trecuți în Cadrul disponibil, nici un funcționar nu se va mai vedea sigur pe funcțiunea lui și acest lucru va contribui mult la pierderea popularității generalului. Bănuiesc că măsura i-a fost impusă de legionari, care urmăresc să scoată din administrație pe aceia care nu sunt cu ei.

Pe plan extern, la ordinea zilei este Pactul tripartit. Presa italo-germană îl ridică în slăvi, în timp ce presa engleză și americană îl critică, văzând în el intenția acestor puteri de a tulbura liniștea lumii întregi prin preocupările imperialiste. Pactul a provocat o nouă încordare în relațiile anglo-japoneze.

Marți, 1 octombrie 1940

Am condus la ora opt fetele noastre la liceul *Iulia Hasdeu*. Le-am prezentat directoarei, d-ra Popovici Rea Sylvia, profesoară de fizico-chimice, care se arată încântată de a avea în liceul ei „fiicele unui om de seamă". E cam artificială și-și dă aere de mare directoare. După ce fetele au intrat în clasele lor, ea mi-a arătat liceul, laboratorul de fizico-chimice și internatul fetelor în care adăpostește cam o sută de eleve. Am cunoscut și mai multe profesoare, printre care cunoștința mea de la Paris, Matilda Botez, căsătorită acum Șiadbei, profesoară de germană, d-ra Papadopol, de matematici și d-na Băncilă, de franceză, soția directorului învățământului secundar, pe care l-am cunoscut ieri la Minister.

Am trecut apoi pe la Lupu și pe la C. Mihăiescu. Maniu e plecat de două zile la Sibiu. Mihăiescu și Lupu găsesc f. bună măsura luată ieri de Antonescu de a fixa domiciliu obligator lui Guță Tătărescu, Gavrilă Marinescu, Victor Iamandi, Ghelmegeanu etc. /și/ generalii Argeșanu, Bengliu, Ilcuș și Țenescu; Eduard Mirto[167], Teofil Sidorovici, Eugen Titeanu[168], Radu Lobey[169], Cezar Petrescu[170], Pamva(?) Ion și colonelul Zeciu. Motivarea acestei măsuri este că aceste persoane se află deja în cercetarea comisiei în vederea trimiterii lor în judecată și apoi că prin această măsură ei sunt puși la adăpost de orice violențe posibile, aluzie sigură la legionari.

„Cine ar fi crezut vreodată că pușlamalele de Guță Tătărescu, Mirto, Iamandi, Ghelmegeanu etc. or să se vadă arestate și trimise în judecată, zice Mihăiescu; îmi ridic pălăria în fața lui Antonescu pentru a fi îndeplinit această dorință fierbinte a opiniei noastre publice". Lupu îl va felicita pe Antonescu pentru „această măsură de salubritate morală" de îndată ce-l va vedea; el așteaptă să fie primit în cursul săptămânii viitoare. Ziarele publică decretul prin care se modifică legea învățământului superior privitoare la pensionarea profesorilor universitari. Iată o măsură f. bună. În fine se deschide și pentru mine perspectiva de a fi încadrat la Facultatea de Litere din Capitală, unde Iorga îmi barează drumul de atâția ani!

La ora 6 după-masă mă duc la Ministerul Învățământului împreună cu Sacerdoțeanu. Chirnoagă a aprobat raportul de titularizare a celor patru profesori: Sacerdoțeanu, Hudiță, Elian[171] și Vîrtosu[172]. El a făcut un referat în care arată că titularizarea se face conform legii în vigoare, după care s-a dus la Brăileanu[173] și a

luat şi aprobarea lui. La ora 7 totul era terminat. Sacerdoţeanu a plecat cu ordinele de titularizare ale celor patru profesori, iar eu am mai rămas să stau de vorbă cu Chirnoagă şi Găzdaru.

După câteva minute a venit şi P.P. Panaitescu, furios la culme pe Antonescu şi pe Brăileanu, care au decis transferarea lui Gh. Brătianu la catedra lui Iorga peste capul facultăţii. Panaitescu spune că el se opune la această transferare şi că se va duce mâine la Antonescu să-i ceară respectul legii, care dă numai consiliului de la facultate dreptul de a transfera sau nu un candidat. Chirnoagă şi Găzdaru îi dau dreptate, declarându-se de acord cu el. Panaitescu are şi aprobarea lui Brăileanu în această chestiune, care recunoaşte şi el că aşa cere legea, însă el nu s-a putut opune ordinului lui Antonescu. Panaitescu spune că dacă totuşi Antonescu se încăpăţânează şi persevereazǎ în transferarea lui Brătianu, el îi va propune scindarea catedrei pentru a putea intra şi eu. Chirnoagă şi Găzdaru şi-au dat adeziunea, rugându-l pe Panaitescu să fie tare şi să nu cedeze în faţa lui Antonescu. Aflu de la ei că o serie de profesori de la Universitatea din Cernăuţi au fost încadraţi la Bucureşti: Sauciuc Săveanu, Narly[174], Marmeliuc[175], Dragoş Protopopescu[176], Brăileanu, Mircea Florian[177], Leca Morariu[178], Radu Sbierea, Nandriş[179], Sever Pop[180] şi I. Nistor[181]. Faţă de atâţia profesori, nu văd cum s-ar putea scinda catedra lui Iorga pentru a se mai numi încă unul. Găzdaru mă asigură că va găsi el cu Panaitescu o soluţie şi pentru mine. El s-a încadrat tot la Bucureşti, transferându-se de la Iaşi, iar în locul său a fost încadrat Bacinski[182] de la Cernăuţi. Ce bizară este viaţa! Găsesc sprijin în rezolvarea intereselor mele în învăţământ tocmai de la legionari, a căror mişcare am detestat-o şi o detest mai departe! Acum văd ce rol important joacă prieteniile personale! Ajung acasă cu o chestiune tranşată. Sunt profesor definitiv la Bucureşti, la Şcoala de Arhivistică, cu gradul de conferenţiar definitiv.

Comentăm în cursul serii impresiile Ioanei şi Ricăi din prima lor zi de şcoală la liceul *Iulia Hasdeu*.

Miercuri, 2 octombrie 1940

Dejun cu Lupu la C. Mihăiescu. Discutăm mult problema consolidării influenţei germane la noi în ţară. Toţi oportuniştii noştri, destul de mulţi de altfel, se îmbulzesc acum după noul vânt care bate. Oamenii aceştia, deşi au sub ochii lor exemplul celor care s-au compromis cu Carol, nu învaţă totuşi nimic. Pentru a-şi păstra situaţiile nu se gândesc o clipă la ziua de mâine şi sunt gata să se compromită şi cu germanii, deşi în conversaţiile particulare se arată îngrijoraţi de scopurile lor de dominaţie. Lupu e indignat pe drept cuvânt de „cameleonismul" atâtor pretinşi intelectuali ca Răducanu, Herescu, Vintilă Mihăilescu[183] şi alţii. Cu ocazia inaugurării expoziţiei cărţii germane, care s-a deschis zilele acestea la Dalles, Lupu a citit în ziare discursul lui Brăileanu şi a văzut printre asistenţi şi pe aceştia de mai sus. „Acestui gheşeftar de Răducanu, care de când îl cunosc, zice Lupu, face parte din cele mai grase consilii de administraţie, îi place să treacă drept ţărănist democrat, când, în realitate, nu are nimic comun cu democraţia, ba

influențează și pe Mihalache cu aerele lui de profesor universitar și de mare specialist în finanțe /.../". Vintilă Mihăilescu /.../, fost colaborator intim al lui Armand Călinescu, nu știe azi cum să se pună bine cu noii stăpânitori. Herescu, care admira pe Carol și declara că este în stare să meargă și-n patru labe pe *Calea Victoriei* dacă i-ar cere-o el, era și el prezent la Dalles, alături de toți nemțofilii din București. Printre ei am văzut și pe Marmeliuc și pe vechiul meu prieten de la Iași, profesorul Plăcințeanu[184]. Alt caracter! Mă întreb deseori dacă eu nu greșesc condamnând prea aspru toată această lume de oportuniști dezgustători, care-și văd numai de interesele lor meschine, puțin păsându-le de orice morală.

„Hudiță dragă, îmi spune Lupu, tu ești un mare izolat în generația ta; eu te admir pentru curajul cu care tu lupți pentru o societate mai dreaptă, mai morală; nu m-au surprins niciodată eșecurile tale de la Iași și nici cele din Capitală; era inevitabil să fii învins; forțele răului sunt încă f. puternice în clasa noastră dirigentă". „Pentru aceste calități, intervine Mihăiescu, eu l-am iubit și admirat". „Drumul meu în viață este trasat de un determinism care datează de mult în familia mea; lupta străbunilor mei ardeleni, în frunte cu Horea și ai celor din Moldova până la părinții mei, o lungă serie de răzvrătiți idealiști. Eu îmi continuu drumul meu cu convingerea adâncă și neclintită că așa trebuie să procedeze orice cărturar român conștient de îndatoririle lui față de națiunea sa. Am un singur regret: că în drumul meu spinos pe care l-am ales am angajat și o familie, care merita o viață mai bună, mai liniștită și ferită de greutăți".

Seara am ascultat la radio și am scris la *Jurnal*. Războiul aerian continuă cu pierderi f. mari pentru germani. Presa lor polemizează cu Churchill pe chestiunea Pactului tripartit. Acesta a declarat că pactul este îndreptat și în contra Sovietelor, așa cum și este, și bineînțeles lui Hitler nu-i convine s-o rupă cu ele tocmai acum, în plină luptă cu Anglia. Presa germană face eforturi disperate să nege caracterul antisovietic al Pactului tripartit. Presa sovietică are desigur instrucțiuni să treacă cu vederea acest lucru, deși știe f. bine că Churchill are dreptate. Un articol din „Pravda", de la 30 septembrie, dovedește cu prisosință nemulțumirea și îngrijorarea Sovietelor. Așa le trebuie, pentru că numai ele poartă răspunderea acestui război, din care sperau numai foloase în dauna vecinilor!

Joi, 3 octombrie 1940

Dimineața la zece, ședință la Școala de Arhivistică în legătură cu deschiderea anului școlar. După ședință, am vorbit cu Sacerdoțeanu. E încântat de bunele mele relații cu Chirnoagă, care pot fi de folos Școlii în raporturile ei cu Ministerul. În realitate, pe el îl interesează nu atât Școala de Arhivistică ci situația lui de director al Arhivelor Statului și toate celelalte avantagii legate de post, locuință, lumină, încălzit, servitori. L-am asigurat că pe mine nu mă interesează deloc postul său, preocupările mele fiind îndreptate spre Facultatea de Litere.

După-masă, pe la șase, am trecut pe la C. Mihăiescu, unde am întâlnit pe C. Teodorescu[185], viceguvernatorul Băncii Naționale. Am luat câte un aperitiv la bodega de la *Ambasador*, la invitația lui Mihăiescu. Discutăm mult situația

externă. Teodorescu e de acord cu mine că Pactul tripartit este o mare greşeală din partea lui Hitler şi că el va provoca inevitabil intrarea colosului american în luptă. E şi el îngrijorat, ca şi Mihăiescu, de anarhia care domneşte în ţară de pe urma terorii legionare. El crede că lucrurile nu mai pot merge aşa fără a compromite grav regimul lui Antonescu. Mihăiescu este îngrijorat de marea demonstraţie legionară de duminica viitoare, la care vor lua parte toate cadrele lor din ţară. El se teme ca legionarii, la îndemnul nemţilor, să nu încerce a se debarasa de Antonescu, luând singuri puterea. Mihăiescu este informat că Antonescu a luat întinse măsuri militare pentru asigurarea ordinii şi pentru paza lui proprie. După el, legionarii nu prea sunt mulţumiţi de Antonescu, care încearcă „să frâneze mişcarea lor şi să-i silească să intre în legalitate". În vederea demonstraţiei de duminică au fost luate întinse măsuri poliţieneşti şi au fost aduse şi mai multe unităţi militare şi jandarmereşti din provincie.

Teodorescu se bucură mult de hotărârea lui Antonescu de a judeca şi pedepsi pe Tătărescu „şi pe ceilalţi slugoi ai pungaşului de Carol". Postul pe care-l ocupă la Banca Naţională i-a dat ocazia să cunoască toate matrapazlâcurile lui Carol şi ale clicii lui de pungaşi în materie de transferuri de valută forte peste frontieră.

Ziarele de azi publică comisiile de bacalaureat din toată ţara. Eu am rămas la comisia de la *Mihai Viteazul*. Examenele încep sâmbăta viitoare.

Seara ascult la posturile străine tot felul de comentarii referitoare la întrevederea de la Brenner dintre Mussolini şi Hitler. Nimeni nu ştie ce mai pun la cale cei doi bandiţi. Grecii şi sârbii sunt f. îngrijoraţi de această întrevedere. Ministrul de Externe spaniol bate mereu drumul între Roma şi Berlin. În ce scop?

Vineri, 4 octombrie 1940

Atacuri violente în presă în contra lui Victor Iamandi, acuzat de a-şi fi bătut joc de magistratură cât timp a fost ministru al Justiţiei, pe timpul lui Carol. Antonescu publică un nou comunicat în care condamnă anarhia şi dezordinile din ţară, provocate de „elemente străine, îmbrăcate în haine legionare". Vorbă să fie! Antonescu îi îndeamnă pe legionari să respecte legalitatea şi ordinea. Ce ştiu însă haimanalele despre toate aceste îndemnuri! Nu-l văd bine pe Antonescu.

Ascult la Radio Londra o serie de informaţii interesante referitoare la războiul aerian şi comentarii despre întrevederea Hitler-Mussolini, precum şi despre Pactul tripartit. În guvernul Churchill s-a produs o importantă remaniere. A demisionat Chamberlain[186] pentru motive de boală, fiind înlocuit de John Anderson. Văd din ziare arestarea lui Eugen Titeanu şi confiscarea averii. Încă un individ care trăncănea fără ruşine ridicând în slavă pe pungaşul de Carol.

Lucrez toată dimineaţa pentru cursul /de/ la Şcoala de Arhivistică.

Seara la Fănel Mihăiescu cu Lupu, cu fratele său, Costache, plus: Hoisescu, Ghiţă Pop, Ilie Lazăr[187], Negrei şi Aurel Dobrescu. Lupu n-a obţinut nici azi audienţa cerută lui Antonescu. E furios pe el şi-l critică rău de tot, considerându-l „vândut nemţilor, care l-au pus la conducerea ţării pentru a le face jocul". „Ce

nenorocire pe capul nostru, să scăpăm de o dictatură odioasă, continuă el, şi să dăm peste alta la fel, poate şi mai grea, ca una impusă de nemţi şi de haimanalele legionare". Din discuţia care a urmat şi la care au participat toţi cei prezenţi a reieşit următorul lucru; că Antonescu, cu toate meritele sale de a fi lichidat pe Carol şi toată şandramaua lui, face totuşi greşeli care-i vor reduce mult popularitatea din primele zile. Înfeudarea la Axă, cadrul disponibil şi anarhia provocată de legionari în toată ţara îi vor reduce f. mult popularitatea. Ghiţă Pop, Aurel Dobrescu şi Ilie Lazăr insistă mult asupra acestui aspect şi susţin că f. curând „germanii vor pune mâna efectiv pe România". „Saşii şi şvabii, spune Ghiţă Pop, jubilează şi nici nu se jenează să vorbească în gura mare că România va fi curând ocupată de armata germană". Aurel Dobrescu îl complectează, afirmând că saşii din Braşov susţin că ei şi şvabii sunt de fapt arbitri între Antonescu şi legionari şi că de dânşii depinde pe cine va susţine Hitler.

Mihăiescu şi Hoisescu au informaţii că legionarii pregătesc o mare lovitură cu ocazia demonstraţiei de duminica viitoare.

Costache Lupu ne informează că în lagărul foştilor carlişti „domneşte o jale mare" din cauza ameninţărilor legionarilor. Pe la ora cinci, el a fost chemat la telefon de către Teodorescu Branişte[188] care l-a informat că azi după-masă s-a sinucis la Iaşi Petre Andrei, ameninţat să fie arestat de către legionari. Cei prezenţi cunoscând proastele relaţii care erau între mine şi el, am tăcut, abţinându-mă de la orice comentarii. N-am putut însă să nu mă gândesc la coincidenţa bizară că eu m-am titularizat la Şcoala de Arhivistică în timpul când el era hotărât să se sinucidă. La calvarul luptei mele pentru catedră, duşmănia lui Andrei a jucat un mare rol /.../. Ghiţă Pop, Ilie Lazăr şi Aurel Dobrescu au povestit cu multe detalii scena petrecută între ei şi Andrei pe timpul conflictului dintre Maniu şi Stere pe chestiunea manifestaţiei generalilor, în 1929. Pe atunci, Andrei trecea drept un înfocat sterist. Unii credeau chiar că este copilul din flori al lui Stere. „După plecarea din partid a lui Stere, spune Ilie Lazăr, se credea că mulţi deputaţi din Moldova se vor solidariza cu el, printre care Andrei, Ralea, Costăchescu, Zane[189] şi Vasile Râşcanu[190]. A fost de ajuns să-i cheme Maniu şi să le garanteze anumite situaţii în partid pentru ca toţi să abandoneze pe Stere, şeful lor spiritual şi politic, pentru a rămâne în partid; lui Andrei, care era cel mai gălăgios dintre toţi, Maniu i-a promis un subsecretariat de stat la Ministerul Agriculturii. L-a acceptat bucuros, angajându-se să convingă el şi pe ceilalţi sterişti să rămână credincioşi partidului.

Mihăiescu şi Hoisescu au povestit o serie de manevre prin care Andrei căuta să se pună bine cu Mihalache, dezbinând pe Costăchescu şi pe Gusti, ca să pună el mâna pe Ministerul Învăţământului. Lupu ştie şi el multe din aceste manevre de pe vremea când Andrei şi Ralea o făceau pe oamenii de stânga în partid şi se gudurau pe lângă el în vederea unei „regrupări a ţărăniştilor de stânga". „Nu mică mi-a fost mirarea, a continuat Lupu, când i-am văzut pe aceşti doi campioni ai democraţiei trecând fără ruşine de partea lui Carol şi servindu-l cu mult devotament în instaurarea regimului său de dictatură şi-n persecutarea celor care rămăseseră credincioşi partidului".

Generalul Negrei a povestit apoi prin ce mijloace perfide Andrei a căutat să-l scoată din şefia organizaţiei de Vaslui, unde, după fuziunea din 1934, el nu voia să-l accepte nici ca vicepreşedinte /.../.

Pentru a pune capăt acestor comentarii, eu le-am făcut ca de obicei o scurtă expunere privitoare la situaţia externă, pe care am terminat-o cu afirmaţia: „Iată-ne intraţi şi în luna octombrie şi Hitler încă n-a cucerit Anglia, aşa cum se fălea acum trei luni şi mai bine, când afirma că debarcarea este o chestiune de zile". Lupu este mai convins ca oricând că Hitler a pierdut războiul şi merge spre catastrofă. După ce am lăsat pe Lupu la locuinţa lui din strada *Episcopiei*, fratele lui Costache m-a dus cu maşina lui până în *Vatra Luminoasă*. M-a rugat pentru nişte elevi evrei, care trec examenul de bacalaureat la comisia mea. Părinţii lor se tem ca legionarii să nu fi dat dispoziţii comisiilor de bacalaureat să trântească pe toţi evreii. Costache Lupu spune că această bănuială nu poate fi scoasă din mintea lor. I-am răspuns că nici vorbă de aşa ceva, iar cât despre mine personal, nu sunt nici antisemit şi nici prea exigent la un examen pe care l-am combătut tot timpul şi-n Parlament, întrucât îl găsesc inutil, cel puţin în forma în care este el organizat astăzi.

Sâmbătă, 5 octombrie 1940

Prima zi de bacalaureat la *Mihai Viteazul*. Verificarea actelor şi teza la română. N-am observat nici umbră de antisemitism la ceilalţi membri din comisie. Mai mulţi evrei, părinţi ai elevilor înscrişi la examenul de bacalaureat, au cerut să vorbească cu mine. I-am primit în cancelaria liceului şi i-am asigurat că examenul se va desfăşura în perfectă ordine şi legalitate şi să nu aibă nici o teamă. Au plecat f. mulţumiţi, unii cu lacrimi în ochi. Costache Lupu mi-a telefonat seara, spunîndu-mi că evreii cu care am vorbit dimineaţă au rămas încântaţi de modul cum i-am tratat.

Seara am stat acasă, ascultând radioul şi ţinând la zi *Jurnalul*. Văd din ziare că s-a inaugurat şi la radioul nostru o aşa-zisă oră germană. A vorbit la inaugurarea ei filologul german Ernst Gamillscheg[191], un fel de consilier cultural al Legaţiei Germane din Bucureşti. Nemţii o iau metodic; întâi expoziţia Cărţii Germane, apoi ora germană la radio şi mâine vom vedea desigur şi altele!

Radio Londra a dezminţit în noaptea aceasta toate zvonurile răspândite de unele ziare italiene şi germane despre anumite tratative de pace cu Hitler şi Mussolini, care ar avea loc prin intermediul Spaniei. Se speculează faptul că Anglia are ca ambasador la Madrid pe fostul ministru de Externe Samuel Hoare[192]. Vizitele dese pe care le face ministrul de Externe al Spaniei la Roma şi la Berlin sunt puse în legătură cu aceste pretinse tratative. Sunt convins că sunt simple scornituri ale propagandei germane, care are interesul să găsească o explicaţie onorabilă neputinţei lor de a debarca în Anglia.

Duminică, 6 octombrie 1940

În timpul bacalaureatului, examenul se ținea până azi și duminicile sau de alte sărbători oficiale. Anul acesta, din marea grijă pe care legionarii o poartă Bisericii, s-a interzis categoric de a se ține vreun examen în timpul sărbătorilor.

Am stat acasă până la 11^{30} și am ascultat discursul lui Antonescu ținut la marea demonstrație legionară de la statuia lui Mihai Viteazul, unde el a apărut în uniformă legionară, după cum s-a comunicat la radio. M-a surprins această greșeală din partea lui, să lase uniforma militară, de general de corp de armată și să îmbrace o cămașă verde, încins cu o curea, ca ultimele haimanale din coloana a 5–a germană! El și-o fi închipuind că, îmbrăcând uniforma lor, le va inspira mai multă încredere pentru a fi ascultat. Se înșeală însă amar, pentru că acestor indivizi le impune mai mult uniforma militară decât cea legionară. După mine unul, calculul lui Antonescu e cu totul greșit și dovedește o judecată neserioasă. Să vedem cum va ieși cu tovarășii săi politici pe care i-a îndemnat stăruitor de tot să respecte ordinea și legalitatea, în timp ce ei umblă după răzbunări și chiverniseală, acum ori niciodată!

Am plecat apoi la biserica unită la parastasul de șase ani de la moartea lui Cicio Pop[193]. Maniu a sosit în cursul dimineții din Ardeal pentru a participa la acest parastas. Au mai fost prezenți: Lupu, Mihai Popovici, Madgearu etc., Maniu și Lupu fiind invitați să ia dejunul la fiica lui Cicio Pop, căsătorită Dobrescu; eu m-am întors acasă, având la dejun pe Neculai[194] și pe Mircea[195].

Neculai lucrează tot la comisia de refugiați din Basarabia; Mircea își face stagiul militar, înălțat de curând sublocotenent de rezervă. Mircea a petrecut câteva zile la Bogdănești. Ne-a adus vești bune de la tata, care i-a spus că oamenii noștri din județ nu iau în serios nici pe Antonescu și nici pe legionari. Primul a fost f. popular la început, când „l-a fugărit" pe Carol de pe tron, dar de când „s-a dat cu legionarii" și-a pierdut aproape toată popularitatea.

După-masă la ora 4 am făcut o plimbare la Snagov cu mașina lui Zimțea. Au mers și Milica și fetele. Ne-am plimbat prin pădure și am luat masa de seară la restaurantul de pe malul lacului. Ne-am întors pe la 10 seara.

Luni, 7 octombrie 1940

Am terminat astăzi tezele la bacalaureat. Vom da rezultatul la înscris miercuri, la ora 9 seara. De la liceu m-am dus direct acasă, fiind f. obosit. Seara la 10 m-am culcat fără să mai ascult posturile de radio. Ziarele de azi sunt pline de comentarii pe marginea marii demonstrații legionare de ieri și de fotografii care-l arată pe Antonescu îmbrăcat în cămașa legionară primind defilarea haimanalelor legionare, bărbați și femei cu mâinile întinse, după salutul vechi roman. Ce a ajuns biata țară și ce o mai așteaptă în viitor, cât timp Hitler a rămas stăpân pe toată Europa centrală.

Marți, 8 octombrie 1940

Astăzi şi mâine sunt liber de la bacalaureat. Profesorii care au teze citesc lucrările scrise până mâine la 5 p.m., când ne întrunim să dăm rezultatul celor admişi. Oralul va începe joi dimineață.

Văd la 11 pe Costică Mihăiescu şi pe Lupu, cu care iau un aperitiv la bodega de la *Ambasador*. Lupu şi Mihăiescu au aprecieri bune pentru discursul lui Antonescu de ieri, afară bineînțeles de partea externă, referitoare la încadrarea în Axă! Suntem cu toții de acord că demonstrația de duminică s-a desfăşurat în linişte şi că Antonescu face impresia că domină situația şi că nu se lasă încălecat de legionari. Mihăiescu spune însă că după informațiile lui legionarii au planurile lor şi că ei vor trece la acțiune peste capul lui Antonescu dacă acesta temporizează cu pedepsirea celor vinovați de masacrarea prietenilor lor. Nici noul decret cu privire la naționalizarea întreprinderilor nu-i satisface complect. „Legionarii, continuă Mihăiescu, sunt grăbiți să vadă naționalizată toată economia țării şi vor să scoată pe toți evreii din barouri, colegii şi administrația de stat". „În fond, zice Lupu, totul depinde de ce intenționează Hitler să facă în România; am ajuns ca pe timpurile vechi, când Poarta otomană era arbitră între pretendenții noştri la domnie; câştiga acela care oferea turcilor mai mult. Hitler a luat azi locul turcilor; el va susține dintre cele două părți, Antonescu şi legionarii, pe aceea care-i oferă avantagii mai mari. Iată de ce, de azi înainte, Antonescu devine tot aşa de primejdios ca şi legionarii". M-am declarat de acord cu Lupu. În seara aceasta soseşte în Bucureşti Maniu, care a fost din nou la Sibiu, Braşov şi alte localități.

Seara citesc în ziarele noastre alte atacuri la adresa lui Victor Iamandi. Şeful său de cabinet de la Ministerul de Justiție, omul său de casă, Dogaru, a încasat în mod abuziv suma de aproape 400 000 lei, timp de un an şi trei luni.

La Facultatea de Medicină, pe decanul Mezincescu[196], care tăia şi spânzura pe timpul lui Carol, mai mulți profesori refuză să-l mai accepte ca decan şi cer Ministerului înlocuirea lui /.../. Nu-i plăceau Maniu şi nici Mihalache, pe care-i acuza de „naționalism şovin"/.../. Cu toate rezervele care le am față de Antonescu din cauza politicii sale germanofile, trebuie însă să recunosc că pe plan intern ia o serie de măsuri pe placul meu. Opera de demascare a atâtor farsori, cocoțați în situații nemeritate de către regimul lui Carol, îi face cinste lui Antonescu şi pentru aceasta merită toate laudele.

Miercuri, 9 octombrie 1940

Mă duc la Maniu pe la 9 dimineața. Îl găsesc trist şi îngrijorat. A vizitat în ultimele două zile o mare parte din centrele mai importante din Ardeal, unde se află refugiații din partea cedată Ungariei. E o imensă jale. Oameni care şi-au părăsit gospodăriile rămânând pe drumuri şi care caută acum un adăpost, la apropierea iernii. Recunoaşte că nici Antonescu nu poate face mare lucru pentru aceşti nenorociți. „Ajutorul legionar despre care se face atâta reclamă, zice Maniu, reprezintă doar o picătură de apă într-un ocean al mizeriei". E indignat pe

Antonescu pentru instituirea funcției de comisar de românizare pe lângă marile întreprinderi, „în care își căpătuiește oamenii lui" și nu se gândește la nenorociții de refugiați basarabeni, bucovineni și ardeleni. El a văzut cu ochii lui cum detașamente teroriste de legionari jefuiau magazinele evreiești din unele orașe ardelene. Poliția legionară protejează aceste bande și organizează jefuirea metodică a statului pentru înțolirea cadrelor. Mă întreabă dacă nu pot cere audiență lui Antonescu să-i semnalez toate aceste lucruri. I-am răspuns că săptămâna aceasta și trei-patru zile din cea viitoare nu pot face nimic, fiind ocupat toată ziua cu examenele de bacalaureat. A rămas să facă apel la Lupu și Mihalache, deși am impresia că Antonescu evită să-i primească.

Am discutat apoi cu Maniu chestiunea externă, războiul anglo-german și Pactul tripartit. Cu toate pierderile serioase pe care le are Anglia în ultima lună, el e sigur că ea nu va ceda și va continua războiul cu și mai mare energie. Vede, ca și mine, o mare greșeală din partea lui Hitler încheierea Pactului tripartit. „Acest pact reprezintă o încercuire a Rusiei, a zis el, și o amenințare la adresa Statelor Unite. El va sfârși prin a provoca, în mod inevitabil, o solidaritate anglo-americană și mai mare, plus o apropiere a Sovietelor de Londra și Washington. Mă surprinde mult că diplomația germană nu l-a putut împiedica pe Hitler să facă o așa mare prostie". „După mine, i-am răspuns eu, Hitler este un fanatic, îmbătat atât de mult de succesele lui de până acum încât nu mai ține seama de părerea nimănui și face de capul lui tot ce-i trece prin minte".

Maniu spune că sașii vorbesc în ultimul timp de posibilitatea creării unui mare „Stat dunărean" cu Ungaria, Ardealul și România, sub protectorat german. „Iată ce ne-ar aștepta în cazul unei victorii germane, a continuat Maniu; noroc însă că de așa primejdie am scăpat, datorită rezistenței Angliei".

Cât despre „pacea fulger" anglo-germană, de care se ocupă unele ziare în ultimul timp, Maniu e de acord cu mine că e „un simplu bluf", destinat să explice pentru ce Germania nu mai poate continua războiul aerian în contra Londrei.

Maniu nu rămâne în Capitală decât două zile și pleacă iar în Ardeal. Problema refugiaților din nordul Ardealului îl chinuiește îngrozitor. El vede la 12 pe Dinu Brătianu și pleacă imediat la Brașov cu mașina lui Leucuția[197].

De la Maniu am trecut pe la C. Mihăiescu, unde am găsit pe Georgescu Cocoș[198] și pe inspectorul Bungețeanu. Bietul Georgescu nu mai zice nimic. E negru de supărare și așteaptă din zi în zi să fie asasinat, întrucât, zice el, „legionarii îi reproșează că el l-a influențat pe Iorga să fie așa de pornit în contra lor". El se apără și eu îl cred sută-n sută că bănuiala legionarilor e cu totul neîntemeiată, deoarece „nimeni nu poate influența pe Iorga, nici măcar cucoana Catinca"[199]. Georgescu roagă pe Mihăiescu să informeze pe nepotul său, mare legionar, ca, la rândul lui, să transmită lui Sima această informație pentru a fi scos de pe lista neagră.

De mai bine de o săptămână circulă în Capitală o așa-zisă listă neagră legionară, în care sunt trecuți toți aceia care trebuie uciși „pentru a lichida trecutul odată pentru totdeauna". Costache Lupu mi-a spus că pe această listă figurează și

dr.-ul Lupu, dar că el nu ştie. Mihăiescu, care e bun prieten cu Cocoş, îl cam ia peste picior. „Vezi-ţi de treabă, mă Cocoşule, i-a spus el, şi nu-ţi mai da importanţă, pentru că legionarii au în vedere oameni mai de seamă decât tine care trebuie să dispară din calea lor, cum ar fi Iorga, Maniu, Lupu, Mihalache. Tu ce primejdie reprezinţi pentru ei?" Bungeţeanu se tăvăleşte de râs, împreună cu Mielu Mihăiescu[200], prezent şi el la discuţia noastră.

Acesta ne informează că generalul Dona a fost înlocuit de la Prefectura de Poliţie a Capitalei cu colonelul Zăvoianu[201], întrucât Antonescu l-a făcut responsabil de dezordinile legionare din ultimele zile. Bungeţeanu crede că Zăvoianu e şi mai primejdios decât Dona, întrucât este un fanatic legionar. El vede zile sumbre pentru Capitala ţării. „Antonescu se înşeală amar când îşi imaginează că legionarii vor respecta legalitatea şi se vor mulţumi cu jumătăţi de măsură", a adăugat Bungeţeanu. Cocoş spune că Iorga, de frica legionarilor, a părăsit aproape definitiv Bucureştii şi stă mai tot timpul la casa lui din Sinaia, unde se simte în mai multă siguranţă. Mihăiescu şi Bungeţeanu îmi spun, la plecare, să previn pe Lupu să fie prudent şi să nu prea iasă singur pe stradă, cum are obiceiul.

La 5, la liceul *Mihai Viteazul*. Pe la 9^{30} am terminat corectarea lucrărilor scrise şi am afişat rezultatul. Din 132, au reuşit la înscris 114, rezultat obiectiv, fără nici o umbră de antisemitism. Costache Lupu a venit pe la 10 să se intereseze pentru candidaţii săi evrei. M-a condus cu maşina acasă. L-am informat despre discuţia de azi-dimineaţă de la Mihăiescu, rugându-l să prevină pe Lupu să fie prudent.

Citesc seara presa de după-masă. Văd că Emil Haţegan[202] şi alte 200 de familii româneşti din Cluj au fost expulzate fiind considerate primejdioase. S-a hotărât revizuirea procesului lui Corneliu Codreanu. Un comunicat al Ministerului de Finanţe precizează că nici un funcţionar legionar nu poate încasa lunar un salariu mai mare de 20 000 lei. Ziarele sunt pline de fotografii şi comentarii referitoare la marea demonstraţie legionară de duminica trecută. Ascult Radio Londra. Ultimele două zile au fost mai liniştite. Nu mai au germanii avioane sau renunţă la debarcare?

Joi, 10 octombrie 1940

La ora opt dimineaţa începem oralul la bacalaureat. Bieţii părinţi au răscolit toate relaţiile membrilor din comisie pentru „a pune câte o pilă". Ei nu ştiu că la mine nu e nevoie, întrucât eu îi trec pe toţi, ba pun note mari celor slabi ca să poată trece şi ei la alţi colegi care pun note prea mici. Evreii au în mine un susţinător „din oficiu".

Dimineaţa facem două serii de câte cinci fiecare, iar după-masă una singură, în total 15 pe zi. Seara terminăm pe la ora 9^{30}-10. Ajung acasă frânt de oboseală. Nu mai pot asculta nici la radio.

Vineri, 11 octombrie 1940

La trei, când am ajuns acasă, am găsit veşti f. proaste şi triste de la Londra, de la prietenii noştri. Scrie Mary Dawson, stabilită în Oxford, la un frate al ei. În marele bombardament din 14 septembrie, ea şi-a pierdut mama, d-na Conraly, soțul, sora Elisabeth cu soțul ei, Daner. Ei au murit cu toții sub dărâmăturile casei, peste care au căzut două bombe incendiare. Ea a scăpat, nefiind în Londra în acea noapte. Se află de două zile la fratele ei, după alimente. Îmi trimite mai multe cupuri de ziare şi o broşură cu discursul lui Herriot[203], ținut la Societatea Națiunilor în 1924. Broşura poartă titlul *La doctrine française*. D-na Mary Dawson subliniază câteva pasagii pe care le consideră profetice pentru timpurile pe care le trăim. „Mereu am vorbit în cercurile noastre, scrie ea, despre expunerile pe care ni le făceați cu ani în urmă despre greşelile politice ale conducătorilor noştri şi ale celor francezi în politica lor față de Hitler. Iată unde am ajuns de pe urma unei politici idioate pe care o blestemă toată Anglia. Eu mi-am pierdut mamă, soț, cumnat, plus tot ce am adunat cu toții o viață întreagă. Azi am ajuns pe drumuri, noroc de fratele meu" etc. etc. În continuare, ea scrie că numai Londra are până acum peste 35 000 de morți de pe urma bombardamentelor germane şi zeci de mii de case distruse complect, însă că niciodată ura în contra lui Hitler n-a fost mai mare şi decizia englezilor de a învinge mai categorică. Scrisoarea şi pachetul de ziare plecase la 20 septembrie din Oxford; au făcut pe drum trei săptămâni, via Constantinopol. Îi voi răspunde mâine după-masă.

Seara, după ce m-am întors de la examen, pe la ora 10 şi ceva, am citit câteva cupuri din ziarele engleze trimise de d-na Mary Dawson. Între 16 şi 18 august 1940, în numai trei zile consecutive, germanii au pierdut 245 de avioane deasupra Londrei. O adevărată catastrofă pentru ei, date fiind greutățile de a le înlocui. Până la 15 septembrie, pierderile germane de avioane s-au ridicat la 2600.

Sâmbătă, 12 octombrie 1940

Toată ziua am făcut examene, trei serii a câte cinci candidați. Seara la 10^{30} am adormit frânt de oboseală. Fac aceste sacrificii pentru cei 14 000 lei pe care-i primesc, pentru că mă descurc destul de greu cu banii. De trei zile n-am mai complectat *Jurnalul* pe care-l țin sumar de tot.

Duminică, 13 octombrie 1940

Zi liberă. Nu fac azi examene. Dejun la C. Mihăiescu cu Lupu şi cu părinții d-nei Mihăiescu. Aceştia locuiesc tot timpul la Sălcuța. De câteva zile stau în Bucureşti de frica legionarilor, care, sub tot felul de pretexte, uneori şi acela de a căuta arme, jefuiesc casele celor mai avuți, şterpelind tot ce le place. Jandarmii nu le pot face nimic, fiindu-le teamă, din moment ce sunt la putere şi Statul se numeşte legionar!

Lupu ne povesteşte audiența lui la Antonescu de ieri după-masă. El i-a semnalat mai multe cazuri de dezordini grave, jafuri şi crime pe care le fac

legionarii în toată ţara. Antonescu nu le-a negat, recunoscând că în Mişcarea legionară, pe lângă o serie de elemente f. corecte, există şi un mare număr de haimanale. „Din nenorocire, a adăugat el, autorităţile sunt înfricoşate de ei şi nu execută ordinele mele", i-a spus Antonescu. El e convins însă că va sfârşi prin a se face ascultat de îndată ce se va termina cu revizuirea procesului lui Corneliu Codreanu şi cu sancţionarea foştilor colaboratori ai „pungaşului de Carol". Antonescu i-a spus lui Lupu că a însărcinat o comisie care să cerceteze „toate pungăşiile lui Carol şi ale colaboratorilor săi" şi că el aşteaptă rezultatul acestor cercetări pentru a-i trimite în judecata instanţelor legale. „Băieţii aceştia, a continuat Antonescu, sunt lipsiţi de orice experienţă de guvernare, sunt grăbiţi şi nu vor să înţeleagă că într-un stat organizat există legi care trebuie respectate şi o justiţie care, numai ea, poate judeca pe cei vinovaţi. I-am atras atenţia atât lui Sima cât şi colaboratorilor săi mai importanţi că dacă dezordinile nu încetează mă voi vedea silit să mă despart definitiv de ei şi voi face un guvern numai din militari pentru a restabili ordinea". Lupu e convins că Antonescu a fost f. sincer cu el şi că realmente este indignat de „haimanalele care-i compromit guvernarea". Antonescu i-a mai spus că a fost silit să-i atragă atenţia şi lui Fabricius, pe care l-a anunţat că dacă legionarii nu se potolesc şi nu respectă ordinea, el va face un guvern militar şi-i va judeca şi pe ei pentru toate dezordinile şi jafurile pe care le comit.

După aceste chestiuni, Lupu a discutat cu el problema externă, în care nu s-au putut înţelege deloc. Antonescu interpretează toate evenimentele externe în favoarea tezei sale că „Hitler este invincibil şi că România nu poate supravieţui decât mergând alături de Axă". Pactul tripartit îl interpretează în favoarea lui Hitler, în sensul că de acum înainte Statele Unite vor ajuta şi mai puţin Anglia, pentru a evita un război cu Japonia, aliata lui Hitler şi Mussolini. Lupu a căutat să-l convingă că Pactul tripartit, din contra, este „începutul dezastrului pentru hitlerism şi fascism".

În privinţa raporturilor noastre ca partid cu el, Antonescu a evitat să se pronunţe. Impresia lui Lupu este că el nu vrea să ia nici o atitudine până nu lămureşte raporturile lui cu legionarii, faţă de care a avut tot timpul cuvinte aspre de tot, „doar nu i-a făcut instrumente nemţeşti".

În concluzie, Antonescu i-a făcut impresie bună şi Lupu crede că a fost complect sincer cu el. „Vă rog, d-le doctor, i-a spus Antonescu la plecare, convingeţi şi pe dl Maniu să aibă încredere în mine şi-n sentimentele mele de bun român. Eu nădăjduiesc să refac frontierele ţării cu ajutorul Axei. Astăzi nu pot spune mai mult". „Antonescu, a spus Lupu, a voit să-mi lase impresia că el are unele asigurări în acest sens, dar că e ţinut de secretul de stat".

Către sfârşitul mesei le-am citit câteva pasagii din scrisoarea d-nei Dawson referitoare la pierderile engleze şi germane în războiul /de/ deasupra Londrei şi la fermitatea cu care englezii sunt hotărâţi să continue războiul. Din lectura ziarelor engleze trimise de ea, în afară de informaţiile privitoare la război şi la politica externă, am reţinut două aprecieri f. juste la adresa caracterului englezului. Una zice că „englezii sunt religioşi chiar şi atunci când nu se duc la biserică"; a doua,

remarca unui deputat socialist belgian despre laburiştii englezi: „În Anglia, a spus el, totul merge spre stânga afară de partidul laburist". Lupu şi Mihăiescu le-au găsit f. bune.

După-masă, ploaia şi vântul ne-au împiedicat să ieşim la plimbare cu fetele. Am stat în casă şi am lucrat la *Jurnal*, iar seara am ascultat posturile străine de radio.

Luni, 14 octombrie 1940

Se pare că Hitler renunță la bombardarea Londrei! Renunță şi la debarcare? Vom vedea!

Toată ziua fac examene, iar seara la 10^{30} nu mai pot asculta nici la radio. În cursul pauzei dintre examene răsfoiesc ziarele, care se adună pe biroul meu pentru a fi citite după terminarea bacalaureatului. Seara la 10 m-a adus acasă C. Lupu cu maşina, fiind interesat de protejații săi de la bacalaureat. Îmi spune că fratele său primeşte mereu amenințări şi stă tot timpul în casă de frica bandelor legionare.

Marți, 15 octombrie 1940

Astăzi, în pauza de o jumătate de oră de la ora 11 am discutat cu colegii din comisie pentru prima dată politică externă. Nici unul n-a contrazis teza mea că Anglia nu poate fi învinsă şi că noi nu trebuie să facem acte de solidaritate cu învinşii de mâine. S-au uitat toți mirați la mine, parcă nu le venea să creadă. Teama de legionari şi de Antonescu îi forțează să fie prudenți. Când le-am spus că fac politică alături de Maniu, au înțeles cu toții că n-au motiv să se teamă de mine. Naum, profesorul de latină, mi-a spus când am rămas singuri că şi el este de acord că Hitler va pierde războiul.

Seara am ascultat Radio Londra şi Roma. După ce ziarele italiene şi germane au insinuat, zile de-a rândul, că Anglia ar fi propus o pace lui Hitler prin intermediul Spaniei, acum nu mai ştiu cum s-o scalde pentru a ieşi din încurcătură, întrucât văd şi ele că au mințit pe de-a întregul. Anglia e mai hotărâtă ca oricând să continue războiul până la distrugerea totală a hitlerismului şi fascismului.

Din ziare văd că s-a suprimat domiciliul obligatoriu lui Tătărescu. Nu înțeleg ce urmăreşte Antonescu când pune în libertate pe cea mai mare puşlama carlistă, răspunzător în fața țării de aproape toate ticăloşiile lui Carol. Mă întreb dacă nu urmăreşte să folosească pe carlişti drept instrumente pentru neutralizarea lui Maniu şi a politicii sale. Încetul cu încetul, Antonescu se va compromite şi va ieşi, în cazul său, dreptatea lui Maniu, care susține de mult că acest om este un individ uşuratic, ambițios, şiret şi fără caracter. Lupu mi-a spus acum câteva zile că Mihai Antonescu, fost până ieri în partidul lui Gh. Brătianu, vrea astăzi să joace propria sa carte şi face intrigi în contra lui Gh. Brătianu pentru a zădărnici o eventuală colaborare cu generalul Antonescu. Se pare că Lupu are dreptate şi în cazul acesta se explică pentru ce Mihai Antonescu are interes să fie liber Tătărescu. Oameni noi cu năravuri vechi!

Miercuri, 16 octombrie 1940

Reținut toată ziua la examene, n-am putut participa la lucrările pentru înființarea societății *Pro Transilvania*, care și-a ales ca președinte pe Maniu și ca secretar general pe Ghiță Pop. Figurez însă în consiliul de conducere, așa cum m-am înțeles la telefon cu Maniu. Ziarul „Universul" n-a publicat numele tuturor membrilor din comitet. Lugosianu, care nu mă înghite pentru că mă opun la reprimirea lui în partid, are grijă să nu apară numele meu în ziarul său, ori de câte ori poate! La o masă, la Mihai Popovici, l-am repezit cât colo când a încercat să justifice politica externă a lui Carol, de apropiere cu Italia și Germania.

Fac toată ziua examene, cu o scurtă pauză între 3 și 5, când de-abia am timp să răsfoiesc ziarele. Mai am două zile și termin.

Campania din presa noastră contra Ungariei pe chestiunea persecutării românilor din Ardealul cedat continuă cu multă violență. Până și Sima a protestat la Brașov, în cadrul unei mari întruniri legionare, în contra acestor persecuții și crime ordinare. „România nu se plânge, a declarat el, și nici nu răspunde provocării, dar e bine să se știe că există o limită a răbdării și o limită a demnității unui stat". Așa ar trebui să fie, dacă legionarii ar reprezenta națiunea noastră și nu o bandă de trădători în slujba Germaniei. Pe cine își închipuiesc ei că înșeală când pronunță astfel de cuvinte goale și lipsite de orice conținut sincer? Că se află printre ei și mulți tineri onești dar naivi, e sigur, însă ce folos că aceștia n-au nici un rol mai de seamă în conducerea partidului, care e lăsat pe seama haimanalelor și escrocilor.

Văd din ziare că și-au organizat până și „un consiliu de judecată legionar", compus din cinci membri - Președinte, Corneliu Georgescu[204], comandantul Bunei-Vestiri; membri: C. Papanace[205], C. Stoicănescu[206], D. Groza[207] și Mihai Apostoleanu[208] - de care nimeni nu știe ce reprezintă și ce pregătire au pentru astfel de roluri. Împricinații aduși în fața acestui for se vor apăra singuri, fără avocați, întrucât așa cere morala legionară. Vorbesc de morală, când pradă și asasinează ca în codru în toată țara! Iată cu cine s-a asociat Antonescu pentru a „organiza o țară nouă, frumoasă ca Soarele de pe Cer". În fond, răspunderea o poartă bestia de Carol, care, în ura lui față de Maniu, s-a răzbunat pe țară, aducând la putere pe acești nenorociți.

În timp ce Antonescu pune în libertate pe ticălosul de Tătărescu, legionarii au transformat casa Lupeștei în loc de pelerinaj pentru a vedea lumea cum trăia amanta lui Carol. Dar pe cine se sprijinea Carol și toată șandramaua lui dacă nu pe Tătărescu și pe toată pleava politicianismului românesc, care era fericită să poată frecventa salonul celebrei cocote regale!

Joi, 17 octombrie 1940

Altă zi obositoare de examene. Seara citesc presa și ascult la radio.

Văd din ziare că Ministerul Învățământului a pus în concediu din oficiu, până la lămurirea situației lor în învățământ, pe Ștefănescu Goangă (Cluj)[209], pe

Ralea, Istrati Micescu[210] şi G. Alexianu (Bucureşti)[211]. Cu câteva zile mai înainte au fost pensionaţi, pe baza noului decret care prevede pensionarea profesorilor universitari la 65 ani, Rădulescu-Motru[212], Iorga, Pompeiu[213], C. Parhon[214], Ion Simionescu (geologul de la Iaşi)[215], Emil Racoviţă[216], Vasilescu Carpen[217] şi Petre Bogdan, fizicianul de la Iaşi[218] /.../.

Pe plan extern, văd că toată presa americană comentează f. favorabil alegerea lui Churchill ca preşedinte al Partidului Conservator. Ca urmare, Berlinul a cunoscut săptămâna trecută cel mai violent bombardament de la începerea războiului. Cartiere întregi au fost distruse în întregime; au căzut bombe până şi pe spitalul *Robert Koch*. Germanii anunţă represalii groaznice asupra englezilor, „marii piraţi ai cerului". Nu degeaba a declarat Churchill în Camera Comunelor, la 8 octombrie, că „în prezent Anglia stăpâneşte întreg spaţiul aerian al insulei, fiind mult mai puternică acum decât era în trecut". În privinţa eforturilor pe care le fac Hitler şi Mussolini de a atrage Spania în alianţă cu ei, Churchill a declarat că el nu crede că Spania ar putea face o astfel de greşeală, care ar costa-o „pierderea întregii sale independenţe". Spania e prea vulnerabilă pentru a se expune la un război cu flota şi aviaţia engleză. Halifax a vorbit în acelaşi sens ca şi Churchill, în aceeaşi zi, în Camera Lorzilor.

F. interesante declaraţiile făcute recent de Roosevelt la Dayton, în Ohio. El a arătat din nou hotărârea Statelor Unite de a ajuta Anglia şi toate ţările care luptă în contra regimurilor de dictatură. Partea cea mai importantă din declaraţiile sale este aceea privitoare la Pactul tripartit. Roosevelt avertizează pe amatori - direct pe japonezi - că unul din principiile de bază ale politicii externe americane este apărarea libertăţii mărilor şi Oceanelor Pacific şi Atlantic. Statele Unite vor combate orice atingere a acestei libertăţi. Tensiunea americano-japoneză e mereu crescândă. Presa americană şi engleză continuă să susţină că Pactul tripartit reprezintă şi o încercuire pentru Soviete. Aceasta e şi părerea mea, de la început, de cum am aflat de încheierea acestui pact.

Vineri, 18 octombrie 1940

Seara aceasta, la 10^{30}, am terminat ultima serie la bacalaureat. De-abia la 11 şi ceva am ajuns acasă, obosit, încât n-am mai putut asculta nici un post de radio. Milica mi-a spus că în cursul zilei au trecut pe la noi soţii Comănescu[219] să-şi ia rămas-bun, căci se duc la Cluj, unde el a căpătat postul de consul. El i-a spus Milicăi că eu mă bucur de multă stimă la legionarii din Iaşi, care cunosc lupta mea cu francmasonii de acolo. Când a fost vorba să fiu trecut şi eu pe lista lor neagră, i-a mai spus Comănescu, am fost apărat de Găzdaru, Gârneaţă şi alţii, care au pledat f. călduros cauza mea pe lângă cei din Capitală, care mă atacau pe chestiunea atitudinii mele de la Paris şi pentru faptul că eram exponentul principal al partidului lui Lupu. „Cel care a înclinat definitiv balanţa în favoarea mea", i-a spus Comănescu, a fost însuşi bătrânul Zelea Codreanu, care le-a declarat că mă cunoaşte de când eram copil şi că sunt unul dintre oamenii cei mai corecţi din partidul lui Maniu.

Sâmbătă, 19 octombrie 1940

Lucrez toată dimineața la *Jurnal*, iar după-masă citesc presa. Seara, masă la C. Mihăiescu cu Lupu și cu fratele său Costache. Lupu ne povestește de cele discutate joi la dejun la Mihai Popovici, unde au fost și Maniu, Mihalache și Madgearu. Maniu a plecat ieri în Ardeal pentru câteva zile. La dejunul de la Popovici, spune Lupu, au fost iar discuții „cam iritante" între Madgearu și Mihalache de-o parte și Maniu de alta, pe chestiunea atitudinii de adoptat față de Antonescu. Față de amenințările legionarilor, Mihalache și Madgearu au propus „o atitudine mai blândă" față de regimul lui Antonescu, pentru a nu-l arunca complect în brațele lui Sima. Maniu le-a răspuns cu vechiul său argument, că partidul nostru are tot interesul să nu se solidarizeze sub nici o formă cu regimul lui Antonescu, pentru a salva interesele de viitor ale țării. Maniu l-a atacat violent de tot pentru politica lui de colaborare cu Germania și Italia, care a culminat cu sosirea primului eșalon de ofițeri germani în vederea „instruirii" armatei române. Maniu crede că discursul ținut de Antonescu la banchetul dat în cinstea lor ne va face un imens rău în viitor. El a ridicat în slavă pe Hitler și pe Mussolini și s-a declarat de acord cu planurile lor de a face „o mare Germanie și o mare Italie". „Poate poporul român dori așa ceva, când aceste planuri, a zis Maniu, presupun realizarea lor pe seama Franței, Angliei, Iugoslaviei, Greciei și Cehoslovaciei, aliații noștri cei mai buni?"

Lupu recunoaște că, în adevăr, Maniu are perfectă dreptate dacă pleacă de la ideea că Hitler și Mussolini vor fi înfrânți; însă el acordă circumstanța ușurătoare și lui Mihalache, Madgearu și Popovici, care nu împărtășesc în întregime optimismul lui. „Până la punct, continuă Lupu, trebuie să fiu sincer și să recunosc cinstit că sunt momente când am și eu îndoielile mele și atunci îi înțeleg și pe ei. Mă întreb cât va mai putea rezista Anglia atâtor bombardamente și atâtor pierderi de bunuri și de vieți omenești?" Mihăiescu și cu mine am pledat cu căldură teza lui Maniu, întrucât la fel vedem și noi. Am trecut din nou în revistă Pactul tripartit cu implicațiile lui, ultimele declarații făcute de Roosevelt, Churchill și Halifax, ostilitatea crescândă dintre Statele Unite și Japonia și apropierea Sovietelor de Londra și Washington. „Să dea Dumnezeu să fie așa, zice Lupu, căci aceasta este și dorința mea, însă, repet, nu trebuie condamnați prea aspru aceia care nu împărtășesc optimismul nostru".

Trecem la chestiunile interne. Lupu este îngrozit de anarhia care domnește în țară din cauza jafurilor și crimelor legionarilor. El se întreabă dacă prezența unor trupe germane în țară n-ar fi de dorit pentru a pune capăt anarhiei pe care Antonescu n-o mai poate domina. „Cine ne garantează, zice Mihăiescu, că Hitler nu-i încurajează el pe legionari să comită toate aceste dezordini pentru a se asigura și mai bine de Antonescu sau chiar să-i pună într-o zi pe ei în locul lui, pentru a putea fi și mai sigur de România?"

Lupu pretinde că Antonescu pune mare bază pe Göring[220] pentru a obține restituirea Ardealului de Nord, întrucât acesta nu are nici o simpatie față de unguri pe care îi detestă și-i consideră mai mult prietenii lui Mussolini decât ai

Germaniei. Lupu deține de la Antonescu informația că dictatul de la Viena este mai mult opera lui Mussolini decât a lui Hitler, care n-ar fi făcut în nici un caz război cu România de dragul ungurilor. Pentru Maniu şi pentru mine acesta-i purul adevăr, dar atunci, mă întreb, pentru ce Antonescu a executat dictatul de la Viena, dacă el cunoştea acest lucru?!

Lupu dezaprobă „bâlciul" care se face cu casa Lupeştii şi găseşte „lipsită de eleganță" toată persecuția îndreptată în contra familiei ei. Mihăiescu îl contrazice în această chestiune, fiind de părere că „foarte bine se face" când se dau la lumină toate pungăşiile acestor indivizi. El citează faptul că la un văr al Lupeştii, inginer, s-au găsit zidiți într-un perete 4 milioane lei în valută străină şi că individul este cercetat şi pentru fraude fiscale de sute de mii de lei de la o societate pe care o conducea el.

Mihăiescu are informații din cercurile legionare că raporturile dintre ele şi Antonescu se strică pe zi ce trece şi că s-ar putea ajunge chiar la o ruptură între ei. Cazul suspendării pe cinci zile a ziarului legionar „Buna-Vestire", ca sancțiune pentru articolul injurios la adresa guvernului, este pentru Mihăiescu o dovadă că lucrurile merg prost între ei şi că nu sunt excluse conflicte şi mai grave. Ziarul respectiv a publicat un articol sub titlul *Prea multă eleganță,* în care se arată că legionarii nu mai pot aştepta tot felul de proceduri care întârzie procesul de pedepsire a criminalilor care au ucis pe Codreanu şi atâția legionari. Asupra acestui punct eu le dau dreptate de când am văzut că i s-a ridicat domiciliul obligator canaliei de Tătărescu. Mihăiescu ne informează că până acum comisia însărcinată cu anchetarea şi trimiterea în judecată a vinovaților lucrează f. încet şi că până azi de-abia a terminat cercetările privitoare la generalii Gavrilă Marinescu şi Argeşanu.

Aflu de la Lupu că Barbu Ştirbei şi soția[221] s-au întors în țară în zilele acestea, după atâția ani de exil din cauza lui Carol II.

Costache Lupu ne pune în curent cu cazul Ghelmegeanu, al cărui proces a fost redeschis la cererea Parchetului. Pe timpul când era ministru al Comunicațiilor, el a călcat cu maşina pe drumul Sinaia-Ploieşti trei persoane; una a decedat pe loc iar alte două au fost rănite grav. Pentru a clasa chestiunea statul a plătit bani grei, deşi Ghelmegeanu se afla în maşină cu amanta lui şi nu plecat în interes de serviciu. Mă bucur văzând că încă o lichea se vede trimisă în judecată /.../.

Duminică, 20 octombrie 1940

Am invitat la dejun pe soții Giosanu pe care-i ştiu necăjiți de pe urma punerii lui în concediu forțat. De fapt, el a fost pus în disponibilitate pe doi ani, până împlineşte vârsta pentru a fi scos la pensie din oficiu. Măsura aceasta i s-a aplicat pentru faptul că e căsătorit cu o evreică, căci sub raportul carierei nu i se poate reproşa nimic. El e cavaler şi nu-şi reproşează nimic din punct de vedere al căsătoriei. Delicată e numai situația ei, care tace şi oftează. Eu îi încurajez pe amândoi, spunându-le că şi regimul lui Antonescu e trecător şi nu poate supraviețui prăbuşirii lui Hitler. Acum recunosc şi ei câtă dreptate am avut de a refuza toate

ofertele lui Carol de a accepta tot felul de situații. Printre aceia care au stăruit mai mult au fost și soții Giosanu, încă de pe vremea când eram la Paris și Carol căuta un om care să-i servească de secretar particular. Ei compătimesc sincer pe Gavrilă Marinescu pentru nenorocirile care s-au abătut asupra lui și regretă că n-a reușit să se expatrieze la timp. „Greșelile se plătesc în viață, le-am spus eu; nu trebuie uitat rolul important pe care l-a avut în lovitura de stat prin care Carol și-a ocupat tronul și nici funcțiunile importante deținute de el în cei zece ani de dictatură. În fond, totul depinde de rezultatul cercetărilor referitoare la modul cum a folosit fondurile pe care le-a mânuit". Giosanu are informații din cercurile evreiești că Titulescu este hotărât să întreprindă o acțiune în afară în contra anarhiei legionare din țară. Dezmințirile guvernului Antonescu, publicate în ziare, Giosanu nu le ia în serios. După mine, Titulescu nu poate face nimic decât dacă pleacă în Statele Unite, pentru că altfel nici guvernul Pétain și nici Elveția nu i-ar putea permite nici o acțiune politică.

Giosanu de când e în „concediu" ascultă zi și noapte Radio Londra și e în curent astfel cu cele mai mici detalii privitoare la războiul anglo-germano-italian. El spune că în Africa italienii au suferit înfrângeri peste înfrângeri și că patru cincimi din comunicatele lor sunt complect mincinoase. Giosanu crede că Mussolini pregătește ceva în contra Greciei și că ultima întrevedere Hitler-Mussolini este în legătură cu acțiunea Italiei în contra Greciei.

După-masă ne-am plimbat în parcul Herăstrău cu fetele, iar seara am fost la un cinema pe bulevard. Seara, la 11, am ascultat Radio Londra.

Luni, 21 octombrie 1940

Campania electorală din Statele Unite se apropie de sfârșit. După sondagiile care s-au făcut în ultimul timp, alegerea lui Roosevelt pare a fi asigurată. În orice caz, la Casa Albă se desfășoară o intensă activitate politică și militară ca urmare a războiului din Europa și a încheierii Pactului tripartit. Subsecretarul de stat de la Externe, Welles[222], omul de încredere al lui Roosevelt, a văzut pe ambasadorul sovietic Umanski, cu care a discutat implicațiile Pactului tripartit pentru Soviete, atât în Europa cât și-n Extremul Orient. Hull[223] a văzut recent și pe ambasadorul Poloniei, deoarece Statele Unite au legături oficiale cu guvernul legal al acestei țări, stabilit la Londra. Câteva divizii poloneze continuă să lupte în rândurile armatei engleze. Paralel cu această activitate diplomatică, Roosevelt lucrează aproape zilnic cu șefii militari ai armatei. Presa japoneză urmărește cu multă îngrijorare toate aceste evenimente din Statele Unite și nu exclude un atac americano-englez în contra forțelor japoneze din China. Toate aceste lucruri sunt f. importante pentru mine, căci din ele va ieși prăbușirea lui Hitler și a lui Mussolini.

La 11 mă duc la Ministerul Instrucțiunii, chemat prin telefon de Chirnoagă și Găzdaru. Chirnoagă m-a prezentat lui Făcăoaru[224], succesorul său la direcția învățământului superior, el fiind numit rector la Școala Politehnică. Făcăoaru este un asistent universitar de la Cluj, doctor în științe, specializarea antropologie; a

făcut studii în Germania și este căsătorit cu o germană. „Deși colegul Hudiță este național-țărănist din partidul lui Maniu, i-a spus Chirnoagă lui Făcăoaru în fața lui Găzdaru, și crede în democrație și-n victoria Angliei, el este un om sincer și onest, ca și noi care credem în Statul legionar și-n victoria lui Hitler. El a suferit ca și noi de pe urma banditului de Carol și a francmasoneriei, de aceea ți-l recomand ca bun prieten al meu și al lui Găzdaru". Ei mi-au cerut apoi să le dau un memoriu privitor la ilegalitățile pe care le cunosc, comise cu ocazia numirilor în învățământul superior nu numai la Iași, dar și la celelalte Universități și școli superioare. Chirnoagă și Găzdaru fac parte din comisia însărcinată să facă ordine în Universități și în celelalte școli superioare. Comisia are ca președinte pe P.P. Panaitescu. Am norocul astfel, pentru prima dată în viață, ca trei dintre cunoscuții mei mai vechi să-mi arate prietenie sub un regim pe care-l detest și cu care nu am absolut nimic comun. Ce bizară este viața și tocmai aceștia ocupă azi funcțiuni importante în Ministerul de care depinde repararea nedreptăților care mi se fac de peste doisprezece ani în privința catedrei mele universitare!

Chirnoagă și Găzdaru m-au asigurat că fosta catedră a lui Iorga va fi scindată, în sensul că epoca medievală va rămâne lui Gh. Brătianu, iar cea modernă și contemporană va fi transformată în catedră de istorie diplomatică, așa cum cer eu. Comisia va începe lucrările azi după-masă, la ora 6, la Minister. Găzdaru mi-a spus că Iordan[225], „o canalie sinistră", va fi suspendat de la catedră și că va fi numit la ea, așa cum se cuvenea de la început, Pascu, numit deja decan. Bietul Pascu are drept la aceste reparații, pentru că prea au fost câinoși cu el banda de francmasoni Andrei, Ralea, Iordan, Bratu[226] și toți ceilalți. „Licheaua de Iordan, a continuat Găzdaru, mi-a trimis vorbă că e dispus să lucreze cu noi, deoarece el a fost toată viața în contra politicianismului din învățământ și admite cu entuziasm toate măsurile luate de Antonescu pentru însănătoșirea vieții noastre publice", licheaua, după ce a fost țărănist și directorul Teatrului Național, numit de Costăchescu, s-a retras din partid după ce acesta a căzut de la putere și s-a raliat regimului lui Carol sub care și-a făcut toate mendrele. „Am pus să se cerceteze la Minister câți bani a încasat el numai pe timpul cât a fost Andrei, protectorul lui". „Astfel de derbedei, a continuat Găzdaru, n-au ce căuta în învățământ, căci în calitatea lor de putregaiuri morale nu pot face decât rău tineretului universitar; și ca el sunt mulți" /.../.

Înainte de a ne despărți am adus vorba despre Șerban și de nedreptatea care i s-a făcut, tocmai de către banda Ralea-Giurescu-Oprescu. Chirnoagă mi-a răspuns că, din nenorcire, în arhiva Lupeștii, confiscată de legionari, s-au găsit și două scrisori de la el, care se află acum la dosarul lui din Minister; el le-a citit; nu sunt grave în ceea ce privește conținutul, căci i se plângea de nedreptatea făcută și cerea sprijinul ei. „Faptul însă că s-a înjosit să ceară sprijinul acestei târfe, a spus Chirnoagă, este totuși o dezonoare pentru el". În orice caz, am căzut de acord că numirea lui Bazil Munteanu este cu totul ilegală și că lui Șerban i s-a făcut o imensă nedreptate. Găzdaru a promis să-l susțină pe Șerban; pe Chirnoagă nu l-am putut convinge însă. Rămâne să mai încerc.

La ora 6 seara l-am chemat pe Şerban să-l pun în curent cu situaţia lui. A venit cu soţia. I-am reţinut la masă. Bietul Şerban doar n-a plâns când i-am povestit discuţia de la Minister cu Chirnoagă şi cu Găzdaru, asigurându-mă de „recunoştinţa lui eternă" pentru prietenia pe care o am pentru el. E încântat că adversarii lui „sunt toţi azi la pământ, iar unul dintre ei, Andrei, chiar sub pământ". Se bucură mult de succesul lui Pascu, „după atâţia ani de persecuţii barbare". L-am sfătuit să facă imediat un memoriu în care să explice pentru ce a fost nevoit să facă apel la Lupeasca şi la tatăl ei, „din disperare", văzând nedreptatea strigătoare la cer care i se făcuse! Ne-am înţeles să-l vadă pe Panaitescu şi să-i dea personal memoriul. Eu voi preda câte o copie lui Chirnoagă şi lui Găzdaru.

Şerban e de acord cu mine că Antonescu a luat o serie de măsuri f. bune, pe placul opiniei publice, în special acelea referitoare la sancţionarea celor vinovaţi de fraude şi abuzuri de tot felul. Aflu de la el că fraudele care i se pun în sarcină lui Gavrilă Marinescu, pe timpul cât a fost ministru şi prefect de poliţie, depăşesc suma de 15 milioane.

/Am/ discutat cu el chestiunea raporturilor noastre cu ungurii. Şerban are informaţii f. exacte de la inspectorul Stănescu din Siguranţă, soţul varei sale. Cifrele de aproape 12 000 de români refugiaţi din Ardealul cedat sunt exacte, aşa cum au fost publicate de presa noastră. El ştie precis că Antonescu a făcut demersuri f. tari şi repetate la Roma şi Berlin pentru a se pune capăt abuzurilor maghiare, ameninţând cu intervenţia trupelor române. Misiunea lui Manoilescu la Roma şi a lui Valer Pop la Berlin trebuie puse în legătură cu aceste persecuţii ungureşti.

Şerban crede că f. curând Italia va ataca Grecia şi că Germania şi-a dat consimţământul. Soţia lui Şerban, care e franţuzoaică, e îndurerată de politica nenorocită a lui Pétain, care „se lasă dus de nas de ticălosul de Laval"[227]. Şerban e convins că dacă Laval ar reuşi să ia locul lui Pétain el ar încerca să vâre Franţa în război cu Anglia, alături de Hitler şi Mussolini. Soţia lui susţine că „niciodată Franţa n-ar accepta să lupte alături de Germania şi că Laval ar fi asasinat dacă ar încerca aşa ceva". Să sperăm că d-na Şerban va avea dreptate!

Marţi, 22 octombrie 1940

Lucrez toată dimineaţa la *Jurnal*. Printre alte lucruri bune făcute de Găzdaru este şi numirea lui Fedeleş în comitetul de lectură al Teatrului Naţional din Iaşi şi a colegului său Scorpan ca director. Amândoi aveau drept la reparaţii, ca şi Pascu, fiind persecutaţii lui Andrei, Ralea şi Iordan!

Iau dejunul la C. Mihăiescu cu Lupu. Furioşi amândoi pentru ridicarea domiciliului obligatoriu lui Mirto, altă puşlama carlistă şi defăimător al lui Maniu. „Nu mai încape nici o îndoială, subliniază Lupu, că Antonescu urmăreşte să-şi atragă colaborarea tuturor detractorilor lui Maniu; în megalomania lui el se vede figură populară şi începe a fi jenat de popularitatea lui Maniu". Mihăiescu spune că legionarii sunt furioşi pe el pentru bunăvoinţa pe care o arată lui Tătărescu şi lui Mirto şi pentru încetineala cu care comisia lucrează la întocmirea dosarelor celor

care trebuie trimişi în judecată. Comisia n-a terminat decât dosarele generalilor Gavrilă Marinescu şi Bengliu, a colonelului Zeciu şi a maiorilor Dinulescu şi Macoveanu. De-abia acum s-a cerut extrădarea lui Urdăreanu, din Spania, şi a inspectorului Parizianu din Iugoslavia. Legionarii mai reproşează lui Antonescu faptul că a lăsat pe Carol să ia tablouri şi o sumedenie de lucruri de valoare când a plecat din țară şi acela de a fi lăsat şi pe Urdăreanu să plece. După Mihăiescu, un conflict mare, poate chiar „o ruptură cu ouă sparte" este inevitabilă între Antonescu şi legionari, într-un viitor apropiat. Istoria cu suspendarea „Bunei-Vestiri" „a pus vârf acestei tensiuni", spune Mihăiescu.

Lupu nu ia în serios campania inițiată de guvern pentru denunțarea prin presă a atrocităților ungureşti în Ardealul cedat. „E simplă apă de ploaie pentru a dovedi opiniei publice, zice el, că regimul lui Antonescu veghează la soarta românilor căzuți sub dominația maghiară; de ce nu profită de aceste sălbăticii ca să dea ordin trupelor să lichideze dictatul de la Viena? Aşa ar face un român cu demnitate, dacă nu s-ar şti obligatul nemților". Eu le atrag atenția asupra faptului că, în timpul din urmă, presa maghiară nu mai foloseşte cuvântul Ungaria când e vorba de statul maghiar, ci expresia „Imperiul Coroanei Sfântului Ştefan", adică vechea Ungarie distrusă la Versailles şi care cuprindea, pe lângă Transilvania întreagă, o parte din Slovacia şi provinciile din sud ocupate azi de iugoslavi, Croația, Slovenia etc. „Faptul că nu atacă Ungaria, zice Lupu, înseamnă că Antonescu este legat de mâini şi de picioare de nemți şi atunci Maniu are şi mai multă dreptate să-l atace". L-am felicitat călduros pe Lupu pentru aceste cuvinte.

Mihăiescu remarcă faptul că anume Antonescu a dat ordin presei noastre să dezmintă informațiile unor ziare engleze, după care trupele sovietice ar fi intrat în România, unde s-ar fi ciocnit deja cu trupele române şi germane. Prin astfel de dezmințiri el urmăreşte să pregătească terenul pentru o eventuală colaborare româno-germană în contra Sovietelor, ele constituind şi o scuză pentru ce nu atacă Ungaria. Lupu şi cu mine găsim f. logică remarca lui Mihăiescu.

Lupu a adresat o scrisoare lui Antonescu prin care i-a cerut punerea în libertate a generalului Negrei, acuzat pentru a fi răspândit manifestul *Ardealul*, în care este atacat pentru a fi acceptat dictatul de la Viena, şi azi nefăcând decât proteste pentru apărarea românilor lăsați în voia soartei.

Pe plan extern, două lucruri domină situația. Germania pare obosită de războiul aerian în contra Angliei, care, în loc să cedeze, bombardează tot mai intens oraşele germane şi toate obiectivele militare din țările căzute sub Hitler. Cât despre Mussolini, caraghiosul acesta nici nu există! Englezii l-au făcut praf în Africa. Al doilea fapt este tensiunea crescândă dintre Statele Unite şi Japonia şi apropierea tot mai accentuată anglo-americano-sovietică drept consecință logică a Pactului tripartit. Lupu şi Mihăiescu au rămas încântați de expunerea mea şi mai ales de concluzia cu care am terminat, că „nu văd bine nici pe Hitler şi nici pe limbricul lui de Mussolini".

După-masă, am stat în casă şi am lucrat la *Jurnal*. Seara, am ascultat Radio Londra şi Roma.

Miercuri, 23 octombrie 1940

Am întâlnit în oraş, pe la 11 dimineaţa, pe Florian Marinescu, care a rămas mai departe la Palat în calitate de administrator al averii regelui Mihai. Am stat de vorbă aproape o oră. El continuă să judece f. aspru pe Carol şi regretă sincer că după abdicarea lui nu s-a putut face un guvern naţional sub preşedinţia lui Maniu, „singura soluţie logică pentru salvarea ţării din mâinile nemţilor şi legionarilor". Marinescu a rămas neschimbat. Vorbeşte f. liber şi nu se teme de nimeni. N-are idei prea bune despre Antonescu şi mai ales despre Mihai Antonescu, pe care-l socoate „drept un om ambiţios şi neserios". Despre regele Mihai n-are, la fel, idei prea bune. „E prea tânăr, nu-i place politica şi e f. influenţabil", zice el. Nu vede cu ochi buni nici colaborarea cu nemţii şi nici Statul legionar. „Am sărit din lac în puţ, continuă el, şi ne legăm soarta de Hitler, care pierde sigur războiul". L-am felicitat pentru curajul cu care-şi susţine părerile atât de juste referitoare la politica internă şi externă a regimului lui Antonescu. A rămas să ne mai vedem.

La dejun am avut pe Stelian Negoiescu[228] de la Poieni, venit pentru o zi la Bucureşti. Nu vrea să-şi ia cutia lui cu bani şi alte valori, lăsată în păstrare la mine, sub motiv că la Poieni se poate trezi în orice moment cu ruşii. El e convins că Sovietele nu renunţă la ocuparea Moldovei.

Pe la 5 după-masă, a trecut pe la mine Şerban. A predat memoriul azi-dimineaţă lui P.P. Panaitescu, care i-a promis că-l va sprijini, deoarece, numirea lui Bazil Munteanu fiind cu totul ilegală, catedra de franceză va redeveni liberă. Comisia prezidată de Panaitescu lucrează de zor, ţinând două şedinţe pe zi. Şerban a întâlnit azi la Minister pe Găzdaru, care i-a spus că Iordan este suspendat de la catedră din ziua de 1 noiembrie şi că va fi pensionat.

Seara la Fănel Mihăiescu, cu C. Lupu, Hoisescu, Ghiţă Pop, Aurel Dobrescu, Crihan şi Tăslăoanu. În privinţa politicii interne, toţi suntem de acord că anarhia sporeşte zilnic şi că legionarii îşi fac de cap, nevoind să dea ascultare îndemnurilor lui Antonescu la linişte şi legalitate. Tăslăoanu crede că legionarii se organizează pentru a se despărţi de Antonescu şi a lua puterea singuri; totul depinde de ce vor face nemţii. Ghiţă Pop şi Hoisescu sunt de părere că Hitler va susţine pe Antonescu pentru că el nu vrea dezordini în România, pentru a-i putea exploata mai uşor bogăţiile.

Informaţii interesante ne comunică Dobrescu şi Fănel Mihăiescu în legătură cu lucrările comisiei pentru pedepsirea celor vinovaţi de represiunea sângeroasă în contra legionarilor. Poliţia legionară, care lucrează peste capul celei oficiale, face tot felul de descinderi, percheziţii şi arestări, după bunul ei plac. Până acum au fost arestaţi cea mai mare parte din ofiţerii şi jandarmii care au participat la represiunea în contra legionarilor.

La capitolul politică externă au vorbit Mihăiescu, Crihan şi Tăslăoanu, iar la urmă eu. Mihăiescu este informat de la Manoilescu că f. curând Italia va porni o acţiune pentru stabilirea hegemoniei ei în Balcani. Ultimele întrevederi între Mussolini şi Hitler au lămurit definitiv zonele de influenţă dintre germani şi

italieni. Manoilescu i-a spus că Balcanii și Mediterana, de la Sicilia până la Alexandria și Dardanele, rămân în zona de influență italiană; Mediterana apuseană rămâne sub influența Italiei și Spaniei; cât despre posesiunile franceze din nordul Africii, ele vor fi împărțite între italieni și spanioli. După Manoilescu, Italia va avea un „cuvânt greu de spus și-n Europa centrală". El i-a spus lui Mihăiescu că România nu va putea elibera Ardealul de Nord decât numai cu ajutorul lui Mussolini și că pentru aceasta noi trebuie să ajutăm Italia să-și consolideze poziția ei în Balcani, „punând la punct atât pe greci cât și pe iugoslavi". În concluzie, Mihăiescu e de părere că această perspectivă care se deschide pentru frații noștri din Macedonia și Albania trebuie luată în seamă dacă se va pune cazul unei colaborări cu Mussolini în Balcani.

Tăslăoanu exprimă ca o părere a lui personală, deși eu cred că el deține informația de la ginerele său, Sturdza, ministru de Externe, că „un război germano-rus este inevitabil și f. apropiat" ca urmare a faptului că Hitler pare decis „să renunțe la debarcarea în Anglia, cel puțin anul acesta". În concluzie, el crede că România ar putea merge alături de germani pentru a elibera Basarabia și nordul Bucovinei, rămânând ca trupele noastre să se oprească la Nistru. Crihan l-a combătut cu multă logică. Mai întâi, el nu crede că nemții ar accepta o astfel de alianță cu noi pentru a ne opri la Nistru și la Ceremuș. Apoi, dacă Hitler va pierde războiul, la ce bun să facem acte de solidaritate cu el? Crihan nu vede decât o soluție în cazul că Hitler va ataca Rusia; să rămânem neutri și să încercăm să negociem cu Sovietele eliberarea provinciilor noastre, amenințându-le, la nevoie, cu intrarea noastră în război, independent de nemți. Orice altă soluție el o găsește imposibilă.

Eu m-am ocupat de problema externă în ansamblul ei. Am răspuns mai întâi lui Mihăiescu în chestiunea balcanică și apoi lui Tăslăoanu și Crihan în problema Basarabiei și Bucovinei. După aceasta am trecut la celelalte probleme de politică externă. „Noi, am început eu, putem avea personal orice idei și putem să ne permitem orice fantezii; ca fruntași, însă, într-un mare partid ca al nostru suntem reținuți la un minimum de disciplină, care ne obligă să nu ne abatem de la linia lui odată ce ea a fost stabilită și cu colaborarea noastră". După această introducere am explicat că politica noastră externă rămâne mai departe așa cum cer interesele vitale ale poporului nostru; pace cu toți vecinii, în sensul că ne apărăm drepturile noastre și nu urmărim nici un petec de pământ peste frontierele noastre legitime. Poporul nostru nu s-a făcut niciodată vinovat de agresiuni față de vecinii lui; numai ei n-au respectat totdeauna această regulă corectă. „Pentru frații noștri din Balcani, am continuat eu, singurul lucru pe care-l putem face este să le apărăm drepturile ca minoritate etnică, păstrând relații de prietenie cu toate țările sub a căror dominație trăiesc ei. Aceia care nu se pot adapta regimurilor sub care se află n-au decât să vină în țară cu familiile lor și noi îi vom primi cu tot dragul; mai mult nu putem face; o politică de aventură, alături de un caraghios ca Mussolini, trebuie respinsă categoric, nefiind nici în interesul țării noastre și nici al fraților noștri din Balcani".

La fel, am respins categoric sugestiile lui Tăslăoanu şi Crihan pe baza aceluiaşi principiu, care nu ne permite să colaborăm cu acele ţări care poartă răspunderea prăbuşirii frontierelor noastre. Fără permisiunea lui Hitler, Sovietele n-ar fi ocupat Basarabia şi nordul Bucovinei; tot el şi Mussolini ne-au silit să cedăm Ardealul de Nord şi Cadrilaterul. Cum putem deci merge alături /de/ duşmanii noştri? „Politica externă a partidului nostru a fost fixată destul de clar; ea nu ne permite absolut nici o abatere. Rămânem credincioşi Aliaţilor, care ne-au ajutat să creăm România Mare între frontierele ei legitime. Noi am protestat în contra regimului dictatorial al regelui Carol când el a renunţat la garanţiile franco-engleze; am repetat acelaşi lucru şi-n memoriul predat lui Antonescu. Noi, am terminat eu, rămânem definitiv legaţi de această linie fixată şi nu înţelegem să ne abatem cu nimic de la ea. În concluzie, nici un act de solidaritate cu aceia care ne-au distrus frontierele noastre. De altfel, în ipoteza prietenilor noştri Tăslăoanu şi Crihan că Germania ar ataca într-o zi Sovietele, chiar în cazul acesta noi nu putem merge alături de ea, întrucât ar însemna să luptăm în contra Angliei şi a aliaţilor ei, adevăraţii noştri aliaţi şi prieteni". Le-am explicat prietenilor mei că în cazul unei agresiuni germane faţă de Rusia Sovietică, de a doua zi alianţa acestei ţări s-ar încheia cu Anglia şi cu Statele Unite. În continuare am analizat pe larg implicaţiile Pactului tripartit, care duc inevitabil la această alianţă anglo-americano-sovietică, singura forţă politică şi militară de care trebuie să ţinem noi seama. Ghiţă Pop m-a felicitat în numele său şi al prietenilor lui, declarând că teza expusă de mine este şi teza partidului şi a lui Maniu personal.

Joi, 24 octombrie 1940

Lucrez dimineaţa la *Jurnal*, citesc presa şi ascult Radio Londra. Seara, masă la Petre Mihăilescu cu familiile Zimţea şi Mişu Marinescu. Între 6 şi 7 am făcut o vizită colonelului Stoica, secretarul general al Ministerului Înzestrării Armatei, pe care l-am rugat să-l ia în serviciul său, la Minister, pe maiorul Mihăilescu, câteva luni cât mai are de stat în armată până la pensie. Stoica a fost f. drăguţ şi a aprobat cererea. Seara am sărbătorit acest lucru. Cumnatul lui, Mişu Marinescu, mi-a mulţumit şi el pentru serviciul făcut lui Mihăilescu.

Se discută mult despre cutremurul de marţea trecută, care a avut ca epicentru regiunea Vrancea. Se pare că sunt şi ceva victime, pe lângă stricăciunile din mai multe localităţi. Toţi cei prezenţi fac o serie de consideraţii pe marginea acestui cutremur de gradul 7, văzând în el un semn rău pentru ţară şi pentru Antonescu personal. Marinescu şi Zimţea susţin cu mai multe detalii că două ghicitoare în cărţi celebre prezic mari vărsări de sânge şi un mare şi sângeros război în primăvară. Am zâmbit doar, fără să comentez aceste lucruri. Milica e dispusă să le ia în serios, mai ales că situaţia externă /continuă/ să fie destul de confuză.

Presa italiană şi germană lasă a înţelege că se pregătesc mari evenimente în curând. Vizita lui Hitler în Franţa, după ce s-a întâlnit cu Mussolini, şi vestea că el se va vedea cu Pétain şi că guvernul francez e pe punctul de a se muta de la Vichy

la Paris sau Versailles se pretează la tot felul de speculații. Marinescu și Zimțea spun că în cercurile apropiate lui Antonescu și-n cele legionare se vorbește insistent de tot de posibilitatea formării unui guvern Laval, care ar fi dispus să colaboreze cu Hitler și Mussolini pentru ca Franța să nu-și piardă coloniile din nordul Africii și situația ei în Mediterana occidentală. Ziarele anunță vizita apropiată a lui Antonescu în Italia. Zimțea și Marinescu cred că această vizită trebuie pusă în legătură cu evoluția situației politice din Franța. Hitler ar fi avut o întrevedere și cu Franco, pe teritoriul francez, la Hendaye, în regiunea Pirinei. Ei cred că se pregătește o alianță a țărilor latine care să lupte alături de Hitler și Mussolini în contra Angliei. Le-am explicat pentru ce astfel de lucruri sunt absurde și pentru ce ele trebuie considerate drept fantezii ridicole. Mihăilescu, care e mult mai deștept ca Zimțea și Marinescu, i-a combătut cam brutal, arătându-le cât e de absurdă ideea că Franța ar putea lupta vreodată alături de Germania în contra foștilor ei aliați anglo-americani.

Toți cunosc tot felul de abuzuri și jafuri comise de legionari în Capitală și restul țării. Mihăilescu recunoaște cinstit că și fratele soției sale, Gicu Marinescu, „un derbedeu, jefuiește, împreună cu alți indivizi de aceeași teapă, magazinele evreiești din cartierul Grivița". Colonelul Marinescu, ca frate mai mare, încearcă să-l apere spunând că el face parte din poliția legionară și că Mihăilescu exagerează întrucât nu-l poate suferi. Am tăcut, convins fiind că Mihăilescu are dreptate.

Vineri, 25 octombrie 1940

Sacerdoțeanu este f. îngrijorat de situația lui ca director al Arhivelor Statului. Se teme de P.P. Panaitescu și de Vladimir Dumitrescu[229], fostul său coleg de facultate care acum e mare legionar, secretar general la Ministerul Cultelor și Artelor. Acesta îl cunoaște ca iorghist și în plus e furios pe el și pentru faptul că sora lui n-a putut ocupa o catedră la Școala de Arhivistică. În această chestiune și eu am fost de acord cu Sacerdoțeanu că d-ra Dumitrescu[230] nu era pregătită pentru un așa post. E mult deja că mai este o femeie, d-ra Holban[231], care nu prea face față unei catedre. Sacerdoțeanu mă roagă să vorbesc cu Găzdaru și cu Făcăoaru și să-i previn pentru ce Dumitrescu îi este ostil. Am fost dimineață la Minister, dar n-am putut vorbi decât cu Făcăoaru, deoarece Găzdaru și Panaitescu lucrau la comisia pentru reorganizarea învățământului superior. Făcăoaru mi-a confirmat că, în adevăr, Dumitrescu a intervenit la comisie printr-un lung memoriu în care atacă serios pe Sacerdoțeanu și-l prezintă drept „iorghist înfocat și adversar hotărât al Mișcării legionare". L-am informat pe Făcăoaru despre substratul acțiunii lui Dumitrescu și l-am rugat să nu ia încă nici o măsură până nu voi vorbi cu Panaitescu și Găzdaru. L-am sfătuit apoi pe Sacerdoțeanu să informeze și el comisia printr-un memoriu bine documentat asupra activității sale științifice, evitând bineînțeles orice polemică cu adversarii săi. I-am sugerat să vadă pe Panaitescu și să-l informeze pentru ce îl dușmănește Dumitrescu.

Ghiţă Pop îmi telefonează că Maniu soseşte în seara aceasta în Capitală şi că mâine după-masă s-ar putea să ţinem o şedinţă de birou.

Pe la 5 după-masă ne-a făcut o vizită Louis Bolomei. Ne-a adus veşti de la Zorleni. Socru-meu a îmbătrânit tare şi face o scleroză supărătoare. S-a plâns de Lămbel, care, în loc să se ocupe de gospodărie, pierde timpul făcând politică legionară. Bolomei ne-a rugat pe mine şi pe Milica să-l sfătuim să se liniştească şi să nu se compromită cu Mişcarea legionară, „care se ţine numai de blestemăţii".

Bolomei nu mai este entuziasmat de Antonescu în timpul din urmă. „Dezordinile din ţară şi jafurile pe care le fac legionarii, zice el, i-au atins grav prestigiul de care se bucura în primele zile". Bolomei vede cu grijă exploatarea economică a ţării de către germani, fiind acum convins şi el că Antonescu a luat puterea cu sprijinul lor şi în condiţiile acestea nu le mai poate refuza nimic. „Numai Maniu a văzut clar şi-n chestiunea aceasta", constată el. Bolomei începe să se îndoiască de victoria lui Hitler şi se bucură mult la gândul că Anglia ar putea câştiga războiul. L-am asigurat că de Crăciun vom putea bea şampanie pe chestiunea aceasta. A promis să facă rost până atunci de o ladă întreagă de sticle şi să dea o masă cum n-au mai văzut Zorlenii şi bârlădenii!

Seara, la 7^{30}, la Costică Mihăiescu cu Lupu. A mers şi Milica. „Destrăbălarea legionară ia zilnic proporţii tot mai mari, zice Lupu; nu ştiu ce este în capul lui Antonescu". Cu ocazia deshumării legionarilor ucişi la Vaslui pe timpul lui Carol, după asasinarea lui Călinescu, şi a transportării lor cu trenul la Predeal, au avut loc o serie de manifestări care nu mai lasă nici o umbră de îndoială asupra intenţiilor acestor oameni de a se despărţi de Antonescu pentru a putea guverna singuri. Pentru Lupu, acest plan al legionarilor constituie o şi mai mare primejdie pentru ţară decât regimul actual al lui Antonescu. Mihăiescu este sigur că se merge la ruptură între legionari şi Antonescu şi că nu este exclus ca nemţii să-i prefere pe ei lui Antonescu. După el, poliţia legionară este atotputernică şi nu ţine deloc seama de cea oficială.

Lupu a fost pus în curent de Costache, fratele lui, de discuţia de la Fănel Mihăiescu şi de expunerea mea. M-a felicitat călduros, declarându-se întru totul de acord cu cele susţinute de mine. El aşteaptă sosirea lui Maniu pentru a pune în discuţia biroului problema atitudinii noastre faţă de Antonescu în cazul unei rupturi cu legionarii. El crede că, în acest caz, noi ar trebui să-l sprijinim atât cât e de necesar ca să nu compromitem politica externă a partidului nostru. Îl previn că eu voi vorbi contra. Noi nu putem sprijini pe Antonescu decât dacă el se angajează să păstreze neutralitatea, iar în caz că ungurii nu încetează cu provocările lor, să reocupăm cu forţa Ardealul cedat, declarând nul şi neavenit dictatul de la Viena. Am arătat apoi că situaţia externă evoluează în defavoarea lui Hitler şi Mussolini şi că, de îndată ce se va termina cu alegerile americane de la începutul lunii viitoare, situaţia acestor dictatori se va înrăutăţi şi mai mult. Deja Germania pare epuizată în urma războiului aerian şi deci debarcarea ei în Anglia devine imposibilă. Aşa stând lucrurile, nu văd pentru ce Antonescu n-ar repudia dictatul de la Viena, aşa cum ne înţelesesem noi cu el înainte de abdicarea lui Carol.

„Tu ești mai catolic decât Papa, îmi răspunde Lupu, și prea ușor te lași influențat de Maniu". „Este desigur o glumă, i-am spus eu, pentru că toată lumea știe că eu nu sunt influențat de nimeni, ci judec toate problemele numai după capul meu; este o simplă coincidență identitatea de păreri dintre mine și Maniu. Eu sunt deseori surprins chiar, cum de omul acesta, fără o cultură deosebită în problemele de istorie diplomatică, se descurcă atât de ușor și de bine în chestiunile externe; desigur, el dispune de o mare experiență, dar este ajutat și de o intuiție excepțională". „El mai are și o altă mare calitate, care-l deosebește de oamenii noștri politici, judecă lucrurile cu totul dezinteresat, făcând abstracție de orice interes personal și riscându-și viața dacă e nevoie", a adăugat Mihăiescu, fără să-și dea seama că observația lui putea atinge susceptibilitatea lui Lupu. „Desigur, remarca lui Mihăiescu este justă, a intervenit Lupu pentru a dovedi că nu se simte vizat. Eu am admirat totdeauna la Maniu curajul excepțional de care a dat dovadă în împrejurări extrem de grele. Nu toată lumea poate fi erou".

Mihăiescu a trecut imediat la războiul aerian anglo-german, spunând că dacă lumea ar lua în serios comunicatele germane ar însemna că Londra nu mai există și că Anglia se află deja sub ocupație nemțească! El are informații recente despre starea de spirit a opiniei publice germane. În urma bombardamentelor teribile engleze - care au făcut harcea-parcea obiectivele militare și porturile germane - se constată o iritare crescândă a opiniei publice în contra lui Hitler și a regimului său. În orașele mari începe a se resimți lipsa de alimente, iar industria germană cunoaște deja mari greutăți în procurarea de materii prime. Economiștii germani, care cutreieră țara noastră și Balcanii, caută, spune Mihăiescu, cu lumânarea alimente și materii prime. Ofițerii superiori din misiunea germană fiind cazați în hotelul lui, *Ambasador*, Mihăiescu asistă zilnic la scene penibile, neobișnuite la ofițerii români, indiferent de grad. Ai noștri n-au voie să poarte pachete pe stradă, regulă care era și la germani în alte vremuri. Acum mizeria din țara lor e atât de mare, încât coșcogeamite generali, cu câte două-trei stele pe umăr, umblă cu geamantane prin magazine după zahăr, ulei, făină de grâu, unt, grăsimi, șunci și salamuri. Zilnic personalul de serviciu de la hotel scoate coșuri întregi de coji de ouă. Germanii le sparg și trimit familiilor lor albușurile și gălbenușurile în damigene de tablă destinate să transporte benzina de rezervă în automobilele lor. Așa ceva n-am mai auzit, să se poată transporta ouă fără coajă. După ce damigeana se umple, i se pune sub dop un produs chimic care le împiedică a se strica. În fiecare dimineață, camioane mari pe trei rânduri de roți pleacă din fața hotelului, încărcate cu astfel de alimente. „Cum pot oamenii aceștia să câștige războiul când duc lipsă de toate de-abia după un an de război", se întreabă Mihăiescu. Lupu și cu mine nu ne mai întrebăm, noi suntem siguri că Hitler merge cu pași repezi spre catastrofă!

Sâmbătă, 26 octombrie 1940. Sărbătoarea Sfântului Dumitru

La ora 11 m-am dus la Maniu, unde am găsit o lume imensă, venită să-l felicite pentru ziua lui. El sărbătorește onomastica lui de Sf.Dumitru. Sunt prezenți

toţi fruntaşii partidului, în frunte cu Lupu, Popovici, Madgearu, afară de Mihalache, care se ocupă serios de via lui de la Inuri. Lupu face o serie de glume usturătoare la adresa lui Mihalache pe chestiunea ocupaţiilor sale agricole. În afară de vie el se ocupă serios şi de orezăria lui de la Mătăsari, unde urmăreşte să scoată o producţie record. „Pentru un om politic cu pretenţie de şef de partid, îmi şopteşte Lupu, astfel de îndeletniciri nu-i dau răgazul să studieze problemele politice". El şi Ghiţă Pop au vorbit în numele nostru, felicitându-l şi scoţând în evidenţă importanţa rolului pe care-l are el astăzi în apărarea fiinţei neamului nostru. În răspunsul său scurt, Maniu a insistat asupra răspunderii pe care omul politic o are faţă de naţiunea sa de a o îndruma pe drumul drept al intereselor ei, lucru care presupune cunoaşterea problemelor politice şi curajul totodată de a-ţi îndeplini acest rol fără să te gândeşti la viaţa şi interesele tale personale. I s-a făcut o caldă manifestaţie de simpatie, de asistenţă, după care ni s-a servit un bufet rece cu drojdie şi vin de Bădăcin din propria lui vie. Ne-am despărţit pe la ora unu.

Restul zilei am stat acasă, lucrând la *Jurnal* şi citind presa. Seara am ascultat până târziu Radio Londra şi Roma.

Duminică, 27 octombrie 1940

De pe la jumătatea lunii acesteia germanii au mai slăbit bombardarea Londrei şi a porturilor engleze. Renunţă la debarcare? După ultimele declaraţii făcute de Churchill şi Halifax, presa germană nu mai vorbeşte de debarcare şi nici „de prăbuşirea iminentă" a Imperiului britanic! În schimb, au loc întrevederi dese între Hitler şi Mussolini şi negocieri de tot felul între aceştia şi Franco, Pétain şi Laval. Presa americană, ca şi cea engleză, lasă a înţelege că Pétain va păstra mai departe neutralitatea ţării sale şi nu va lăsa puterea în mâinile lui Laval. Am impresia că Anglia nu face prea mare caz de acţiunea lui de Gaulle tocmai pentru a nu-l arunca pe Pétain în braţele lui Hitler.

Aviaţia engleză bombardează mereu Berlinul, Hamburgul, porturile de la Marea Nordului, Canalul Mânecii şi nordul Italiei. În ultimul timp puţine avioane germane mai reuşesc să ajungă până la Londra.

Pe la 11 a venit să mă vadă Tudor Ionescu[232] de la Iaşi. E fericit că naşul său, generalul Şteflea[233], care e şi rudă cu soţia sa, a fost numit zilele acestea secretar general la Ministerul Apărării. El spune că Şteflea e f. bine apreciat de Antonescu şi că deşi nu prea are simpatii pentru nemţi, el crede că trebuie să mergem cu ei în contra Sovietelor. Şteflea e convins că în primăvară Hitler va ataca Rusia, părăsind pentru un moment ideea debarcării în Anglia. „După lecţia pe care Hitler i-a dat-o Angliei, i-a spus Şteflea, el e sigur că după ce va lichida bolşevismul rusesc nu se vor mai găsi nebuni în Anglia ca să mai continue războiul". „În acest timp, i-am răspuns eu lui Tudor Ionescu, Anglia va fi atât de puternică încât, aliată cu Sovietele şi ajutată de Statele Unite, va continua războiul cu şi mai multă hotărâre". Bietul Tudor Ionescu, de când are şi el o căsuţă în Iaşi şi un petec de pământ în Dobrogea - zestrea soţiei, de vreo 50 de pogoane - se teme teribil de bolşevismul rusesc şi preferă pe nemţi, cu toate riscurile pe care le

comportă pentru țară o victorie a lui Hitler. Vechea noastră prietenie, de pe vremea când eram la Iași, începe a se resimți de pe urma evoluției pe care o face el, evoluție care-i primejduiește până și poziția lui în partid. I-am atras atenția să fie prudent și să nu mai spună și altora ceea ce gândește el despre Soviete și despre Hitler.

Maniu și Lupu fiind plecați la Mihalache la Dobrești și cum vremea e cam urâtă și rece, stau în casă și lucrez la *Jurnal*, citesc presa și ascult la radio. Vești grave despre tensiunea italo-greacă. Se semnalează incidente serioase la frontiera Albaniei cu Grecia și concentrări de trupe italiene în această regiune. Vrea Mussolini să atace Grecia? Aflu seara la Radio Londra că guvernul Pétain a pus sub supraveghere pe Herriot și a dizolvat consiliul municipal de la Lyon unde el era președinte, adică primar. Mai bine îl aresta, căci prostul de el, în loc să fi plecat în nordul Africii și să formeze un guvern care să fi continuat războiul, a preferat, ca un laș, să rămână sub regimul rușinos de la Vichy. Atât el cât și Blum, Daladier, Gamelin și Reynaud ar fi de dorit să ajungă și mai rău pentru lașitatea și miopia politică de care s-au făcut vinovați. Internarea în lagăre este o pedeapsă prea ușoară pentru acești oameni care poartă în cea mai mare parte răspunderea catastrofei și dezonoarei franceze. Tot disprețul meu față de acești politicieni nerușinați și de toți colaboratorii lor, care, după ce au fost decenii întregi răsfățații națiunii franceze, și-au bătut joc de interesele și onoarea ei. În locul lui Pétain i-aș judeca pe toți și i-aș condamna la moarte ca pe niște siniștri trădători.

Luni, 28 octombrie 1940

Radio Londra anunță în cursul dimineții că Italia a trimis în cursul nopții un ultimat Greciei, care probabil va fi respins întrucât este inacceptabil. Deci ne găsim în fața unei noi agresiuni din partea regimurilor dictatoriale. Telefonez lui Costache Lupu. Aflu de la el că Maniu și Lupu se vor reîntoarce azi după-masă de la Mihalache.

Pe la ora 12 m-am dus la Ministerul Învățământului, unde am reușit să văd câteva minute pe Găzdaru și P.P. Panaitescu. Ei lucrează de zor la verificarea cadrelor din învățământul superior, dar nu pot termina mai devreme de o lună. Mi-au promis să-l ajute pe Șerban și să nu-l schimbe pe Sacerdoțeanu de la direcția Arhivelor și de la aceea a Școlii de Arhivistică. De la Minister, am trecut pe la Sacerdoțeanu și l-am informat că poate fi liniștit. M-a asigurat de recunoștința lui.

Maniu și Lupu au sosit pe la ora 6 seara de la Dobrești; a venit cu ei și Mihalache. Vorbesc la telefon cu Maniu pe la 7 seara. Îmi spune că mâine la 10 vom ține o ședință de birou la Mihai Popovici. Știe și el de conflictul italo-grec și e convins că va fi război, întrucât grecii nu pot accepta „tutela lui Mussolini". Seara ascult până târziu Radio Roma și Londra. Șeful guvernului grec a declarat că Grecia va lupta până la ultimul om. Trupe italiene și albaneze au și trecut deja frontiera, în regiunea Epir. Războiul e deci angajat definitiv. Îmi pare f. rău pentru nenorocirile care s-au abătut asupra poporului grec însă din punct de vedere general e bine că regimurile de dictatură comit noi agresiuni banditești, care le vor

face şi mai odioase şi vor provoca indignarea opiniei publice mondiale. Această nouă agresiune cade tocmai la timp. Acum câteva zile Cordel Hull a atacat cu o rară violenţă politica de agresiune a statelor totalitare şi a declarat răspicat că Statele Unite vor ajuta toate ţările care luptă pentru libertate.

În privinţa războiului aerian, aviaţia germană slăbeşte pe fiecare zi atacurile asupra Angliei, în timp ce aviaţia engleză sporeşte tot mai mult bombardamentele asupra obiectivelor germane şi italiene.

Marţi, 29 octombrie 1940

Şedinţă de birou la Mihai Popovici, la 10 dimineaţa. Participă toţi membrii biroului, inclusiv Mihalache. Am pierdut trei ore cu discuţii zadarnice, căci până la urmă atitudinea partidului a rămas tot aşa cum o preconizează Maniu. Mihalache, Popovici, Madgearu şi într-o bună măsură chiar şi Lupu s-au pronunţat pentru o atitudine mai blândă faţă de Antonescu, pentru singurul motiv de a nu-l arunca definitiv în braţele legionarilor şi germanilor. Madgearu şi Mihalache atacă violent de tot pe legionari pentru rolul lor de „instrumente oarbe în mâinile nemţilor" şi pentru „jafurile şi dezordinile provocate în toată ţara". Madgearu a susţinut chiar ca partidul nostru „să-i dea tot sprijinul lui Antonescu dacă el se angajează s-o rupă cu legionarii şi să-i pună la punct". Mihalache e de părere să păstrăm faţă de el „o neutralitate binevoitoare", dar atât numai, nici un sprijin direct sau indirect. Lupu şi Popovici se raliază la propunerea lui Mihalache, găsind f. bună formula neutralităţii binevoitoare. Ghiţă Pop şi cu mine am combătut această propunere, arătând că noi trebuie să combatem categoric nu numai politica dictatorială a lui Antonescu, dar şi politica lui de colaborare cu Axa Roma-Berlin-Tokio. „D-ta, d-le Mihalache, i s-a adresat Maniu, crezi că formula neutralităţii binevoitoare ne avansează cu ceva dacă Hitler şi Mussolini vor pierde războiul, lucru de care eu sunt sigur?" „D-le Maniu, i-a răspuns prompt Mihalache, tocmai de acest lucru eu nu sunt prea convins şi de aceea socot că e riscant să jucăm soarta ţării numai pe cartea engleză". Popovici şi Madgearu s-au declarat de aceeaşi părere. „După mine unul, a conchis Lupu, cred că cel mai bun lucru de făcut este să nu schimbăm nimic din atitudinea noastră şi să mai aşteptăm să vedem cum evoluează situaţia mai ales acum, după ce a început şi războiul italo-grec".

Mihalache a ridicat problema atitudinii noastre faţă de acest nou eveniment din Balcani. După el, noua agresiune a lui Mussolini faţă de Grecia pune pentru noi o nouă şi grea problemă, aceea a atitudinii noastre faţă de Grecia, de Iugoslavia şi Turcia, partenerele noastre din alianţa balcanică. „Putem noi lua atitudine pentru greci şi să ne opunem Italiei, care urmăreşte consolidarea influenţei ei în Balcani?" se întreabă el. Mihalache susţine în continuare, ajutat şi de Madgearu şi Popovici, că odată cu prăbuşirea Franţei şi a Micii Înţelegeri n-a mai rămas în picioare nici Alianţa balcanică şi ca atare noi putem privi cu bunăvoinţă, ca latini, acţiunea lui Mussolini. I-a răspuns Lupu spunând că noi trebuie să facem deosebire între politica personală a lui Mussolini şi adevăratele interese ale naţiunii italiene. „După cum nu trebuie să facem nici un act de solidaritate cu Hitler, a continuat el, tot aşa

trebuie să procedăm şi față de Mussolini; în Balcani este de ajuns pentru noi duşmănia bulgarilor, nu e nevoie să ne stricăm şi cu celelalte națiuni". Eu şi Ghiță Pop am fost de părerea lui Lupu.

„Partidul nostru nu are absolut nici o vină față de toate evenimentele care au dus la prăbuşirea de alianțe care s-a produs sub ochii noştri, a început Maniu; noi am atras la timp atenția celor care au avut răspunderea treburilor politice; când se va încheia într-o zi bilanțul acestor răspunderi noi vom putea sta cu fruntea sus. În vederea acestei zile, noi trebuie să evităm orice greşeală, pentru ca națiunea noastră să-şi poată păstra fără nici un echivoc toate drepturile la reparațiile care i se datoresc". Maniu a arătat apoi că noi trebuie să atragem atenția lui Antonescu să nu ia nici un angajament față de Mussolini luna viitoare, când este anunțată vizita lui la Roma, pentru că acest „sinistru aventurier" va avea curând aceeaşi soartă ca şi „dezechilibratul de Hitler". La urmă Maniu ne-a rugat, pe Lupu, pe Mihalache şi pe mine, care avem relații cu Antonescu, să-l vedem cât mai des şi „să-i deschidem ochii asupra politicii sale externe, cu totul greşită şi contrară intereselor țării".

La masa care a urmat am discutat chestiunile externe şi anarhia provocată în țară de bandele legionare. Eu i-am pus în curent cu datele furnizate de Costică Mihăiescu referitoare la criza de alimente şi materii prime din Germania, ca şi de jalea ofițerilor germani, care aleargă toată ziua după cumpărături de alimente prin magazinele noastre. Madgearu m-a complectat f. bine, arătând ce planuri „de înrobire economică" au nemții față de noi şi de țările balcanice. El e îngrozit de aceste planuri pe care agenții Germaniei, Clodius şi Neubacher[234], le afişează pentru țara noastră. „Oamenii aceştia, zice Madgearu, dacă ar reuşi să pună mâna pe economia noastră, în câțiva ani ne-ar distruge toată industria, în aşa fel că nu ne-ar lăsa nici măcar o fabrică de ace sau de cuie. După concepția lor, România trebuie să facă numai agricultură şi să crească păsări şi animale, nimic altceva". Popovici e complect de acord cu el. Maniu şi Lupu îl felicită călduros pentru claritatea cu care vede primejdia unei victorii germane. Dezorientat, dar sincer, Mihalache exclamă: „Singur nu ştiu ce să mai cred".

La o întrebare a lui Popovici, cum văd problema alegerilor prezidențiale din Statele Unite, i-am răspuns că, după ultimele sondaje, alegerea lui Roosevelt e aproape sigură şi că acest eveniment va fi hotărâtor pentru sfârşitul regimurilor de dictatură. Maniu, Lupu şi Ghiță Pop sunt de aceeaşi părere.

Mihalache ne spune la plecare că a vorbit săptămâna trecută cu Vişoianu, care e convins că Hitler a renunțat pentru un moment la debarcarea în Anglia pentru ca, împreună cu Mussolini, să pună mâna pe Balcani, pe Egipt şi nordul Africii; în felul acesta, „Anglia va fi silită să capituleze fără să mai tragă nici un glonte". „S-o creadă Vişoianu!", i-am răspuns eu lui Mihalache.

Miercuri, 30 octombrie 1940

Grecia s-a mobilizat, iar trupele italiene atacă în Epir. Războiul a început deci în toată regula. Văd pe Maniu la 9 dimineața. El vede ca şi mine agresiunea italiană; cu cât mai multe, cu atât mai bune pentru sfârşitul apropiat al dictaturilor,

căci indignarea opiniei publice mondiale va fi şi mai mare. El regretă că Antonescu „se încăpăţânează prosteşte şi vrea să joace cartea germană, tocmai într-un moment când regimurile totalitare devin tot mai odioase în lumea întreagă". Şi Maniu e convins că Hitler a pierdut războiul aerian asupra Angliei şi că nu mai poate fi vorba de o debarcare germană. După el, Mussolini a făcut „cea mai mare greşeală posibilă intrând în război şi atacând acum şi pe greci". În felul acesta, Mussolini poate constata el însuşi că toată revoluţia fascistă şi tot zgomotul făcut de el şi de presa lui în legătură cu crearea unui spirit nou rămân simple vorbe goale; poporul italian rămâne, ca şi înainte de revoluţie, visător, cântăreţ şi antimilitarist. „Dacă nu intra în război, Mussolini putea trăi cu iluzia că a reuşit să transforme sufletul italian, continuă Maniu, şi în felul acesta putea face şi pe alţii să creadă în această minune; azi crede şi el că armata italiană nu e bună de nimic şi imperiul italian din Africa e gata să se prăbuşească". Maniu e convins că „grecii îi vor bate măr pe italieni". „Dacă ar fi rămas neutru, continuă Maniu, Mussolini ar fi avut numai de câştigat, căci l-ar fi cultivat şi Hitler şi l-ar fi ajutat şi anglo-americanii". „El ar putea ajunge într-o zi apropiată chiar un balast pentru Hitler", am spus eu. Maniu spune că saşii sunt furioşi pe Mussolini pentru intrarea lui în război, întrucât mai mult încurcă decât ajută pe germani.

Ne bucurăm amândoi de hotărârea lui Antonescu de a urmări în justiţie pe toţi conducătorii fostului Partid al Naţiunii şi ai Serviciului Social, care sunt chemaţi să dea socoteală cum şi pe ce au cheltuit 218 milioane lei din bugetul statului. Comisia însărcinată cu aceste cercetări a început audierea lui C. Giurescu, Victor Moldovan[235], general Petre Georgescu[236], Dimitrie Gusti, dr-ul Gh. Banu[237] etc. Să-i vedem acum pe aceşti arivişti cum se vor descurca!

După-masă, pe la ora 5, trece pe la noi Giorge Pascu de la Iaşi. E în al nouălea cer de fericire! „Eu n-am prea fost credincios de felul meu, a început Pascu; prea multe nedreptăţi mi s-au făcut în viaţă ca să mai cred în Dumnezeu; acum încep să văd şi eu că există totuşi, dacă nu aşa cum şi-l imaginează lumea, cel puţin sub forma unei justiţii imanente, care funcţionează, fără să ne putem da seama cum. Să mă văd din nou reintegrat la catedră şi încă şi decan, cu duşmanii mei, care s-au purtat faţă de mine cu o câinoşenie de canibali, toţi la pământ, iar unii, ca Bratu şi Andrei, sub pământ; cu Iorgu Iordan şi Ralea suspendaţi de la catedră, iar cu Iorga pensionat în fine cu forţa, iată ceea ce n-am crezut niciodată să văd cu ochii mei. Mai aştept să-l văd şi pe Iorga pedepsit pentru ticăloşiile pe care le-a făcut în viaţă pentru ca să pot zice şi eu acum: Doamne, sloboade pe robul tău Giorge Pascu, că a văzut şi el cât e de mare puterea Ta". I-am răspuns că toţi aceşti indivizi au fost şi duşmanii mei, întrucât crezând că-mi fac rău şi mă distrug, ei mi-au făcut bine, silindu-mă să plec din Iaşi şi să mă aranjez mai bine la Bucureşti.

„E dureros, totuşi, am continuat eu, că astfel de reparaţii se pot îndeplini sub un regim de teroare şi de dezordini, care va duce, inevitabil, ţara la prăpastie". Pascu nu e de acord cu mine pe această chestiune, întrucât el crede sincer şi profund în victoria Germaniei. El a fost totdeauna cam germanofil, ca şi

Philippidi[238] și toți vechii săi prieteni din jurul revistei „Viața Românească", în cap cu C.Stere. Nici unul din argumentele mele nu i-au zdruncinat convingerea lui adâncă „în victoria germanismului asupra slavismului haotic și primejdios pentru națiunea noastră". „De altfel, a continuat el, mă mir că d-ta, ca moldovean ce ești, nu înțelegi că noi numai cu ajutorul Germaniei ne putem apăra de primejdia panslavă și ne putem reface vechea noastră Moldovă, a lui Ștefan cel Mare, în hotarele ei firești, Nistrul și Ceremușul". „Dragă amice, i-am răspuns eu, află de la mine și te rog să memorezi bine că nimic din ceea ce am putea obține azi cu ajutorul nemților nu vom putea păstra mâine, când ei vor fi înfrânți și se vor vedea pe masa de operație, sfârtecați și umiliți, batjocoriți și pedepsiți pentru agresiunile barbare de care s-au făcut vinovați". „Asta nu se va îndeplini niciodată", mi-a răspuns Pascu. I-am repetat și lui versul lui Coșbuc din *Moartea lui Fulger*: „Că multe-s tari cum credem noi și mâine nu-s". Ca prieteni buni și vechi, nu ne supărăm. Rămâne ca timpul să lămurească care din noi doi a văzut mai bine.

Pascu îmi spune în continuare că legionarii din Iași, în frunte cu Găzdaru, au mare stimă față de mine, întrucât cunosc lupta grea pe care am dus-o pe vremuri acolo cu „toți bandiții francmasoni, liberali și țărăniști". Călătorind acum vreo două săptămâni în trenul Iași-București cu bătrânul Zelea Codreanu, cu Găzdaru și alți legionari ieșeni și venind vorba de Maniu, de Lupu și de mine, Pascu a constatat „cu multă plăcere" că Zelea C. mă cunoaște bine și de mult timp și că are cele mai bune păreri despre caracterul și pregătirea mea științifică. Pascu m-a felicitat, totuși, pentru caracterul și statornicia mea politică. A promis să treacă să mă vadă ori de câte ori va trece prin București.

Joi, 31 octombrie 1940

Comunicatele italiene anunță pătrunderea trupelor în teritoriul grecesc pe o adâncime de 40 km. După cât sunt de motorizate și protejate de aviație, succesul lor mi se pare destul de mic.

Dejun la Fănel Mihăiescu cu Lupu, Ghiță Pop, Hoisescu, Crihan și Tăslăoanu. Maniu a plecat de ieri-dimineață la Sibiu. La ordinea zilei, războiul italo-grec și implicațiile lui pe plan extern. Crihan și Tăslăoanu remarcă amândoi destul de exact că opinia noastră publică simpatizează complect cu grecii și nu cu italienii și aceasta numai din cauza „caraghiosului de Mussolini". „Până și printre legionari, zice Tăslăoanu, sunt mulți care pufnesc de râs când aud de îndemnurile la război ale lui Mussolini și de siguranța cu care afirmă el refacerea marelui imperiu roman asupra Mediteranei". „Râd și curcile, zice Lupu, pentru că un astfel de imperiu se face numai cu soldați și nu cu mascalzoni". Hoisescu povestește un banc care circulă de câteva zile în Capitală, à propos de cum înțeleg soldații italieni îndemnurile fruntașilor fasciști de a lupta pentru gloria Italiei și a ducelui Mussolini. Un general fascist ține un înflăcărat discurs unei unități de bersaglieri italieni înainte de a începe ofensiva contra grecilor. „Pentru Italia, pentru marele nostru Duce, pentru regele și împăratul nostru Victor Emanuel, înainte, soldați străluciți, descendenți ai Romei eterne". „Che bella voce", strigă un bersaglier

drept răspuns la îndemnul generalului. Se face un haz nebun. Dr-ul Lupu apreciază aşa de mult bancul, încât, până la sfârşitul şedinţei, a repetat de vreo patru-cinci ori răspunsul bersaglierului. „Mussolini acesta, zice el, este cel mai ridicol personagiu din toată istoria universală; bieţii italieni nu meritau atâta ruşine".

„Dacă nemţii nu-i vor ajuta pe italieni, zice Ghiţă Pop, grecii vor ocupa curând Roma". Alte hohote de râs. Eu îi pun în curent cu reacţiunea opiniei publice engleze şi americane faţă de agresiunea lui Mussolini. Aviaţia engleză din nordul Africii a primit ordin să ajute pe greci în lupta lor cu italienii, iar Roosevelt a declarat că Statele Unite vor ajuta „cu armament şi cu tot ce are nevoie viteazul popor grec în lupta sa eroică pentru apărarea independenţei sale". „Încetul cu încetul, am spus eu, Statele Unite se pregătesc să intre în război; dacă până acum Roosevelt s-a pronunţat mereu pentru menţinerea neutralităţii, el a făcut aceasta în vederea alegerilor prezidenţiale, pentru a nu face jocul adversarului său republican, Wilkie[239]. Peste câteva zile el va scăpa de această preocupare, căci alegerea lui e sigură şi atunci el îşi va recăpăta toată libertatea de acţiune".

Trecem la chestiunile interne. Instrucţia celor vinovaţi de crime în contra legionarilor merge încet de tot. Tăslăoanu şi Mihăiescu spun că legionarii „fierb pe acestă chestiune şi sunt profund nemulţumiţi de Antonescu, căruia îi reproşează că frânează instrucţia pentru a câştiga timp". Legionarii au obţinut cu mare greutate, adaugă Tăslăoanu, aprobarea lui Antonescu pentru ca poliţia lor legionară să fie considerată drept „auxiliară" celei de stat. Antonescu îşi dă perfect de bine seama că poliţia legionară urmăreşte să-şi creeze un rol de stat în stat. De aceea a cedat cu greu.

Dezordinile de tot felul continuă în toată ţara. Legionarii jefuiesc pur şi simplu pe evrei, care sunt obligaţi să cedeze prăvăliile lor legionarilor sau să facă diferite aranjamente camuflate cu ei. Hoisescu spune că decretul privitor „la românizarea întreprinderilor evreieşti" este „un simplu camuflaj pentru înţolirea legionarilor". „Toate aceste abuzuri, constată Crihan, vor distruge curând bruma de popularitate care i-a mai rămas generalului Antonescu".

Aflu de la Tăslăoanu că Victor Cădere a fost rechemat de la Belgrad şi că relaţiunile noastre cu Iugoslavia s-au deteriorat mult în timpul din urmă. „Era şi inevitabil, spun eu, din moment ce România şi Ungaria fac o politică de colaborare cu Italia şi Germania; acum când Mussolini caută să impună autoritatea Italiei şi asupra Greciei, după lovitura dată Albaniei, desigur Belgradul nu mai poate fi liniştit. A venit vremea şi pentru sârbi să vadă cât i-a costat politica criminală a lui Stoiadinovici şi a prinţului Paul, care, împreună cu bestia de Carol al nostru, au făcut tot ce au putut ca să distrugă Mica Înţelegere. Vor plăti curând şi ei, exact cum am plătit şi noi, dacă nu şi mai rău, căci Italia n-a văzut niciodată cu ochi buni crearea Statului iugoslav pe malurile estice ale Adriaticii". „Ordinea nouă" de care tot vorbesc Hitler şi Mussolini îi va atinge curând şi pe sârbi. Lupu mă complectează spunând că Hitler şi Mussolini urmăresc sigur dezagregarea completă a Statului iugoslav.

Vineri, 1 noiembrie 1940

Iau dejunul la Madgearu împreună cu Mihalache şi cu Lupu. Maniu şi Popovici lipsesc din Bucureşti, ca şi Ghiță Pop. Acesta a plecat în dimineața aceasta la Braşov. Mihalache ne pune în curent cu vizita care i-a făcut-o, acum două zile, Mihai Antonescu la Dobreşti. Acesta i-a cerut din partea generalului Antonescu să accepte Ministerul Agriculturii, informându-l că lui Gh. Brătianu i s-a propus Ministerul Învățământului şi că acesta a cerut să se mai gândească. Mihalache a avut cu Mihai Antonescu o discuție de două ore, în care i-a arătat pentru ce nu poate accepta propunerea. El i-a explicat că mai întâi nu poate accepta Statul legionar şi apoi că nu crede nici în victoria lui Hitler. Cât despre măsurile interne, referitoare la pedepsirea tuturor celor care s-au făcut vinovați de ilegalități, abuzuri şi fraude, Mihalache s-a declarat de acord.

El i-a atras atenția asupra jafurilor şi dezordinilor provocate în țară de bandele legionare. Mihai Antonescu a recunoscut că în adevăr aşa este şi că dacă ele nu vor înceta, „generalul este hotărât să se despartă de ei". Mihai Antonescu i-a lăsat a înțelege că „generalul are asigurări pentru refacerea vechilor frontiere, inclusiv Basarabia şi nordul Bucovinei". Mihalache i-a răspuns că, în acest caz, poate conta pe sprijinul său şi „probabil şi al întregului Partid Național Țărănesc". Mihalache a rămas însă cu impresia că Mihai Antonescu „e puțin cam exaltat şi că ia dorințele sale drept realitate". A rămas să se mai vadă. Lupu şi Madgearu l-au felicitat pe Mihalache pentru atitudinea lui loială față de Maniu şi de partid. Eu am tăcut, întrucât am îndoielile mele asupra modului cum relatează el această conversație. Voi căuta să aflu adevărul şi voi fi fericit să ştiu că lucrurile s-au petrecut aşa cum le-a povestit Mihalache.

Madgearu este foarte îngrijorat de atitudinea legionarilor. El crede că Antonescu „subestimează primejdia lor", deoarece rolul lor de coloană a 5-a „le dă dreptul să conteze pe sprijinul lui Hitler mai mult decât Antonescu". „Totul depinde de judecata lui Hitler, îi răspunde Lupu; dacă acesta urmăreşte în adevăr să atace Sovietele, atunci sigur el preferă pe Antonescu, care-i asigură liniştea în țară şi concursul armatei române la aripa dreaptă a liniei sale de atac; dacă nu are de gând să atace Sovietele, atunci probabil va prefera pe legionari pentru a exploata în voie economia țării şi toate resursele ei". M-am declarat de acord cu Lupu, adăugând argumentul că toată destrăbălarea pe care o practică azi legionarii în toată țara tinde tocmai să împingă pe Antonescu la o ruptură cu ei, fiind siguri că Hitler va înclina balanța în sprijinul lor.

Madgearu ne-a informat că în prezent el adună material informativ în vederea alcătuirii unui memoriu de trimis lui Antonescu şi în care-i va arăta, cu date precise, planurile lui Clodius şi Neubacher în vederea înfeudării totale a economiei țării în spațiul economic al Germaniei. El pretinde că în planurile acestora se prevede şi înglobarea Iugoslaviei şi Bulgariei. Mihalache se arată îngrijorat şi alarmat chiar de toate aceste planuri. „ E un lucru ştiut de mult, am spus eu, că într-o Europă în care ar stăpâni Germania nu mai poate fi vorba de independența nici unei țări din zona spațiului ei vital; să mulțumim canaliei de

Carol şi tuturor celor care l-au ajutat pentru a fi ajuns aici". Lupu a sesizat f.bine aluzia mea la Mihalache şi Madgearu, care, de atîtea ori în trecut, erau gata să colaboreze cu Carol dacă nu i-am fi împiedicat noi şi Maniu.

Sâmbătă, 2 noiembrie 1940

Dejun la C. Mihăiescu cu Lupu şi cu Jenică Amza[240]. A mers şi Milica. Printre funcţionarii din întreprinderea sa, ca şi printre muncitorii din atelierul şi garajele lui, Mihăiescu are şi câţiva legionari, dintre care unii cu roluri de răspundere în partidul lor. „Din moment ce-şi văd de slujba lor în serviciul pe care-l au, zice el, pe mine nu mă interesează politica pe care o fac". Mihăiescu se poartă cu personalul şi cu muncitorii săi ca un adevărat patron, amical, civilizat şi f. înţelegător pentru nevoile lor. Salariile lor sunt mai bune ca oriunde, plus că au gratificaţii de Crăciun şi la Paşte câte încă un salariu. Aceste raporturi bune cu ei îi permit să fie bine informat despre ceea ce se petrece în Mişcarea legionară. După informaţiile lui, în sânul Mişcării există o neînţelegere gravă între gruparea lui Sima şi grupul de prieteni ai bătrânului Zelea Codreanu, care-i reproşează primului că face prea multe concesii lui Antonescu „de dragul de a rămâne în guvern". Sima este ameninţat cu debarcarea din fruntea Mişcării „dacă lucrurile mai merg aşa şi nu se pedepsesc mai repede ucigaşii lui Corneliu Codreanu şi ai Nicadorilor"[241].

Sima şi prietenii lui înţeleg să colaboreze cu Antonescu în cadrul legalităţii, în timp ce codreniştii nu prea au încredere în Antonescu şi vor să-i forţeze mâna ca să termine odată cu capitolul sancţiunilor. Mihăiescu este convins că grupul codrenist n-a renunţat la vechea idee că ţara trebuie curăţată de 10 000 din elementele ei conducătoare, care constituie o piedică şi o primejdie totodată în calea Statului legionar. În orice caz, ei ţin neapărat să comită o serie de asasinate pentru a vârî spaimă în toţi şi a-l sili totodată pe Antonescu să fie loial faţă de ei. El crede că dintre persoanele cele mai ameninţate în prezent sunt Iorga, Lupu, Mihalache şi Tătărescu. De aceea, el sfătuieşte pe Lupu să fie prudent până se vor lămuri toate aceste lucruri şi să nu iasă pe stradă fără însoţitori. Lupu i-a răspuns că el nu se teme şi că nu-şi poate schimba genul său de viaţă „de frica unor asasini".

În continuare, Mihăiescu se arată şi el alarmat de planurile lui Clodius şi Neubacher de a înfeuda România în spaţiul economic al Germaniei.

Trecem la situaţia externă. Lupu face mereu haz de bancul referitor la vitejia soldatului italian, cu „Che bella voce", pe care-l povesteşte celor prezenţi cu f. mult haz. „Autorul acestui banc, zice Lupu, este desigur un om f. deştept, căci i-a zugrăvit perfect pe italieni".

Războiul italo-grec merge prost pentru italieni. Ofensiva lor pare peste tot oprită, iar grecii se pregătesc să înceapă o mare ofensivă. Aviaţia engleză şi greacă bombardează deja liniile de aprovizionare ale trupelor italiene, porturile albaneze şi italiene de la Marea Adriatică.

Pe frontul anglo-german războiul aerian s-a mai potolit. Germanii atacă localităţi din Anglia de-abia cu câteva zeci de avioane. La Londra de-abia reuşesc

să ajungă câteva avioane, dintre care puține se mai reîntorc. Aviația engleză se întărește mereu și face ravagii în centrele industriale germane și italiene.

Printre ziarele trimise de d-na Mary Dawson am găsit și o broșură cu discursul ținut de Herriot în 1924 la adunarea generală a Societății Națiunilor, la Geneva. D-na Dawson a citit acest discurs pe care l-a găsit nu numai f. frumos, dar și un avertisment la adresa conducătorilor de atunci ai Franței și Angliei, „care dacă ar fi ținut seama de el, n-am trăi acum, scrie ea, tragedia teribilă a zilelor noastre". Ea a subliniat o serie de pasagii, printre care și cuvintele profetice ale filozofului Blaise Pascal, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, reproduse de Herriot în discursul său. Am luat cu mine această broșură și am citit celor prezenți următoarele pasagii pe care Herriot le-a ales drept deviză a Societății Națiunilor. Reproduc pasagiile fără să le mai traduc. „La justice sans la force est impuissante; la force sans la justice est tyrannique. La justice sans force est contredite, parce qu'il y a toujours des méchants; la force sans la justice est accusée. Il faut donc mettre ensemble la justice et la force et, pour cela, faire que ce qui est juste soit fort et que ce qui est fort soit juste"[242]. În același discurs, vorbind despre Uniunea Sovietică, Herriot a spus: „Nous savons que la haine n'a jamais corrigé la haine"[243].

Toți cei prezenți au găsit „superbe" aceste cuvinte. Lupu mi-a luat broșura s-o citească și el, rămânând s-o treacă și lui Mihăiescu după ce o va termina. S-au făcut apoi tot felul de comentarii pe marginea cuvintelor profetice ale lui Pascal și a discursului lui Herriot. Eu le-am amintit că în discursul meu la Mesaj, în august 1932, am declarat același lucru și anume că Societatea Națiunilor nu poate reuși să asigure pacea în lume fără un guvern superstatic și o armată proprie. Și astăzi susțin același lucru!

Seara, ne-am dus cu fetele la un cinema pe bulevard.

Duminică, 3 noiembrie 1940

Italienii anunță că au pătruns aproape 90 de km adâncime în teritoriul grec. Grecii contestă și anunță că într-o zi-două trupele lor vor curăți tot terenul de trupele italiene și că vor pătrunde în Albania. La Belgrad se constată mare îngrijorare. Iugoslavia anunță printr-un comunicat că va rămâne neutră, în speranța că interesele ei nu vor fi lezate de războiul italo-grec.

După-masă la 5, ne-au făcut o vizită soții Șerban. Ei sunt foarte nemulțumiți de Petrovici, care, de când s-a transferat la București, evită să-i mai frecventeze. „Rar am văzut om mai laș și mai egoist ca Petrovici, zice Șerban; lumea care nu-l cunoaște bine ca mine crede că în menajul lui soția dictează și reprezintă spiritul practic și că el nu iese din cuvântul ei, or nimic nu este adevărat din tot ce se spune. Egoismul și lașitatea lui duc casă f. bună cu spiritul practic al soției, făcând împreună un menaj care nu urmărește decât comoditatea și traiul bun. Toate afacerile făcute de cucoana Márioara în timpul cât el a fost ministru au fost realizate cu perfecta știre a soțului, care o făcea pe filozoful care trăiește în nori, fără tangență cu pământul. De aceea, Petrovici n-a înfruntat pe nimeni în viață, a căutat să-și facă din adversari dacă nu prieteni, cel puțin să-i dezarmeze; s-a

strecurat prin partide ca un perfect cameleon, practicând oportunismul cel mai neruşinat". În continuare Şerban e convins că Petrovici nu reprezintă nici o valoare ca filozof, exact ca şi Gusti, „fiind doar un simplu profesor care prezintă frumos ideile altora publicului şi studenţilor care-l ascultă".

În tot ce a spus Şerban astăzi este mult adevăr. Îmi aduc aminte de teribila execuţie pe care i-a făcut-o pe vremuri la Cameră lui Petrovici Victor Iamandi, care şi el îl cunoştea tot atât de bine ca şi Şerban. Îmi aduc aminte că şi pe mine m-a purtat tot timpul cu vorba pe vremea luptei mele cu Oţetea la Iaşi, pentru ca, până la urmă, să treacă de partea adversarilor mei, care erau la putere. I-am recomandat totuşi lui Şerban să-l menajeze pe Petrovici şi să nu mai spună şi altora ceea ce crede despre el, întrucât, aşa cum e el, cu aceste uşoare păcate, este încă mai bun ca alţii şi face faţă onorabilă catedrei sale. Şerban crede că va obţine catedra de franceză prin decizie ministerială de îndată ce comisia prezidată de Panaitescu va termina cu epurările celor care vor fi scoşi.

Înainte de a pleca, Şerban a ţinut să se mai scarpine o dată cu Petrovici, spunând că acesta a publicat deja prin ziare că-şi va deschide cursul la 4 noiembrie şi că anul acesta se va ocupa cu filozofia germană „de la Leibnitz la Schopenhauer". „Iată-l pe francofilul de ieri, zice Şerban, devenit azi apologetul filozofiei germane; cum să nu se îndese şi el la masa noilor stăpânitori ai ţării?"

Seara am ascultat până târziu Radio Londra şi Roma. Aviaţia engleză a bombardat serios Berlinul şi alte centre industriale germane, precum şi Amsterdamul şi o serie de porturi la Canalul Mânecii. O nouă întrevedere a avut loc între Ciano[244] şi Ribbentrop[245]. Se fac tot felul de comentarii în legătură cu „noua ordine europeană", la care, după Laval, ar trebui să colaboreze şi Franţa. Mai sunt două zile până la alegerile americane. Sper că ele vor pune capăt planurilor lui Hitler şi Mussolini de a schimba ordinea în Europa!

Luni, 4 noiembrie 1940

Văd din ziare că până la 1 noiembrie Franţa a cheltuit cu întreţinerea armatei de ocupaţie germane peste 50 de miliarde lei. Nu era mai bine şi mai onorabil pentru ea să continue războiul alături de englezi? Unde ar fi aceştia azi, dacă şi singuri sunt în stare să reziste, ba să dea şi lovituri serioase maşinăriei de război italo-germane. N-aş vrea să fiu astăzi în pielea nici unui francez patriot şi conştient de trecutul glorios al Franţei lui Clemenceau şi a lui Foch.

Citesc în ziare conferinţa ţinută de Gh. Brătianu la radio despre intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia /.../.

În lagărul guvernamental, preocupări serioase în vederea marii sărbători legionare de la 8 noiembrie, la Iaşi, care a fost decretat recent „oraş al Mişcării legionare", la care vor participa Regele, Antonescu şi delegaţii străine, germane, italiene şi spaniole. Printre diplomaţii puşi în disponibilitate pe data de 15 noiembrie văd şi pe fostul meu prieten, Rădulescu Mehedinţi[246], ministrul nostru la Bruxelles. Încă unul care-şi merită soarta, căci ne-a trădat încă din 1938.